

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 82.

Lördagen den 3 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes till justering kammarens protokoll för den 27 nästlidne maj.

Protokollsjustering.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag finner mig nödsakad att i sammanhang med denna protokollsjustering framdraga en sak, som visserligen närmast rör mig personligen men som jag dock anser vara av beskaffenhet att böra komma till kammarens kännedom.

I utskriften av det stenografiska referatet över kammarens sammanträde förliden lördag hade i mitt andra anförande tilllagts mig det uttryck, som herr talmannen, tydligen genom hörfel, trott, att jag använt, och som utgör den enda möjliga förklaringen till den tillrättavisning, han vid nämnda tillfälle ansåg sig böra tilldela mig. Detta uttryck, som alltså, därest jag av någon anledning varit förhindrad att justera mitt anförande, skulle kommit att kvarstå i kammarens protokoll, har tillagts mig i trots därav, att jag i ett senare anförande uttryckligen och jämväl åberopande vittnesbörd av andra ledamöter av kammaren tillkännagivit inte blott, att jag inte hade använt uttrycket i fråga, utan även vilket annat uttryck jag i stället hade använt. Sekretariatet, under vars auspicijer jag har mig bekant att denna sak behandlats, har sålunda i handling visat sig draga i tvivelsmål sanningsenligheten av min nämnda förklaring. En i kanten av referatet anbragt blyertsanteckning, som säkerligen tillkommit i bästa välmening och som innehåller, att det från referentplatsen inte var möjligt att med säkerhet uppfatta vad som sades, framhäver ju ytterligare, att man inte ansett sig behöva fästa avseende vid vad jag anført. Sekretariatets sätt att behandla mig i detta fall har jag inte kunnat undgå att känna såsom berörande min heder och jag har känt mig uppfordrad att vid detta tillfälle däremot inlägga min bestämda gensaga.

Jag vill gärna tro, att sekretariatet inte för sig fullt klargjort innebörden av sin åtgärd. Efter vad jag kunnat förstå, har motivet för dess handling varit en önskan att markera någon slags förment meningsskiljaktighet om vad som vid tillfället

Protokolls-
ustering.
(Forts.)

verkligen hade yttrats. Men någon sådan meningsskiljaktighet förefanns inte. Den kunde helt enkelt icke förefinnas efter min förklaring, vilken en hel mängd av kammarens ledamöter vid varje uppfordran kunde bestyrka.

Ett referat skall naturligtvis så noggrannt som möjligt återgiva vad en talare yttrat. Och när hans yttrande, såsom här är fallet, sedan till yttermera visso blivit på en avgörande punkt av honom själv konstaterat, får det givetvis icke utbytas mot vad en eller annan tilläventyrs på grund av ogynnsam akustik eller andra omständigheter kan ha tyckt sig höra, att han yttrat. Ett sådant utbyte innebär ju i själva verket ett moraliskt jäv, som inte får riktas mot någon kammarens ledamot, vilket parti han sedan än må tillhöra.

Herr Trygger: Jag tror för min del, herr greve och talman, att den siste ärade talaren alldeles misstager sig med avseende å den uppgift, som stenograferna ha vid våra sammanträden. De ha naturligtvis att så som de uppfattat det återgiva vad som förekommit. Sedermera står det vederbörande talare öppet att justera det av stenograferna uppsatta protokollet. Jag kan icke tänka mig, att det skulle vara lämpligt, att man tillåte dem, som här föra protokollet, att ändra vad de ha antecknat, att i utskriften gå ifrån vad de stenografiskt nedskrivit. Säkerheten för oss alla fordrar, att de så återgiva vad som förekommer som de själva uppfattat det. Och det ha de ju gjort i detta fall. Sedermera har herr Hellberg fått justera sitt anförande och då utbytt det ord, som herrar stenografer antecknat och som många tyckt, att herr Hellberg använt, mot det, som herr Hellberg förklarat, att han hade använt, och som vissa andra trots sig ha hört.

Ingen här i kammaren — jag är övertygad därom — vill på något sätt göra något moraliskt jäv eller annorledes opponera sig mot herr Hellberg i denna fråga. Vi taga hans ord för gott. Han har sagt, att han icke haft ifrågavarande uttryck, fastän först och främst ordet självt var så märkvärdigt, att det var ganska lätt att missuppfatta, och för övrigt uttalades så otydligt, att man på åtskilliga håll fick det intrycket, att herr Hellberg använde det ord, som står i det stenografiska referatet. Jag får säga, att jag för min del hörde uttrycket precis på samma sätt.

Således, i detta fall finns det icke någon anledning till anmärkning, och det är alldeles oberättigat att här yttra sig mot sekreteriatet, såsom herr Hellberg gjort. Nu, sedan herr Hellberg förklarat, vad han sagt, står han här fullkomligt utan all vank och därmed får han vara nöjd. Det skulle vara olämpligt och felaktigt att kasta skulden på någon, som icke är skyldig. Vad som förekommit är ett misstag, föranlett av herr Hellberg; detta misstag har nu fått sin förklaring, och därmed borde det vara slut.

Herr Hellberg: Ja, om det förhölle sig så som herr Trygger säger, att stenograferna hyllade och praktiserade den gamla Pilatus-satsen, att »vad jag haver skrivit, det haver jag skrivit», då vore det naturligtvis riktigt, då kunde ingen anmärkning göras i detta fall. Men herr Trygger, liksom många andra av kammarens ledamöter känner, jag är övertygad därom, allt för väl, att stenograferna, vilkas svåra uppgift jag till fullo senterar, begagna varje tillfälle, då de själva kunna hava varit osäkra om vad som sagts, att inhämta upplysningar. Det är väl ingen obekant, att de så gott som alltid, då de märkt, att en talare haft anteckningar, an hålla att få begagna dessa, på det att deras stenogram må kunna bliva så korrekta som möjligt. Det är med kändedom om denna allmänna praxis jag ansåg, att densamma borde praktiseras i detta fall lika väl som i varje annat. Då det således för stenograferna gäller att få fram precis och exakt vad som yttrats och då i detta fall genast från första stunden anmärktes, att en missuppfattning förelåg, har jag ansett mig böra inlägga en gensaga mot det tillvägagångssätt, som här förekommit och som jag inte minst på grund av nämnda praxis icke kunnat betrakta annat än såsom innebärande ett mot mig riktat moraliskt jäv.

Herr Trygger: Jag måste påpeka, att herr Hellberg i detta fall verkligen förbiser en punkt, nämligen att allt vad som vid ifrågavarande sammanträde förekom efter herr Hellbergs yttrande, blivit alldeles oförklarligt, ifall stenograferna gjort en sådan korrigerings, som herr Hellberg nu fordrat. Om stenograferna, när de hörde herr Hellbergs ord, verkligen uppfattat det så som t. ex. jag och åtskilliga med mig och så som vår talman gjorde, och om denna uppfattning sedan inverkat på de yttranden, som förekommit under debattens fortsättning, kunna väl icke stenograferna vara berättigade att göra någon korrigerings, utan den korrigerings gjordes under debatten av herr Hellberg själv. På sådant sätt kommer protokollet att fullt troget återgiva situationen, sådan den var. Det synes mig, att herr Hellberg därmed kunde vara nöjd.

Herr Clason: Då jag i åtskilliga år suttit på stenografbänken i riksdagens båda kamrar, anser jag mig nu böra yttra några ord. Det synes mig vara tillbörligt, att jag uppträder till försvar för den tredje part, som för närvarande icke kan här yttra sig.

Det måste vara en allmän regel för stenograferna att anteckna orden just så som de uppfatta dem. Det kan hända, att stenografen märker, att en missuppfattning är begången, genom att talarens ord fallit otydliga, och det kan under sådana förhållanden inträffa, att han själv, på eget bevåg, justerar den. Men i det avseendet äro förhållandena olika. Har det varit så, att ord ha fällts, som sedermera på ett eller annat sätt visat sig

Protokolls-
justering.
(Forts.)

föranleda en missuppfattning under debatten, då måste det vara stenografens skyldighet att icke rätta vad han uppfattat, utan låta den rättelsen ankomma på talaren själv. Annars skulle ju allt, som passerat efteråt, komma att framstå i en mycket egendomlig dager.

Det är icke första gången någonting sådant passerar. Jag känner från min egen praxis åtskilliga dylika fall. Och vid dessa har man måst rätta sig efter den regeln, att, om vad som sagts, blivit på ett eller annat sätt missuppfattat, och om det haft en sådan form, som gjort, att det kunnat missuppfattas, stenograferna *måste* återgiva det, så som de ha uppfattat det. Annars komme allt det följande att hänga i luften.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill naturligtvis inte rikta något klander mot våra stenografer. Jag inser lika väl som någon annan det svåra i deras uppgift. Men det är mig dock omöjligt att kunna godkänna en så — förlåt, att jag säger det — formalistisk uppfattning, som här framförts av min högt värderade granne till höger och nu senast av herr Clason. Ty det synes mig, att, när på grund av en dålig akustik — vilken ju inte kan av någon bestridas vara för handen i detta rum — en missuppfattning gör sig gällande och denna missuppfattning sedan offentligt rättas, en motsvarande ändring borde göras också i stenogrammen.

Jag hade nu alls icke tänkt att uttala min mening — ty den betyder ju icke något för kammaren — om icke just herr Trygger ett par gånger åberopat sig på att även han uppfattat herr Hellbergs yttrande på det sätt, som stod i stenogrammet. Då jag nu har äran att sitta alldeles bredvid honom, torde det få tillåtas mig att giva tillkänna, att jag tydligt uppfattade det ord, som herr Hellberg använde; och omedelbart efter det intermesso, som här förekom, vände jag mig därför, full av förundran, till herr von Sydow och uttalade min förvåning över vad som hänt. Jag fick sedan av herr Nyström intygat, att även han tydligt uppfattat herr Hellbergs ord på samma sätt, varpå jag uppfattade det.

Det är således alldeles ojävigt vittnat, att uttrycket uppfattats på såväl det ena som det andra sättet av olika representanter i kammaren. Det synes mig, att ett befogat vitsord dock borde tilläggas den korrigerings, som talaren själv offentligen framburit. Detta, som sagt, utan att vilja uttala något klander över det sätt, varpå våra stenografer fullgöra sitt svåra uppdrag.

Herr Karlsson, K. G.: Det förefaller mig, som om de utgångspunkter, från vilka herrar Tryggers och Clasons yttranden var för sig, utgått, vilade på några felaktiga förutsättningar. Man har nämligen velat göra troligt, att om kansliet upptagit herr Hellbergs yttrande så, som han själv sagt, att det föll — och såsom det kunde intygas från många håll, ifall ett dylikt intyg vore behöfligt, vilket jag icke anser vara fallet —

allt, som därefter följde, skulle komma att hänga i luften. Jag undrar, om detta är riktigt; det förefaller mig, att herr Hellbergs senare yttrande skulle ha ställt hela händelseförloppet i full och riktig belysning. För övrigt får jag säga, att jag tror, att det kan vara lätt, då man själv icke är den förfördelade, att taga en sak av denna beskaffenhet så formellt, som herrar Trygger och Clason gjort. Värre är det, om man själv är den förfördelade och icke får mottaga ursäkt i någon form.

*Protoll-
justering.
(Forts.)*

Herr Hellberg: Herr K. G. Karlsson har ju redan sagt vad jag ämnade anmärka mot herr Trygger, som påstod, att jag skulle ha förbisett sammanhanget. Mitt sista anförande klarade fullständigt upp det hela; och det hade för övrigt funnits även andra vägar att klara upp det.

Mot herr Clasons yttrande vill jag endast säga, att vad han anført redan på förhand är vederlagt genom den av mig påvisade praxis som tillämpas av stenograferna för att i tveksamma fall så långt i deras förmåga står, få reda på, vad som yttrats.

Men jag vill sedan hemställa till herrarna, om ni verkligen anse, att det är billigt, att en talare här i kammaren tillskrives ett yttrande, som han aldrig haft. Antag, att exempelvis denna del av protokollet skulle läsas av någon utomstående person eller eventuellt avtryckas. Då kan ju folk komma att säga: tänk, den herrn tillåter sig sådana otillständiga yttranden. Det fallet kan inträffa, att vad som följer efteråt, på rätt stort avstånd därifrån, aldrig kommer att bli beaktat. Jag vill hemställa, om det kan vara en rimlig ståndpunkt, att stenograferna skola återgiva hörfel, och om icke varje talare måste ha rätt att på stenograferna ställa den fordran, att de skola återgiva vad han sagt och icke tillskriva honom något annat. Detta synes mig verkligen vara en mycket rimlig begäran; och jag skulle undra, om herrarna själva ville praktisera sin egen teori, om det gällde herrarnas egna anföranden.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 141, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående vissa åtgärder för sjöförsvarets stärkande, dels Kungl. Maj:ts proposition nr 200, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande, dels ock i dessa ämnen väckta motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen samt en i ämnet väckt motion; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-

redande av medel till bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen; ävensom

bankoutskottets utlåtande nr 55, i anledning av väckt fråga om begränsning eller upphävande av riksgäldskontorets skyldighet att tillhandahålla kassaförstärkning åt statsverket.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 31 nästlidne maj och den 1 innevarande juni bordlagda utlåtande nr 19, i anledning av dels väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående kommunal rösträtt, dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av allmän och lika kommunal rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats

dels de likalydande motionerna nr 76 i första kammaren av herrar *S. H. Kvarnzelius, Alfred Petersson, Nils Alexanderson, F. Holmquist, K. G. Karlsson, Carl Ekman, Mauritz Hellberg och Lars Olsson* (här nedan kallad herr Kvarnzelius' motion) och nr 144 i andra kammaren av herrar *Nils Edén, R. G. Hamilton, Axel Schotte, Jakob Pettersson, Erik Röing, Johan Ericsson, Rob. Karlsson, Linus Lundström, W. Bäckström* och *E. A. Nilson* (nedan kallad herr Edéns motion),

dels motionen i andra kammaren nr 57 av herrar *Harald Hallén, Hj. Branting, Herm. Lindqvist, Erik Palmstierna, F. V. Thorsson, Viktor Larsson, Värner Rydén, Bernhard Eriksson, Nils Persson* och *Rick. Sandler* (nedan kallad herr Halléns motion).

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att föreliggande utlåtande finge företagas till avgörande punktvis och att vid punkten 1 diskussionen finge röra sig om utlåtandet i dess helhet.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

Punkten 1.

I nu föredragna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Edéns m. fl. motioner måtte för sin del antaga följande förslag till

a) *Lag om ändrad lydelse av §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.*

Häri genom förordnas, att §§ 8—10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

Envar myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av lantbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring — — — må ej röstas.

(Forts.)

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, delta samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkomma talan och rösträtt jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfälld egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarna i boet ombud utse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917:

b) *Lag om ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.*

Härigenom förordnas, att §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

Envar myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — oguldna stadsutskylder, är med den i § 10 stadgade inskränkning berättigad att — — — stadens medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

För näring eller — — — må ej röstas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917;

c) *Lag om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.*

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

Härigenom förordnas, att §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

(Forts.)

§ 7.

Envar myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — oguldna stadsutskylder, är, med den i § 8 mom. 1 stadgade inskränkning, berättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 8.

Mom. 1. För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid valet för boet rösträtt utöva.

För näring eller — — — må ej röstas.

Mom. 2. Röstägande är berättigad — — — vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917.

Reservation hade vid punkterna 1)–4) av utskottets hemställan anförts av herrar *Clason, Belländer, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, Meurling, Räf, Hildebrand, Karlsson i Mo och Gustafsson* i Brånsta, vilka på anförda skäl inom utskottet yrkat avslag i dessa punkter av utskottets hemställan.

Herr *Clason*: Det föreliggande betänkandet behandlar, som kammaren behagade finna, dels frågor om den kommunala rösträtten i vanlig bemärkelse, dels frågor rörande landsting. De förra beröras av klämmarna 1:o), 3:o)—4:o) samt 7:o) i betänkandet; frågorna rörande landsting beröras av de övriga klämmarna. Inom utskottet ha särskilt de förra frågorna behandlats under ett och jag skall be att få göra detta även nu.

Det gemensamma för alla de framlagda förslagen är ju, att de avse förändringar i den nu bestående anordningen av den kommunala rösträtten. Vi reser vanter ha motsatt oss dessa ändringar, och våra skäl kunna sammanfattas i två huvudgrupper.

Den första gruppen av skäl betingas av hänsyn till kommunernas egen förvaltning. Vi anse det icke tillrådligt att i den nuvarande anordningen vidtaga de här föreslagna ändringarna, därför att vi mena, att rättigheter och skyldigheter inom kommunerna böra stå i ett sådant förhållande till varandra, att icke den alldeles övervägande delen av rättigheter faller på ett håll, men skyldigheterna på ett annat. Den stora reformen av 1907—1909 har i det hänseendet från tidigare lagstiftning behållit den grundsatsen, att den skattskyldige har rätt att deltaga i kommunala avgöranden på de håll, där han är skattskyldig. Vi vilja icke vara med om någon ändring därutinnan

och kunna därför icke tillstyrka, *vare sig* att juridiska personer icke skulle ha rösträtt *eller* att den enskildes rösträtt skulle inskränkas till den kommun, där han är mantalsskriven, även om han är skattskyldig i flera kommuner, *eller* att den, som är sjuk eller på annat sätt förhindrad att närvara vid kommunala avgöranden, icke skall få avgiva sin röst genom fullmakt. Vi ha således på denna grund avstyrkt såväl det liberala som det socialdemokratiska författningsförslaget, vilka förslag beröras i punkt 1:o) och delvis i punkt 7:o) av utskottets betänkande.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Till samma grupp hör även punkt 2:o), som vill begränsa röst-rätten vid landstingsmannaval till den kommun, där vederbörande är mantalsskriven. Även det strider mot principen om rätt för den skattskyldige att i kommunala frågor rösta, där han är skattskyldig; ty vi räkna härvid landstinget såsom en kommunal representation.

Vi anse vidare, att samma reform av 1907—1909 har gått tillräckligt långt i tillmötesgående mot de lägst beskattade. Ser man på de statistiska uppgifter, som äro tillgängliga och av vilka vi fogat några exempel vid vår reservation, skall man finna, att överallt de lägst beskattade redan nu ha ett ganska stort inflytande i sina kommuner. De siffror, vi ha bifogat, visa också vad det skulle betyda att acceptera det liberala kravet om lika rösträtt. Det skulle betyda, att inom de undersökta kommunerna de, som betala från 4 till 18 procent av skatterna skulle kunna övertästa alla de andra, dem som betala mellan 81 och 96 procent av skatterna. Detta finna vi icke rimligt. Och när vi ansett en ändring därutinnan icke tillrädlig, se vi därvid icke på den ena eller den andra gruppens av kommuninvånare intressen utan vi se på kommunen i dess helhet. Ty vi äro övertygade, att det för kommunernas sunda ekonomi är av vikt, att man icke vidtager sådana förändringar. Vi äro övertygade, att sådana förändringar i längden skulle komma att lända kommunerna i deras helhet till skada, så pass obegränsad som i vårt land, i motsats till åtskilliga andra länder, den kommunala beskattningsrätten är.

Det kan ju även erinras därom, att förslagsställarna icke alls påvisat, att de nuvarande rösträttsförhållandena skulle ha länt kommunerna till någon skada. Jag tror tvärtom, att man måste erkänna, att det försiggått en ganska rik utveckling på det kommunala området i olika avseenden, även och kanske icke minst på senare tider.

Vi ha således på dessa grunder icke kunnat tillstyrka skrivelseförslaget i punkt 4:o) om den graderade skalans avskaffande. Jag vill dessutom i förbigående erinra om en otvetyglighet i detta skrivelseförslags avfattning. Om herrarna behaga se på förslaget å sid. 32, finna herrarna, att det — sedan där talats om den graderade skalan — slutar med att man skall skriva och begära en utredning och förslag till »de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som i anslutning till vad i motionerna anförts, anses böra i sammanhang härmed komma till stånd». Går man sedan till motionerna, upptagas i dessa åtskilliga önskemål, som icke röra den graderade skalan; men sist sluta motionerna på detta sätt (det står på sid. 19): »I vad mån sistberörda tvenna frågor stå i så nära sammanhang med den

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

egentliga kommunala rösträttsfrågan, att de ovillkorligen böra förbindas med denna, skola vi för närvarande lämna öppet». Det vill säga, att man i motionerna lämnar öppet, vad som skall tagas med i utredningen. Nu äro ju svävande skrivelser icke så alldeles ovanliga; men så svävande, som denna skulle bliva, tror jag ändå knappast någonsin ha blivit godkända, i varje fall icke i denna kammare och allra minst i en så viktig fråga.

Vårt andra huvudskäl hänför sig till den kommunala rösträttens egenskap att vara grundläggande för första kammarens bildande. Om man läser igenom den liberala motionen och utskottsmajoritetens motivering, skall man finna, att man där så gott som totalt förbigått detta problem. Man låtsar knappast ens om att det existerar. Anorledes resonerade man emellertid på sin tid vid vår nuvarande riksdagsordnings tillkomst. Det påpekades i motiven för densamma såsom en av grunderna för karaktärsskillnaden mellan båda kamrarna, att »vid val av landsting rösterna beräknas efter skatt». Det uppräknades också åtskilliga andra moment som bidragande till denna karaktärsskillnad: arvodelslöshet, valbarhetscensus o. s. v. Åtskilliga av dessa ha nu bortfallit. Så mycket viktigare är det enligt vår uppfattning att icke borttaga de kvarstående. Vid uppgörelsen 1907—1909 bibehölls också, låt vara modifierad, som bekant en viss rösträttens gradering efter skattskyldigheten. Skulle den borttagas, skulle det, icke annat än jag kan se, faktiskt betyda införandet av ett slags enkammarssystem. Vi ha ingen lust för detta, och vi veta, att när vi hålla på denna kammars karaktärsskillnad gent emot medkammaren, vi även på denna punkt hävda intressen i samhället, som det är till hela samhällets, till landets gagn att hävda. Jag misstänker, att även våra motståndare måste erkänna, att det icke så sällan händer både här i huset och ute i landet, att när medkammaren fattat ett beslut, man säger, stundom öppet, stundom i tysthet: »Det är dock väl, att detta beslut icke är bestämmande för hela riksdagens hållning.»

Jag skulle kunna stanna här, ty med vad jag har sagt har jag i korthet angivet de viktigaste skälen för reservanternas ståndpunkt. Det kanske dock bör tilläggas ett par ord om punkt 3:o). Där föreslår utskottet en skrivelse om inskränkning i den tid, under vilken obetalda utskylder skola medföra förlust av kommunal rösträtt. För min del har jag icke kunnat vara med om den saken av huvudsakligen två skäl.

Det ena är det nyss anförda allmänna skälet, att man icke bör vidtaga någon ändring i uppgörelsen av 1907—1909 och de då fastställda grunderna för den kommunala rösträtten. Men jag har också ett annat skäl. Det synes mig principiellt riktigt, att så länge den allmänna preskriptionstiden i vårt land är tio år, staten skall ålägga kommunerna att ifråga om vissa av sina fordringar tillämpa en kortare preskriptionstid. Vilja kommunerna göra det på egen hand, är det det deras sak, men staten skall icke tvinga dem därtill. Den skall icke bidra till att i de landsändar, där det råder den gamla goda sedan, att man alltid skall betala sina utskylder, denna skall

efterträdas av en annan uppfattning, att det icke är så noga, om man icke betalar dem jämt och ständigt. Då kanske någon invänder: Ja, men det är icke meningen; enligt det skrivelseförslag, som här föreligger, vill man låta kommunerna ha kvar sina fordringar, men utan att fordringsanspråket skall medföra förlust av den kommunala rösträtten. Det skulle då betyda, att staten i alla fall så att säga tvinga kommunerna att ha två grupper kommunalt röstberättigade, dels sådana som i enlighet med den gamla goda seden betala alla sina utskylder, dels en annan grupp, som betalar dem endast under en kortare tid. Men detta är enligt min mening ett upphävande av den princip, som jag hyllar om ordentlig skattebetalning såsom villkor för rösträtten.

För övrigt vill jag i förbigående påpeka den olikhet, som i denna punkt råder mellan liberalernas förslag och socialdemokraternas. Det liberala skrivelseförslaget stannar vid tre års betalning av utskylderna, det socialdemokratiska lagförslaget stannar vid bara ett år, och i sin motivering meddela de socialdemokratiska medlemmarna, att deras principiella ståndpunkt är, att det icke skall finnas något skattefrestreck alls. Ser man nu på den snabbhet, som liberalerna sedan 1914 ha ådagalagt för att ifråga om den lika rösträtten hinna fatt socialdemokraterna — ännu 1914 opponerade de sig som bekant mot den tanken — kan man måhända räkna ut, hur länge den nya gränsen skulle bli bestående, som det liberala partiet nu vill uppställa.

Jag har härmed i korthet angivet reservanternas ståndpunkt till de flesta punkterna i förslaget, d. v. s. punkterna 1:o—4:o) och i följd därav naturligtvis också punkt 7:o). Den utmynnar i fråga om punkterna 1:o)—4:o) i ett avslagsyrkande.

Vad punkt 5:o) beträffar, som rör valbarhet för kvinna till landsting, så har lotten där fallit på annat sätt i utskottet än i fråga om de första punkterna. Den synes mig i stort sett vara en konsekvensbestämmelse i anslutning till de föregående. Har man den ståndpunkt, som vi ha, att vi yrkat avslag på de föregående punkterna, blir naturligtvis följden, att vi yrka bifall till punkt 5:o), där utskottet biträtt vårt yrkande om avslag på det framställda ändringsförslaget.

Herr Hellberg: Herr talman! Det är ju givet, att i det betänkande, som här föreligger, uppmärksamheten inte i synnerligen hög grad kan dröja vid de mindre detaljyrkanden, som där äro framförda, utan strax och övervägande vänder sig till den stora frågan om en utjämning av den kommunala röstskalan. Jag skall därför inte heller upptaga till något bemötande de anmärkningar i småfrågorna, om jag så må uttrycka mig, som den förre talaren gjorde. Det kan ju rent i förbigående sägas, att det dock förefaller litet egendomligt, att resterande kommunala utskylder skola diskvalificera mycket längre, när det gäller kommunala val, än när det gäller politiska val, där som bekant en annan preskriptionstid är satt. Och vad kvinnans valbarhet till landsting beträffar, så har förut framhållits, och

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omtynda.
(Forts.)

det är någonting mycket påfallande, att i de stora städer, som intaga landstings ställning alltigenom, särskilt i fråga om val till första kammaren, kvinnorna äro valberättigade; då är det ju ganska egendomligt, att de inte skola kunna vara det också till landstingen, som alldeles inte har mer maktpåliggande frågor att behandla, än vad de stora städernas stadsfullmäktige ha. Jag skall emellertid som sagt icke uppehålla mig vid dessa mer detaljerade frågor utan vända mig till den stora huvudfråga, som här föreligger: frågan om den lika kommunala rösträtten.

När nu, som den föregående talaren har framhållit, det enligt hans uppfattning bör vara så, att de ekonomiskt starkare böra ha ett större inflytande inom det kommunala livet, måste jag ju erkänna, att han kan finna resonans härför i ett rätt allmänt populärt uppfattningssätt, som kunde uttryckas så, att »den som betalar mer, väl bör ha mer att säga till». Jag skulle vilja säga, att detta utgör ett exempel på penningens makt över tanken. Det är ju så överallt i det privata livet, att den som har pengar, han kan skaffa sig alla möjliga förmåner. Han får ett, som de flesta tycka, alldeles naturligt försteg framför andra människor. Så har det varit sedan urminnes tider också i kommunerna. Det finns en gammal tradition även där, att den som är förmögnare, han skall också där ha en företrädesställning framför andra.

Vi minnas, hur det var i »den gamla goda tiden», när — jag tror, att det var i ett femtiotal kommuner — en enda person kunde uppväga alla de övriga röstägande på grund av sin ekonomiska ställning. Den tidens höger tyckte, att detta var alldeles i sin ordning; åtminstone stod den under årtal emot de många försök som gjordes att få en förändring i detta avseende. Det var den tidens uppfattning, av att den som betalar mer, bör ha mer att säga till. Varför gav man efter på den punkten? Om denna uppfattning är riktig, varför vek man då undan? Varför införde man någonting i själva verket så godtyckligt som den 40-gradiga skalan? Den ger ju olika rösträtt endast upp till en inkomst av på landsbygden 15,500 kronor och i stad 11,500 kronor. All inkomst, som går däröver, likställes fullkomligt. Det är således en mycket stor skillnad mellan de små inkomsternas röster, men ingen egentlig skillnad mellan de högres. Detta är uppenbart en godtycklighet. Det är ingen fast och klar princip på något sätt. Men man kände naturligtvis, att det ändå var något galet med den där uppfattningen, att det kommunala inflytandet skall gå efter taxering. Man kände, att kommunerna dock icke äro alldeles detsamma som ett aktiebolag, och därför vidtog man då denna jämförelsevis tillfälliga och principlösa begränsning.

Men bolagstanken, som jag vill kalla den, upprätthölls i alla fall. Det ansågs angeläget, att de förmögnare, eller om man nu håller sig till partidelningsens område, högern, borde ha så

att säga aktiemajoriteten i komunnerna. Och det är sörjt därför genom den ordning, som för närvarande består.

Hur ställer sig nu detta i praktiken? Låt oss tänka oss ett konkret fall. Låt oss tänka oss en stad, där, såsom regeln är, de förmögna bo i de centrala, väl tillgodosedda stadsdelarna, de mindre förmögna, de fattigare i utkanterna. Nu säga de, som bo i utkanterna till dem, som bo i de centrala stadsdelarna: »Varför skola våra gator vara så dåliga, så dammiga och så smutsiga? Varför skola inte vi kunna få belysning, likaväl som i de inre stadsdelarna? Varför skola inte vi kunna ha vattenledning utdragen hit, så att våra kvinnor slippa gå långa vägar i höstsmutsen för att skaffa vatten till hemmet?» — Ja, då svara de, som bo i de centrala delarna, att det blir för dyrt: »vi ha inte råd med det, och vi betala största delen av skatterna, därför böra vi kunna bestämma om den saken». — Vad skola nu de, som bo i utkanterna tänka om ett sådant svar? De måste väl fråga sig: »Är detta verkligen rätt? Det är visserligen sant, att de där inne betala större skatter, men de ha också så mycket större inkomster, att skattebetalningen för dem i själva verket är mycket lättare. Det gör dem i själva verket ingenting. De ha det bättre ställt på alla sätt och vis, de ha alla möjliga förmåner, som vi sakna, och även den förmånen, att skatten trycker dem mycket mindre. Men är det då rätt, att de, därför att de ha det så mycket bättre än vi andra, också därjämte skola de ha den förmånen, att de kunna bestämma allting i kommunen, bestämma också över våra förhållanden? Är det rätt, att vi skola stå faktiskt maktlösa gent emot deras övervalde?»

Naturligtvis är det icke alltid så, att framställningar från dessa mindre gynnade avvisas på det sätt, som jag nu har tänkt mig. Men det förekommer faktiskt inte så sällan även i verkligheten, och detta visar, synes det mig, att man här laborerar med ett radikalt fel i själva grunden för rättsfördelningen. Jag upprepar ännu en gång: kommunen är inte något bolag, kommunen är ett mänskligt samhälle, och ett sådant kan inte vid en viss kulturnivå tillfredsställande ordnas annat än på likställighetens grund. Medborgarnas gradering efter taxeringslängderna blir på längden odräglig.

Nu är naturligtvis det jag här säger för konservatismens judar en förargelse och för dess greker en galenskap. De anse, att, som den föregående talaren har framhållit, det skulle vara förenat med verkliga vådor för den kommunala förvaltningen, om maktförhållandena inom kommunerna omflyttades. Ja, detta är naturligtvis mycket lätt att säga, och det verkar ju alltid i viss mån avskräckande. Men låt oss även här se litet på verkligheten. Vi ha ju dock för närvarande åtskilliga kommuner i vårt land, i varje fall några, där de fruktansvärda socialisterna äro i majoritet. Ha herrarna hört, att det kommit något nödropp från dessa kommuner, för att det där är så illa ställt?

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Det skulle ju naturligtvis inte vara så överraskande, om i första början, när makten gått över från en sida till en annan, några ojämnheter förekomme. Sådant är helt naturligt och det jämnar ut sig med tiden. Men i alla fall tror jag inte man kan säga, att det verkligen kan påvisas några sådana missförhållanden i dessa kommuner. Och det är också mycket naturligt, om man tänker närmare på saken. Ty samma intresse, att kommunerna skötas väl, finnes i själva verket för alla kommunens medlemmar. Det är inte något de förmögnares särintresse, utan det är allas intresse. Därest den kommunala hushållningen vanvårdas, träffa därmed följande högre skatter de mindre skattdragarna inte bara lika tungt utan åtskilligt tyngre än de förmögnares. För dem som stå vid existensgränsen, kan fem kronor vara mycket svårare att betala i skatt än 100 kronor för den som befinner sig uppe i välståndets regioner.

I parentes anmärkt anser jag förresten visst inte, att mycket låga skatter alltid äro bevis på ett mycket sunt och gott kommunalt liv. Jag har erfarenhet av detta ur verkligheten. Jag känner ett stadssamhälle, där under den gamla regimen skatterna höllos mycket låga, men detta kunde ske, därför att utkanterna försumrades totalt och man endast tänkte på de inre stadsdelarna. Sedan kom en ny ordning, och då måste man taga itu med de länge försumpade problem, som uppstått i de yttre stadsdelarna. Detta medförde en höjning av omkring 50 procent i kommunalutskylderna. Men enligt min mening är det kommunala livet mycket sundare där nu under den högre kommunalbeskattningen, än det var förut under den lägre.

På tal om denna farhåga för att det skulle kunna uppstå vådliga konsekvenser av en utjämning av röstskalan, kan det ju också vara skäl att hänvisa till de överkommunala korporationer, om jag så må kalla landstingen, där vänsterpartierna ha övervikten. Det finns ju några sådana landsting. Kan man påvisa, att där vidtagits några åtgärder, som i minsta mån varit vådliga, jag skulle vilja till och med fråga mindre välbetänkta? Jag tror inte, att man kan påstå det. Jag tillhör själv ett sådant landsting, och jag har från sedan föregående tid ledande personer inom detta landsting fått det vittnesbördet, att de inte kunna se annat än att landstingets angelägenheter skötas precis lika bra under den nya regimen som under den äldre, i vissa avseenden kanske till och med bättre.

Dessa olycksprofetior om vad som skulle inträffa, därest även i vårt land liksom i andra länder den kommunala rösträtten gjordes lika, tror jag med respekt tillsägandes egentligen äro bara prat. Om reformen vore genomförd, skulle de konservativa förvånas över hur litet deras profetior ha slagit in, ifall de bara inte glömde bort att förvånas, därför att de så förvånande lätt finna sig tillrätta i de nya anordningar, som de förut ansett vara så samhällsvådliga.

För övrigt, skulle det nu anses, att garantier vore nödvän-

diga mot eventuell uppdrivning av beskattningen — farhågor, som jag anser vara alldeles ogrundade — så vore det ju mycket lätt att införa några sådana bestämmelser, som exempelvis finnas i Norge, att skattesatserna inte få höjas över en viss procent, efter vissa bestämda normer. Det är ju förresten — det vill jag här i förbigående anmärka — nu inte alls fråga om att något visst förslag skall antagas, utan bara om ett skrivelseförslag. Meningen är, att få denna stora och viktiga fråga utredd. Det skulle i alla fall dröja länge nog, innan den komme att bli löst.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Emellertid är det, tror jag, inte egentligen bekymret om kommunerna, som är det stora motivet för högerens motstånd mot den lika kommunala rösträtten. Det verkliga motivet ligger nog i det andra moment, som den föregående talaren framhöll, nämligen den omständigheten, att den kommunala rösträtten utgör grundvalen för första kammarens sammansättning. Det gäller med andra ord de förmögnare klassernas politiska prerogativ. Därför avvisas varje förslag till en rubbning, om än så oskyldig, av den 40-gradiga skalan, till och med en så oskyldig sak som det lokala vetot. Och jag har ibland rent av förundrat mig över, hur det verkligen har varit möjligt att få denna skala upphävd vid prästval. Kanske beror det på att man ändå känt det som nästan skamligt, att penningen skulle råda över själarna även vid val av själasörjare. I alla händelser bildar denna lika rösträtt vid prästval liksom en liten söndagsledighet från grotte-tjänsten i vardagslag.

Nu har det visats, att även om den lika kommunala rösträtten genomfördes den icke skulle vålla någon så synnerligen stor omstörtning. De siffror, som den förste talaren hänvisade till äro framlagda på sådant sätt, att de skola suggerera den föreställningen, att det kommer att bli ett fåtal av de lägsta röstgrupperna, som skulle avgöra alltsammans. I det praktiska livet vet man att saken ställer sig på helt annat sätt. Där går partidelnin- gen fram över alla dessa raka ekonomiska linjer, och man ser exempelvis, att på landsbygden skillnaden i medelröstetalet mellan högern och socialdemokraterna inte är större än ungefär mellan 7,5 och 6 röster. Även under den lika rösträtten skulle högern säkerligen bli det starkaste partiet. Men den skulle förlora sin absoluta majoritet, som garanterar den nuvarande första kammarens sammansättning, och det är naturligtvis det, som det kommer an på. Och jag vet, att herrarne av majoriteten äro beslutna att till det yttersta försvara detta penningens primat i vårt offentliga liv. Det har eljest här i kammaren ibland fällt stolta ord från högerens ledare, att hans parti icke skall frukta att taga upp kampen med de andra partierna, utan ge sig ut i ärlig tävlan och kämpa sig till seger. Men denna modighet har alltid det förbehållet, när det kommer till kritan, att de andra partierna, när det gäller första kammaren, skola vara handikapade. Utgångspunkten får inte vara lika.

Nu har jag, det får jag uppriktigt bekänna, icke gjort mig

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

stora förhoppningar om, att vad jag talar här skall kunna övertyga herrarne, att det finnes någon anledning att uppge den intagna ståndpunkten, utan jag vet, att herrarne äro beslutna att till det yttersta försvara sin position. Jag skall därför endast be att få göra herrarne av majoriteten en fråga: tro herrarne egentligen, att denna position är mycket stark? Jag medger, att den är stark för ögonblicket, men är den stark i längden? Det finnes ett gammalt franskt ordspråk, som säger: *La raison du plus fort est toujours la meilleure* — den starkastes skäl är alltid det bästa, och det gäller för ögonblicket. Men jag undrar, om man ej, när det gäller på längden, skulle kunna vända om uttrycket och säga: De bästa skälen äro alltid de starkaste. Vi ha en viss erfarenhet att åberopa. Om vi bara tänka oss en 25 år tillbaka i tiden, när rösträttsrörelsen var i sin början, då stod mot denna rörelse en så kompakt första kammare, att den kunde hänleende och skrattande avvisa varje förslag om ändringar i rösträttsbestämmelserna. Men det dröjde inte så lång tid, förrän denna imposanta, enhälliga kammare måste uppgiva sin position. Varför? Helt enkelt därför, att våra skäl voro de bästa, och de segrade på längden.

Nu vill jag fråga: anse herrarne verkligen, att skälen för penningens övervalde i det kommunala och politiska livet äro mycket starka skäl? Jag antar, att herrarne allmänt anse det och med en mun bekänna, att det äro ni övertygade om. Det ha majoritetens män all anledning att söka inbilla sig själva och även andra, om de kunna. Jag undrar emellertid, om det är så säkert. Om vi gå ytterligare tillbaka i tiden, icke 25 utan 50 år, så inträffade då, just vid denna tid på året, det enastående skådespelet, att bördsprincipen avträdde från det politiska livet i Sveriges historia. Denna bördsprincip hade då mera än 400 års traditioner bakom sig, och ändå vart den vägd och befunnen för lätt. Jag är visserligen icke någon beundrare av bördsprincipen. Jag tror, att den är falsk i grunden. Herrarne erinra sig kanske det svar, som en av Napoleons marskalkar gav en markis av den gamla regimen: »skillnaden mellan mig och eder, herr markis, är den, att ni är endast en ättling, jag däremot en stamfader». Stamfäderna äro i regeln mera värda än ättlingen, och stamfäderna äro som bekant ofrälse. Det personliga är och förblir dock trots allt det högsta i historien. Men jag medger, att vissa traditioner kunna vara värdefulla. När de finnas inom en familj, kunna de utgöra ett värdefullt stöd för individen i hans livskall. Jag tror, att det fanns mångenstädes sådana förpliktande traditioner bland de gamla adelsfamiljerna gent emot samhället och staten. Dessa traditioner ha bl. a. tagit sig form i det bekanta uttrycket *Noblesse oblige*. I det fallet tror jag, att den gamla bördsprincipen hade företräde framför penningprincipen. Man hör icke mycket talas om, att »richesse oblige». ehuru den borde göra det.

Om nu den företrädesställning, som denna kammares majo-

ritet hävdar för rikedomen inom samhällslivet, skulle vara berättigad, då borde naturligtvis de förmögnare kunna sägas vara mer än andra — ty med mindre räcker det icke — mer än andra genomträngda av levande samhällsanda och av ansvarskänsla inför stat och samhälle. Jag undrar, om det kan påstås, att så verkligen är förhållandet. Majoritetens ledare i denna kammar har för en tid sedan formulerat motiven för de förmögna klassernas privilegieställning så, att han ansåg förmågan att förvärva och bevara utgöra en hållbar rättsgrund för denna särställning. Denna förmåga, som väl ändå i alla fall måste erkännas vara rätt primitiv, är, det vill jag visst icke förneka, värdefull, ehuru jag därmed alls icke är beredd att erkänna, att den är så värdefull, att den bör berättiga till särskilda sär rättigheter inom samhället. Men jag skulle också vilja säga, att jag tror icke, att det existerar ett så intimt samband mellan denna förmåga och de stora inkomsterna. Det råder, vill jag påstå, icke något verkligt proportionellt förhållande dem emellan. Jag vågar påstå, att där denna förmåga framträder mest äkta och mest aktningvärd, där ger den ofta nog inga stora inkomster. Låt oss ta ett fall, som har sina motsvarigheter i livet. Vi tänka oss t. ex. att det är två lantmän, som äga ungefär lika stora egendomar. Den ene av dem är en av dessa små flitiga, sparsamma och omtänksamma lantbrukare, som vi ännu lyckligtvis ha så gott om i vårt land. Den andre är en mer »spekulativ» natur. Han finner, att det icke ger så mycket att gå på åkern och knoga och sträva från solens uppgång till dess nedgång; han har utfunnit, att man kan förtjäna pengar på annat sätt och mera pengar än på det gamla sättet, och han slår sig på t. ex. skogsaffärer eller egendomsjobberi. Han går omkring i trakten och försöker övertala den ene efter den andra — det finnes motsvarighet i verkligheten — att sälja sina egendomar till honom för så billigt pris som möjligt, och så säljer han själv till andra för så högt pris som möjligt. På det sättet uppstår han själv snart en bättre ekonomisk ställning. Av dessa båda, kommer sålunda, den ene efter något år att fortfarande endast ha tre à fyra röster i kommunen, den andre åter är uppe i trettio eller fyrtio röster. Då må jag fråga: vilken av dessa är, i samhälligt avseende den värdefullaste? Jag tror icke, att herrarna äro i tvivelsmål om den saken.

Här är frågans egentliga kärnpunkt. Utvecklar penningförvärvet i större stil en starkare samhällsanda, en mera levande ansvarskänsla mot samhället, en villigare pliktuppfyllelse gent emot det allmänna? Men det är icke blott detta, utan utvecklar det dem i en så alldeles särskilt hög grad, att det berättigar till en särställning i samhället. Jag vågar svara nej. Jag vågar tvärtom säga, att rikedomen är snarare en lockelse bort från solidariteten med det allmänna. Den som vant sig vid att tumla med affärer, tas mer och mer av dem, så att de för honom bli mer och mer bestämmande, affärs- och kapitalistintressena bli

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omvändiga.

(Forts.)

för honom det högsta. Man ser också, hur stora penningföretag ofta bli såsom ett slags stat i staten och att de just icke värda sig så synnerligen mycket om vad samhällskravet fordrar, utan i främsta rummet hävda sina egna intressen. Over huvud taget — jag vågar fälla det i denna församling hädiska yttrandet — är kapitalet till sin tendens icke patriotiskt utan kosmopolitiskt. Det höres också icke så sällan — även från medlemmar i denna kammare — närhelst det är fråga om något, som kan träffa kapitalet: pressa icke kapitalet för hårt, ty då kommer det kanske att utvandra — d. v. s. det kommer att göra en konst i fosterlandet och går dit, där de största förtjänsterna vinka. Jag har i allmänhet fått det intrycket, att rikedomens isolerar människorna, löser dem från samhörighetskänslan med mindre lyckligt lottade medmänniskor. Det vänjer dem att mer eller mindre betrakta de andra bara som tjänare och som verktyg och redskap. Om man t. ex. någon gång haft tillfälle att vistas i ett lyxhotell i en stor stad, så må jag säga, att ingenstädes kan man starkare känna rikedomens omänsklighet — det är väl en förfärlig oartighet jag gör mig saker till, men jag måste bekänna, att ibland har jag något av den känslan även i denna kammare — ja, det är sant.

Nej, mina herrar, jag tror icke, att rikedomens är någon hållbar grund för en politisk företrädesställning. Tvärtom tror jag, att det är en mycket angräplig grund och att den grunden kommer att angripas mer och mer. För några år sedan utkastade en oförfvägen talare i andra kammaren den lösen att det gällde att sätta kniven på första kammarens strupe. Förlåt, herr talman, jag bara citerar ett uttryck som icke kan sägas vara strängt parlamentariskt! Jag tror nog för min del, att utvecklingen kommer att följa en liknande taktik gentemot första kammaren. Det går till en tid att stå emot, men det går icke i längden. Det går icke att upprätthålla andra principer än personlighetsprincipen såsom värdemätare. En framstående forskare, som föddes för hundra år sedan, har en gång uttalat de orden: »mot demokratiens gång går världens gång; det är summan av Europas historia.» — Det var Erik Vilhelm Svedelius, som sade detta. Och demokratiens kräver den personliga likställigheten som grundval för samhället. Demokratiens seger kommer förr eller senare, det är min livliga övertygelse. Den har varit stadd i stark frammarsch hela tiden och kommer säkerligen icke att låta hejda sig, icke ens av en sådan reaktionär stormakt som världskriget.

Men jag förstår mycket väl, att allt vad jag sagt under den alltför långa tid jag uppehållit kammaren, har för dess majoritet blott varit tal i det blå. Jag känner nog, att här är icke fråga om att resonera utan bara att votera, och herrarna av majoriteten känna sig glada och lugna i medvetandet om den röstmakt med vilken de komma att nedslå det förslag, som här föreligger. Den glädjen missunnar jag icke herrarna. Men jag vill å min sida säga, att vi äro icke heller ledsna, fastän vi nu bli

slagna, ty vi veta att »en gång kommer den dag, då det heliga Ilion faller».

Av parlamentariska etikettskäl, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Herr Thyren: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag anhåller att få ta kammarens uppmärksamhet en kort stund i anspråk, skall jag först göra samma föränmärkning som jag gjorde här om dagen uti ett annat, i någon mån likartat ärende fastän det icke rörde den inrikes utan den utrikes politiken. Det finnes i dessa vänstermotioner åtskilliga punkter, som jag för min del vill erkänna att jag icke kan ställa mig utan vidare negativ till. Emellertid torde det nu ej finnas anledning att närmare utveckla detta. Vad som bestämt mig att nu begära ordet är fastmera ett par argumenter, där jag måste anse, att motionärerna stå synnerligen svagt.

Den ena punkten finner man på sid. 16 i utskottets utlåtande, där det heter: »I de flesta främmande länder har man redan kommit till denna slutsats och infört lika kommunal rösträtt» o. s. v. Vi torde ha litet var i detta ärende likaväl som i många andra hört detta sätt att argumentera, att då ståndpunkten i de flesta eller många andra länder är så och så, då böra vi ej komma i sista hand. Träffar nu detta verkligen in här? Kan man hos oss kräva införande utan vidare av lika kommunal rösträtt med den argumenteringen, att de flesta länder stå på den ståndpunkten, som vi då skulle komma till? Nej mina herrar, jag måste säga, att det är, om jag får begagna ett fult ord, en fullkomlig förfälskning av sakförhållandena, ehuru naturligtvis icke en medveten sådan. Om man ser på dessa olika länder, så står det så till, att i *Norge* och *Danmark* finnes det 25-årsgräns; medelbarhetsprincipen alldeles genomförd, i *Norge* till och med i viss mån dubbelt — först väljes där »representantskabet» och sedan av detta »formandskabet» —; en effektiv beskattningsgräns; en ganska ingripande kontroll, som exempelvis i *Norge* går så långt, att det fordras $\frac{2}{3}$ majoritet, innan ett kommunens beslut såsom sådant kan bliva definitivt. I *England* är det grevskapsrådet, som har de stora frågorna om fattigvård, hälsovård, polisväsende och mycket annat om hand, under det att själva den primära kommunen har ganska litet att säga. Det är, överfört på våra förhållanden, ungefär som om vi skulle låta landstingen och socknarna byta plats och låta landstingen få den huvudsakliga makten; vartill kommer, att de kommunala besluten i allmänhet i *England* ligga under domstolarnas prövning och dessutom i mycket stor utsträckning under regeringens bedömande uti Local Government Board m. fl. departementer. Gå vi till *Frankrike*, kan man där och i andra romanska länder knappast tala om någon kommunal självstyrelse i vår mening, ty det viktiga är där alldeles uteslutet från kommunernas avgöranderätt. Det hör i stället under administrationen, och i det övriga har mären ofantligt mycket att säga: han tillsätter t. ex. alla kommunala tjänstemän. Och vad som återstår för kommunen, litet nog efter våra begrepp, ligger fortfarande under regeringens kontroll.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Så ser det ut i främmande länder, och jag sätter ifråga, om det skall bli möjligt för de ärade motionärerna att kunna visa upp något med oss jämförligt land, som skulle något så när stå på den ståndpunkt som vi skulle komma på, om detta ginge igenom.

Jag tror, att den föregående ärade talaren yttrade, att det skulle vara mycket lätt att arrangera det hela genom en utredning, och att det vore blott en skrivelse det vore fråga om, men jag ber att få göra herrarna i övrigt uppmärksamma på, att i ett skrivelseförslag i en sådan sak bör man veta, vad man vill. Är det meningen, att vi skulle med ens rycka främst och gå före, så att vi bleve det allra mest demokratiska av alla samhällen i kommunala frågor, vilket bleve följderna, om detta ginge igenom? Eller vill man, att det införes garantier? Det bleve något så ytterst olika, att jag föreställer mig, att om en sådan skrivelse avlättes, så komme den att behandlas på rakt motsatt sätt, allteftersom det sitter en vänsterregering eller en högerregering. Och då är det väl riktigt, att riksdagen intager en bestämd ståndpunkt, så att om den vill sätta något i gång, man någorlunda gör sig reda för den riktning, man önskar.

Så kommer jag över till ett annat skäl som står nederst på sid. 14 i utskottets utlåtande. Där förekommer något, som rör den politiska sidan av saken; motionärerna ha sökt övertyga oss, att vad de föreslagit skulle i själva verket icke förvandla första kammarens karaktär. »Den åtskillnad», står det, »som må anses böra upprätthållas i fråga om sammansättningen av vår folkrepresentations båda kamrar kan komma till uttryck utan denna graderade skala vid bildandet av första kammarens elektorsförsamlingar». Hur skall den då komma till uttryck? Jo, svaret följer efter. Garantierna härför bestå i den kommunala rösträtts beroende av skattskyldighet till kommunen, de olika valbarhetskvalifikationerna, de medelbara valen till första kammaren samt den längre mandattiden för första kammarens ledamöter. Ja, utan att göra mig skyldig till någon ohöflighet mot motionärerna, vill jag säga, att jag icke tror, att man kan ta dessa motiv på allvar, med undantag i någon mån för det första. Jag förstår sålunda icke, vad herrarna mena med åberopandet av den längre mandattiden. Här väljes t. ex. en vänsterman till första kammaren för sex år och en annan för tre år till andra kammaren. Skall det bli en skillnad härigenom på kamrarnas kvalitet? Äro icke båda två alldeles i samma grad bundna av besvärjelsepunkterna i programmet. Antag att, när den förre setat tre år av de sex, han genom att politiskt uppfstras av denna kammare kommit att ändra sin ståndpunkt. Äro herrarna av vänstern då med om att respektera denna ändring och låta honom sitta kvar och representera sin valkrets? Fordra herrarna icke, att han skall avgå? Betraktas han icke såsom halvt ärelös, om så icke sker? Hava vi icke praktiska belägg på att så är förhållandet? Vad menar man då med att tala om den längre mandattiden?

Tro herrarna kanske mera på valbarhetskvalifikationen? Tro herrarna eller vilja herrarna få oss andra till att tro att, om det t. ex. från vänstersidan väljes en miljonär och en daglönare, vilket

torde förekomma, dessa två äro på olika sätt bundna vid sina program? Tro icke herrarna, att miljonären sitter precis lika fast i partiprogrammet som den andre? Har han kanske mera rätt att tumma på programmet, därför att han är miljonär? Och vidare, tro herrarna, att medelbarheten vid valet har mera värde *i ett fall som detta*, där det blott är fråga om att ingen slipper in, som ej har besvurit programmet? Jag behöver icke fortsätta. Om de ifrågavarande personerna äro unga eller gamla, rika eller fattiga, valda på kort tid eller lång tid, det inverkar icke, *får icke* inverka på deras ståndpunkt i de frågor, som äro partifrågor. Och därmed torde det vara klart, att för första kammarens karaktär kunna dessa synpunkter icke betyda något. Pudelns kärna ligger i öppen dag, och den är naturligtvis striden om, huruvida det skall bli vänstermajoritet i första kammaren eller icke vänstermajoritet. Det kan ingen bestrida, att det är den realpolitik, som ligger bakom. Nåja, i denna punkt skulle man lätt kunna lockas in på sådana vidlyftiga resonemang, som den föregående talarens om rikedom och fattigdom etc. Sådana synas mig emellertid ganska meningslösa och jag vill blott konstatera, att de skäl, som utskottet anfört på sid. 14, äro svepskäl och ingenting annat än svepskäl. Därtill vill jag lägga, att en vänstermajoritet i första kammaren måste ovillkorligen konsekvent leda till ett enkammar-system, ty vad skall man med en första kammare, som ånyo representerar vad som redan finnes representerat i andra kammaren. Man förstår ju, att partiställningen måste bli densamma i första kammaren och andra kammaren. Vad är det då för ovärdig komedi i att repetera frågans behandling, och vem skall vinna något på det? Vi hava alldeles tillräcklig erfarenhet av vänsterpolitik, för att veta, att i sällskap med enkammarkravet kommer det vidare krav, att regeringen, om den skall åtnjuta vederbörandes »förtroende», utgöres av majoritetens ledare; och det blir då ett fullt vänsterenvälde, som omedelbart ligger bakom det hela. Herrarna ha i allt fall icke framfört något, som kan få oss att förstå, att här avses något annat än ett vänsterenvälde i landet.

Det är med flit jag icke närmare inlåter mig på detta. Jag anser mig icke behöva bekänna kort, i vad mån sådant må vara önskvärt eller icke, men jag anser, att det bör vara rent spel. Man måste själve se och låta andra se, vad det gäller, och avföra alla svepskälen från dagordningen.

Jag har med allt detta icke velat förneka, att det finnes mycket i motionerna, som tål att tänka på. För min del är jag icke en absolut anhängare av de bestående förhållandena i alla punkter av den kommunala rösträtten, men jag tror icke, att det är någon mening i att ta saken såsom motionärerna göra, ty det kommer för oss alla att te sig så, att här gäller det, huruvida det skall bli en enväldsmakt i landet för det ena av de två olika partierna.

Under sådana förhållanden anser jag mig, herr greve och talman, böra instämma i herr Clasons yrkande.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman, mina herrar!

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Om upphävan-
de av kom-
munal rösträtt
för bolag och
omyndiga.
(Forts.)

Jag skall be att först få säga några ord med anledning av den siste talarens argumentering mot dessa motioner och mot utskottets hemställan över huvud taget om avskaffande av den 40-gradiga skalan.

Talaren ifråga sade först, att det var en oriktig argumentering, man använt, när man åberopat främmande länder som exempel och sagt, att där har man infört den lika kommunala rösträtten. Han sade vidare, att det vore oriktigt av oss att uppställa sådana exempel och göra efter. Nu vill jag säga herr Thyrén med anledning av detta för det första det, att motionärerna och utskottet ha aldrig åberopat främmande länders exempel som ett huvudargument för sitt yrkande på avskaffande av den 40-gradiga skalan och införande av lika kommunal rösträtt. Jag ber herr Thyrén vara så god och bemärka denna skillnad. De hava sagt: den lika kommunala rösträtten finnes införd där och där i våra grannländer, och även ute i de europeiska länderna, men deras huvudmotiv är dock något helt annat. Nu sade han, att i dessa länder, som man pekat på, där finnes det så många garantier och så många bestämmelser i sådant syfte. I Danmark t. ex. har man 25-årsgräns, där har man medelbarhetsval och skattegräns, och likaså i Norge. Därför går det ej att hos oss utan vidare införa den lika kommunala rösträtten utan att också taga med alla dessa garantier, eller åtminstone flera eller färre av dem. Ja, men, herr Thyrén, kunna vi icke gå före i ett enda fall? Han vände sig mot den tanken, att man skall gå efter och taga de andra länderna som exempel och menade att det går icke an. Men om vi i detta fall skulle säga: låt oss gå före och införa den lika kommunala rösträtten och tilläventyrs bibehålla de garantier vi ha — det finnes ju rätt många sådana — men i allt fall gå ett tuffjäät före de andra länderna. Nå, vad skulle herr Thyrén säga om det? Vore det så förskräckligt farligt? Då hade man åtminstone ej bara gått i de andras fjät. Men för honom lika väl som för denna kammares majoritet är det nog så, att det är fruktan och farhågan för, att första kammarens karaktär skulle förändras, som utgör det starkaste motivet för motståndet. Det syntes mig vara detta skäl, varför han på inga villkor kunde vara med om den föreslagna förändringen. Han ville på inga villkor medgiva, att det sedan skulle finnas kvar någon karaktärsskillnad mellan första och andra kammaren, utan han precis som herr Clason — ehuru jag trodde, att det fanns en ganska stor skillnad för övrigt i uppfattningen hos dessa två professorer, i detta fall voro de dock eniga — ansåg, att det skulle bli ett enkammersystem. Han helt enkelt borteliminerade fullständigt betydelsen av de medelbara valen, han borteliminerade betydelsen av den längre mandattiden, han borteliminerade betydelsen av de olika valbarhetsbestämmelserna. Allt det där är bosch, det duger ej till att konstituera någon skillnad av värde mellan de båda kamrarna enligt herr Thyrens mening. Just detta är ju också den ena stora huvudsynpunkten, som reservanterna anført i sin motivering för avslag, att nämligen den kommunala rösträtten skulle vara den grundval, på vilken artskillnaden mellan kamrarna vilar — »en väsentlig grundval för den bestående karaktärsskillnaden», som

de säga i sin reservation. Är nu detta riktigt? Tror herr Thyrén, att han kan förmå folk i allmänhet att tro detta? Att *högern* tror det, det vet jag, men *jag* tror det ej, och många med mig tro det ej. Ett vet jag, och det är, att de, som byggt upp tvåkammerssystemet i detta land, de byggde i varje fall ej sin uppfattning om behovet av en skillnad mellan de båda kamrarna därpå, att den kommunala rösträtten skulle bli grundvalen för denna skillnad. Och det torde också herr professor Thyrén veta. De undersökningar, som på allra sista tiden äro gjorda i detta avseende rörande de förarbeten, som skedde för representationsreformen 1896 visa oförtydligt att man då knappast snuddade vid tanken på någon sådan betydelse av den kommunala rösträtten. Det var något, som man den tiden alldeles gick förbi, den kommunala rösträtten hade ej den betydelse på långa vägar, som den nu har för denna kammars bildande. Det vet nog herr Thyrén, men det har utvecklats sig därefter på allra sista tiden, att man anser, att högern i detta land står och faller med den kommunala rösträtten. Det är nu för mig obegripligt, att till och med herr Thyrén, så skarpsinnig för övrigt, vill hävda en sådan uppfattning, att om vi få den lika kommunala rösträtten införd här i landet, så få vi vänsterregemente, då är det alldeles slut med högern i detta land. Men om högerpartiet vilar på en så usel grund som den 40-gradiga skalan, då är det partiet sannerligen ej mycket värt. Jag tror ej, att högerpartiet i detta land upphör att vara till eller blir utan inflytande därför, att vi få den 40-gradiga skalan upphävd och den lika kommunala rösträtten införd, men högern får möjligen lägga sin politik efter andra linjer om den skall få tillräckligt stöd av folket. Jag skulle, om jag stode i herr Thyréns ställning, verkligen ej vilja argumentera på det sätt, att jag uti den 40-gradiga kommunala rösträttsskalan såge den enda garantien för högerns inflytande i detta land. Det är helt enkelt ett fattigdomsbevis.

Ja, jag kommer nu till reservanternas och deras skil. De ha ju upptagits redan förut av herr Hellberg till bemötande. De två skälen äro följande: hänsynen, som de säga, till den kommunala förvaltningen och så det, att grunden för den bestående karaktärsskillnaden mellan kamrarna skulle falla undan i och med införande av den lika kommunala rösträtten. Den senare delen av argumenteringen har jag redan något vidrört, och den förra skall jag nu med några ord vidröra.

Kan det verkligen uppvisas, ens med sannolikhetsskäl, att den kommunala förvaltningen skulle lida något genom införande av den lika kommunala rösträtten? Kan det ens med några sannolikhetsskäl visas, att anslagen och de därpå följande skatterna skulle drivas i höjden, om det bleve lika kommunal rösträtt. Jag har en rätt lång erfarenhet i det kommunala livet, jag också, men denna min erfarenhet på det kommunala området säger mig, att de, som äro mest återhållsamma ifråga om utgifter inom kommunerna, det är i allmänhet de små skattebetalarna — och jag behöver ej erinra herrarna om, att skattebetalare måste enligt detta förslag de vara, som skulle få kommunal rösträtt. Det är så, och varför? Jo, därför, att den kommu-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bota omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

nalskatt, som alla skola taga del i, den kännes lika hård för alla, och mig synes det som om den trycker till och med hårdare för den lilla än för den stora inkomsttagaren och skattebetalaren. Det är alldeles uppenbart, att detta kommer att i fortsättningen verka lika återhållande som hittills. Men, säger man, de, som ha de större inkomsterna, de ha ock det större intresset för det kommunala livet och de största insikterna. Därför vore det orätt, om man ville på något sätt beskära deras maktställning i kommunerna. Jag tror ej på den invändningen heller. Kunde det sägas i någon mån för femtio år sedan, så kan det i oändligt mycket mindre mån sägas i dag, ty genom den förbättrade skolundervisningen och den stigande upplysningen, som vi trots allt ändå ha fått här i landet, så är det uppenbart, att även insikterna och det medborgerliga intresset ha vuxit hos folkets stora flertal, och det är rätt märkligt att se, hur ute i landskommunerna på många håll även de små skattebetalarna fått ökat intresse för de kommunala angelägenheterna och taga del däri. Jag tror sålunda för min del ej på, att någon skada skulle ske. Herr Clason sade verkligen: vi äro övertygade om att en sådan förändring ej kan ske utan skada för kommunerna. Jag tror raka motsatsen. Jag tror ej på någon skada för den kommunala förvaltningen genom införandet av den lika kommunala rösträtten, och det därför, att jag tror på någonting annat än att de stora inkomsterna skulle vara kriteriet på den medborgerliga insikten, det kommunala intresset och omsorgen om kommunernas väl.

Det har tagits fram några stickprov av högerreservanterna, och de stickproven skulle visa, att redan nu de små skattebetalarna ha så stort inflytande, att man ej kan rimligen begära mera, men jag tycker, att man samtidigt därest man ville uppvisa faran av ökat inflytande för de mindre inkomsttagarna borde ha visat, att där de små skattebetalarna ha så stort inflytande, där har det gått på tok inom kommunen. Det borde herr Clason ha visat, men det har ej påvisats från någon enda kommun, där övervikten ligger hos de små, att det gått på tok för den sakens skull. Att den kommunala skattebördan är tung på vissa ställen, det skall jag erkänna, lika väl som jag vill vara med om att vidtaga åtgärder för att utjämna och om möjligt minska denna börda, men jag erkänner ej, att den blivit tung därför, att de små skattebetalarna, de små inkomsttagarna ha fått större inflytande. Högerreservanterna säga nu, att de anse, att samma skäl, som enligt dem varit gällande förut för bevarande av det starkare inflytandet inom kommunerna för de stora inkomsttagarna, fortfarande äro giltiga. Om jag läser högerreservanternas argumentering här, så får jag verkligen det intrycket — jag fick det intrycket genast när jag läste den — att de ha betydligt starkare, krassare kan jag säga, hävdad denna gamla princip, penningprincipen, gentemot personlighetsprincipen än man här i landet vid behandlingen av dessa frågor har gjort på mycket, mycket länge. Jag kan ej se annat än att högerreservanterna i sin argumentering i år ha ställt sig långt bakom 1907, långt bakom 1900 till och med, då de tidigare kommunala rösträttsreformerna genomfördes, om jag ej

missminner mig. De hävda utan undantag denna penningprincip i strid mot personlighetsprincipen. Jag vill påminna om, att under den strid, som utkämpades 1907 om dessa saker, försiggick verkligen en ganska allvarlig brottnings mellan de två principerna — en brottnings, som slutade med en kompromiss, vilket var och en vet, som vill se, vad den nu gällande 40-gradiga skalan innehåller — men här hävdar man alldeles obetingat denna penningprincip gentemot personlighetsprincipen. Jag för min del tror, att lika väl som personlighetsprincipen med avseende på utmätandet av rösträtten har fått göra sig gällande vid valen till riksdagens andra kammare, så måste denna princip också slå igenom och göra sig gällande beträffande den kommunala rösträtten och valen till första kammaren. Professor Sundbärg sade en gång, att den allmänna rösträtten kom 50 år försent, och det ansåg han vara en olycka för Sverige. Jag tror, att om man håller på med motståndet litet till så skall man kunna säga, att även den lika kommunala rösträtten kommit för sent, och att mycken skada åstadkommits i detta land just på grund av detta dröjsmål.

Det är därför, herr talman, som jag för min del ej på något sätt hyser några betänkligheter mot att yrka bifall till vad utskottet i fråga om dessa ting har hemställt. Jag tror ej på någon olycka för land och folk eller för kommunerna såsom sådana genom införandet av denna lika kommunala rösträtt. Jag tror ännu på människorna och på fördelen av genomförandet av denna personlighetsprincip, och det på ett sådant sätt, att den får göra sig gällande helt och fullt såväl inom det kommunala livet som inom statslivet.

Herr von Geijer: Herr talman! Det skulle kanske ej synas behöfligt, att jag efter de uttömmande anföranden, som ett par föregående talare haft till försvar för reservationen, än yttermera tar till orda i denna sak. Dock har jag under debatten gjort några randanteckningar, vilka jag icke anser mig böra underlåta att framföra.

Jag skall kasta mig in i en av de synpunkter, som jag antecknat mig till minnes. Den gäller frågan om de s. k. garantierna. Jag vill framhålla, att det torde hittills hava varit tämligen allmänt fastställt som en regel, att därest man ej vill äventyra det kommunala ekonomiska livet, så är det nödvändigt att på ett eller annat sätt hava vissa garantier, vare sig man söker dem på det sätt, att man inför en graderad rösträttsskala, varigenom man kan tillförsäkra dem, som ha största delen av skattebördan, ett större inflytande, eller ock så, att man begränsar de kommunala maktbefogenheterna vis à vis beskattningen. Denna princip har verkligen hittills i vårt land varit fullständigt erkänd. Jag vill endast citera ett yttrande, som fälldes år 1912 och återfinnes i konstitutionsutskottets utlåtande, just underskrivet av dess nuvarande ordförande, som ju ock som bekant är ledare för det liberala samlingspartiet inom andra kammaren. Det är ganska kort, och därför herr talman, ber jag att få läsa upp det: »Jämväl bör en mera genomgripande reform av den kommunala rösträtten vara förenad med en revision av kommunal-

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omtydiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

förordningarna i olika riktningar, såsom i fråga om de kommunala myndigheternas kompetens och ställning i förhållande till statsmyndigheten, i syfte av verksam kontroll över beskattning och utgifter och mera dylikt.»

Detta var 1912. Nu är uppfattningen helt annorlunda. Den förste ärade talaren på Värmlandslänsbanken snuddade visserligen något vid principen om nödiga garantier. Men detta skedde, som också talaren på Uppsalabanken framhöll, helt lättvindigt. »Det torde emellertid ej vara lätt att införa verkliga garantier»; något i den vägen yttrade herr Hellberg. Talaren på Uppsalabanken framhöll att detta säkerligen ej alls vore lätt. Så anser jag också; tvärtom torde det bli mycket svårt. Till stöd vill jag peka på några data i frågans historia och understryka några yttranden i dag. Jag vill erinra den ärade talaren på Värmlandslänsbanken om ett anförande, som han själv hade 1912, då han polemiserade ganska starkt mot inskränkningar i kommunernas självbestämmanderätt. Den ärade talare, som hade ordet före mig, pekade på de inskränkningar, som nu gällande författningar innehålla, såsom tillräckliga. Redan dessa talares yttranden giva föga hopp om någon förändring. Lägg därtill det uttalande, som frisinnade landsföreningen i november i fjol fällde i ämnet. Dess uttalande i resolutionen lyder så: »Utan att i övrigt ingå på de spörsmål, som kunna väntas komma under övervägande i samband med den kommunala rösträttsreformen, vill landsmötet endast uttala, att därvid icke bör ifrågakomma någon åtgärd, som innebär begränsning av den hävdvunna kommunala självstyrelsens princip.» Är det ej fullständigt bevisat, att deras mening därmed var att ej införa några garantier, herr Hellberg? Det torde kanske ej bli så lätt nu, att få dem införda.

Vidare nämnde herr Hellberg, att förmågan att deltaga i det kommunala livet ej är proportionell mot förmögenheten. Nej, det är visserligen riktigt i viss mening, men jag vill för min del bestämt hålla på den satsen, att den, som har vana att handlägga större enskilda affärer, också har större förmåga att sköta ekonomiska angelägenheter inom det kommunala livet. Under alla förhållanden må jag väl äga rätt att säga, att den, vars hud det gäller att skära remmar ur, torde ha någon förmåga att bedöma, hur tjocka remmarna böra vara. Det är ej något fåvitskt tal när jag säger, att det tenderar i den riktningen att de, som ej alls betala skatt eller åtminstone en ringa skatt, bli de, som få bestämma alla kommunens utgifter. Sälunda vad andra skola betala. Så mycket mera äger jag rätt att säga detta, som det faktiskt gäller ej lika utan allmän och lika rösträtt. Den siste ärade talaren rörde något vid personlighetsprincipen den logiska slutföljden av denna princip är ej den lika, utan den lika och *allmänna* rösträtten. Människa är människa. Just personens egenskap att vara människa är ju det som skulle vara grunden för rätten härvidlag, med nödvändighet följer därför av personlighetsprincipens upphöjande till ledande maxim, vilket ock nyss framhållits av en kommunalkommitté i Norge, att en kommuns utgifter komma att bestämmas av en grupp medlemmar men betalas av en an-

nan. Huruvida det kan vara till fromma för kommunerna, därpå vill jag i detta sammanhang ej närmare ingå. Min mening är klar: så kan ej vara förhållandet.

Eftersom vi äro inne på personlighetsprincipen vill jag säga, att för mig ter sig denna princip i och för sig ingalunda som något oomtvistligt.

Den är psykologiskt oriktig. Människa är icke lika människa. Vidare vill jag säga, att den passar sämre i vår tid än någonsin. Vår tid är icke individualitetens tid, den är kollektivitetens. Så har utvecklingen gått och någon tillbakagång är ej att vänta, tvärtom. Individuella spelar mindre roll nu än förr. Partiet, massan är det avgörande.

Det är också frågan om de politiska maktförhållandena om större makt och ingenting annat, som ligger bakom hela denna strid. Talet om personlighetsprincipen är endast en ganska skickligt funnen arbetshypotes, som kan användas, att med den som utgångspunkt draga för eget intresse lämpliga slutsatser, men som delar arbetshypotesers vanliga öde att vid närmare granskning kanske ej hålla streck, då den och alla slutsatserna samlas ihop.

Till slut en liten anmärkning med anledning av ett yttrande av den ärade talaren på Värmlandslänsbänken. Det föreföll mig emellertid att han argumenterade med rena obetydliga detaljer. Han nämnde som exempel på de nuvarande olämpliga förhållandena, som genom reformen skulle ändras, att de som bodde i utkanten av samhället, vore berövade förmånen av gas och vatten och annat. Hur kan det vara möjligt att åberopa detta som stöd för krav på en reform, som har den stora räckvidden att i själva verket innebära en författningsrevision. Att förslaget verkligen innebär detta, därom är jag fullständigt ense med den ärade talaren på Uppsalabänken. Under sådana förhållanden, herr talman, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat bifall till den av herr Clason m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Zweigbergk: Herr talman! Jag begärde ordet när herr Thyren hade det. Jag börjar alltmer känna mig rörd — och jag är säker på, att även mina partivänner inom landet göra det — över den omsorg, som han under sina sista riksdagsdagar alldeles särskilt ägnat åt oss. Så funno vi för någon tid sedan, att vi i honom ha en mycket varm bundsförvant då vi rikta vår uppmärksamhet på att inom statligt begränsa plutokratiens makt här i landet. Vår vänlige rådgivare uppmanade oss i det sammanhanget att sätta vår lit till Konungens rätt att adla. Den anvisningen ha vi naturligtvis med skyldig vördnad tagit till minnes, men nog torde herr Thyren själv livligt sentera, att vi nu denna gång äro inne på en bättre och effektivare väg. Ty jag skall ingalunda, herr Thyren, förneka, att bakom kravet att få bort den 40-gradiga skalan, naturligtvis ligger en strävan att i samhället göra demokratiens synpunkter gällande. Den avsikten ligger i öppen dag.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolog och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Herr Thyrén lät oss emellertid veta, att vi vid detta vårt förehavande bete oss mindre skickligt. Vi skulle gripa saken an på ett helt annat sätt. Om jag förstod honom rätt så menade han, att vi visserligen hade rätt i valet av utgångspunkt beträffande personlighetens rätt även på det kommunala området, men att vi borde slå in på den vägen att samtidigt med att vi begära en så stor utvidgning av den kommunala rösträtten söka finna lämpliga garantier, som skulle kunna göra, att ett sådant steg kunde tagas utan våda. Det föresvävade mig, att om herr Thyrén ägnade samma välvilliga uppmärksamhet åt partiet till höger, som han ägnat oss, så kunde det ligga nära med detta betraktelsesätt att säga till detta parti: se då icke herrarna, att er ståndpunkt, när ni kämpa emot personlighetsprincipen och för den 40-gradiga skalan är så ohjälpligt svag, att därifrån vinnas sannerligen inga segrar? Nej, klokare gjorde ni, om ni medgäve det principiellt riktiga i vad som från vänstersidan yrkats och uppställde edra villkor efter den regeln, som biskop Billing på sin tid proklamerade i fråga om den politiska rösträttsreformen: »gärna stora rösträttsreformer, men då också starka garantier.» Emellertid, herr Thyrén har icke sträckt sin omsorg till ett parti, som jag dock har tyckt att han under sin riksdagstid har visat påfallande sympati.

Hans egentliga argumentering mot vad som från vänstersidan här i betänkandet föreslagits, tycktes vara bestämd av hans omtanke om bibehållandet av karaktärsskillnaden mellan de båda kamrarna. Han begick dock härvidlag, tror jag, ett historiskt misstag, då han hänvisade till den stora betydelse, som den graderade skalan i detta avseende haft alltifrån den nuvarande författningens uppbyggande för femtio år sedan. Det är ju allmänt bekant att kommunallagarna antogos före representationsförändringen. Det är sålunda fullkomligt oriktigt, då författarne till reservationen vid detta betänkande uppgiva, att förhållandet var det rent motsatta, och det torde också, såsom redan blivit antytt, av den moderna forskningen på detta område vara till fullkomlig evidens ådagalagt, att de, som uppbyggde detta politiska system, ingalunda fäste det avseende vid den graderade skalan, som det nu göres i den högerpolitiska vetenskapen och parlamentariska diskussionen rörande dessa ting. Herr Thyrén fann det emellertid alldeles orimligt att i detta avseende gå vänsterkraven tillmötes, ty, säger han, man skulle under sådana förhållanden få två kamrar, som upprepade varandras beslut, och vad skulle det tjäna till? Jag förmodar, att flertalet inom kammaren också finner denna polemik mycket talande och bevisande.

Jag är emellertid icke riktigt säker på, att det i ögonblicket föll talaren i minnet att vi verkligen haft ett tvåkammarsystem här i landet, där den ena kammaren oförtrutet har upprepat den andra kammarens beslut. Det var på den enligt mångas mening lyckliga tid, då vi hade högermajoriteter i båda

kamrarna. Säkerligen vill herr Thyren icke medge att detta enkammersystem innebar någonting i och för sig orimligt.

Nu vet jag mycket väl vad utgången av denna diskussion blir och av den votering, som vi eventuellt kunna komma att påkalla. Svaret på den framställning, som vänstermotionerna i detta ämne innehålla, fingo vi redan för två och en halv månader sedan, då ledaren för denna kammars majoritetsparti inför landet yttrade följande ord: »Inga fraser, intet hot, ingen hänsyn för utgången av de nu förestående eller framtida val skola hindra oss att säga bestämt nej till varje radikaliserings av den kommunala rösträtten.» Det är ju så tydligt, som man rimligtvis kan begära! När jag läste det beskedet av högermajoritetens ledare, kom jag att erinra mig det ögonblick, då jag, jag tror för första gången, hörde hans företrädare såsom chef för högern i första kammaren yttra sig. Det var år 1891. Då diskuterades också en rösträttsfråga, och den myndige biskopen greps under dess fortgång av en verklig förskräckelse — det hände nämligen någonting. Det hände att landshövdingen Per Axel Bergström, understödd av herr Carl Ekman på Finspång, förordade en riksdagsskrivelse med begäran om att den politiska rösträtten skulle göras lika vidsträckt som den kommunala. Då utbrast herr Billing förfärad — jag såg själv utanpå, så att säga, hans förskräckelse över vad som hade skett: »Det betyder för mig mer än alla dessa massmotioner och masspetitioner att i dag från detta håll framställts ett sådant förslag.»

Emellertid hade herr Billing en stor och säkerligen av alla observerad förmåga att finna sig och finna sig till rätta, och det dröjde icke mer än tre år, förrän han stod upp här i samma kammare och fordrade ett förslag, som innebar något av just det, som nu är så farligt, nämligen en rätt avsevärd jämkning på den graderade röstskalan. Jag har dragit mig själv till minnes och sett efter med vilken motivering han då gjorde det. Han sade: »Det är något rätt märkligt i det faktum, att saker mogna här i världen. Jag tror att denna fråga nu är mogen. Den har åtminstone mognat hos mig.» — Han upplevde också, att han icke så värst lång tid härefter — det var dock åtta år senare — var med om att frambära det skrivelseförslag, som utpekade den *allmänna* politiska rösträttens väg såsom den, man för framtiden borde gå.

Den utveckling, som herr Billing genomgick i detta avseende, är, synes det mig, ganska typisk för den utveckling, som en *god* konservatism undergår. Det lönar uppenbarligen icke mycket, det hava vi väl alla en stark känsla av, att i denna stund och i denna församling diskutera den allmänna eller lika kommunala rösträtten såsom ett teoretiskt rättsspörsmål. Det leder icke till något det minsta resultat, och jag skall icke försöka att draga något strå till den stacken. Men männe det icke skulle finnas något intresse för att en liten smula se, hur denna fråga ter sig i sin så att säga historiska miljö?

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omvändiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Ingen kan gärna förbise att vi svenskar redan för femtio år sedan en gång för alla accepterat personlighetsprincipen i fråga om de allmänna ärendenas avgörande, personlighetsprincipen i överensstämmelse med den gamla svenska bondebeträksamheten, kombinerad med plikten av fullgjorda skyldigheter emot stat och kommun. Alltifrån den tiden borde det stå klart för varje något så när eftertänksam högerman, att det avgörande steget i själva verket togs då och att det är ett rent hopplöst och förtvivlat företag, då man nu verkligen söker ifrågasätta att personlighetsprincipen eventuellt skulle vara en fullkomligt oriktig princip eller som första kammarmajoritetens ordförande i samma av mig citerade anförande uttryckte det i ord, som jag fortfarande förvånar mig över: »Personlighetsprincipen — naturligtvis var det om principens tillämpning inom politiken som herr Trygger talade — är intet annat än individens upphöjande över samhället, okunnighetens över insikten, omogenhetens över erfarenheten, likgiltigheten över allmänintresset, den ögonblickliga stämningens över beträksamheten.»

Denna definition på personlighetsprincipen kan svårligen ha några egentliga utsikter att vinna erkännande i våra dagar. Allra minst borde den kunna hava det på det håll, där man i likhet med talaren har fullkomligt klart för sig sanningen av professor Svedelii redan citerade ord, att vi gå oemotståndligt emot demokratien. Och i själva verket, om redan för femtio år sedan personlighetsprincipen erkändes i detta land, är det då tänkbart, att icke den allmänna värnplikten och den allmänna rösträtten på det politiska området skulle i detta hänseende beteckna framsteg i samma riktning, som göra det ännu omöjligare att rygga vad som en gång är gjort? De som år 1907 och 1909 voro med om den författningsreform, som införde den 40-gradiga skalan — åt vilken man redan nu tycks ägna en nästan religiös vördnad — måste så gott som allesammans redan vid tiden för dess utfinnande och framläggande hava känt på sig, att detta kan då icke vara annat än en mycket tillfällig station på vägen. Det är så mycket svårare att tänka sig, att någon skulle hava förbisett det, som det vid det stora kompromissförslagets genomtruffande år 1907 från ett håll, som jag vet, att kammaren hade för vana att lyssna mycket uppmärksamt till, fastän rösten var lågmäld, med mycken styrka sades ifrån, att det ligger en djup motsägelse emellan den proportionalism, för vilken man då offrade — jag höll på att säga — allt, och den graderade röstskalan. Där proportionalismen går in, går den graderade röstskalan ut, sades det. Och talaren uttryckte det för sin del på följande sätt: »Om jag ock kan väl förstå en proportionalism, som bereder vart parti dess rätt, beräknad i förhållande till antalet valmän inom partiet, förstår jag vida mindre en sådan proportionalism, där icke antalet valmän utan antalet fyrkar eller bevillningskronor, på visst sätt beräknat, faller utslaget. Logiken pekar tydligt,

i vilken riktning den vidare utvecklingen kommer att gå, och denna svaga damm kommer snart att bli genombruten.»

Det sades redan år 1907, och jag tycker, att herr von Geijer borde kunna förlika sig med den tanken, att de, som varit benägna att dock lämna rum för några års erfarenhet, anse att man redan nu, nio år senare, kan vara i sin goda rätt, om man för fram ett krav, vars riktighet nog stod klar redan vid den tiden. Det är nämligen så, som herrarna väl alla ha bemärkt, att detta krav på lika kommunal rösträtt det är intet dagens modehugskott. Om jag har räknat rätt, är det vid icke mindre än 27 av riksdagarna efter 1865, som denna tanke är framförd, antingen över hela området eller åtminstone i fråga om val. Det är således omöjligt att säga, att man här står inför ett krav, som skulle hava efemär och tillfällig karaktär och där de ivriga ropen nog tystna, bara man icke fäster sig vid dem eller, ännu bättre, avvisar dem så strängt som herr Trygger gjorde den 13 mars i år. Det är icke möjligt att ens med så kraftiga ord få floden att vända sig.

Eftersom herr Thyren varit så vänlig att giva oss på vänster-sidan råd, skulle jag vilja undrande och vördsamt hemställa, om det icke även för nutida ledare av högermajoriteten i denna kam-mare kunde vara något att tänka på i biskop Billings ord från 1914, som jag nyss citerade: »det är något rätt märkligt i det fak-tum, att saker mogna här i världen». Det är min livliga övertygelse, att frågan om lika kommunal rösträtt nu håller på att mogna.

Herr talmannen meddelade, att anslag utfärdats till sammanträ-dets fortsättande kl. 7,30 e. m.

Herr Thyren: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tillåter mig endast rikta några repliker till ett par av de före-gående talarna.

Herr Petersson i Påboda nämnde, att mina invändningar gentemot de utländska jämförelserna icke träffade så mycket, därför att de icke hade varit något huvudargument från motio-närernas sida. Ja, om de äro huvudargument eller ej från motio-närernas sida, därom har jag icke yttrat mig, de må för deras räkning gälla vad de kunna. Jag vill blott hava strukit ut detta argument, och varför vill jag det? Jo, jag vill det, därför att jag tror, att det påverkar den svenska opinionen ofantligt mycket, ifall man kan visa, att vi äro på något område »efter-blivna». Därför tror jag, att vad värde än motionärerna själva tillmätta dessa jämförelser, de om de få stå oemotsagda, komma att i den följande diskussionen göra sig i mycket hög grad gäl-lande.

Herr Petersson i Påboda apostroferade mig och sade, att jag väl ändå för en gångs skull icke kunde hava något emot, att vi komme ett tuppfjät fram i jämförelse med de andra. Nej,

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

det har jag visst icke, men jag frågar bara: är det ett »tuffjät», att vi ställa så till, att alla de garantier vi ha, dem stryka vi under åberopande av utländska exempel, och de mycket betydande garantier, som de andra hava, dem taga vi icke i stället.

Herr Petersson i Påboda vände sig vidare till mig — och det gjorde även herr von Zweigbergk — med den förfrågan, om det kunde vara mig obekant, att de, som uppbyggde vår författning, hade en annan mening — inom parentes vill jag här bara påpeka, att herr von Zweigbergk begick det misstaget att påstå, att jag skulle hava uttalat mig därom, men det måtte bero på någon förväxling, det har jag aldrig gjort. — Nej, det är mig icke obekant. Jag tror nog, att de, som uppbyggde vår författning, hade en annan mening. Men jag behöver endast svara med en motfråga: tro herrarna, att det år 1866 kunde se ut på samma sätt, som det nu ser ut? Kunde de personer, som då räknade med vid den tiden befintliga fakta, förutse våra dagars partiförhållanden? Jag är övertygad om, att den riktning, vars *limes*, vars slutmål kunde tänkas bli den blinda partilydnaden, *perinde ac cadaver*, var något, varmed de alldeles icke räknade. De tänkte sig säkerligen representanterna såsom fria individer på helt annat sätt, än det senare visat sig vara möjligt att genomföra. I dessa ord ligger inte det ringaste klander över att partiväsendet uppkommit, ty det är, sådana förhållandena nu äro, en självklar sak, det är nödvändigt; jag vill blott fastslå det faktum, att läget är så absolut annorlunda nu mot vad det var på 1860-talet, att man rakt icke kan draga slutsatser från vad dessa personer möjligen tänkte sig i den frågan.

Herr Petersson i Påboda vädjade vidare till mig och sade, att jag väl icke måtte tro, att högerpolitiken upphör, därför att majoriteten omkastas här i kammaren. Nej, det tror jag naturligtvis icke, men den blir i permanent minoritet. Den kommer att för lång tid framåt stå såsom minoritet gentemot vänstermajoriteten. Och det vill väl herr Petersson — man må sedan tänka hur man vill därom, man må tycka att det är bra eller att det är illa — icke förneka, att det är av vital betydelse.

Herr von Zweigbergk angav, hur han uppfattade mitt så kallade råd till vänsterpartiet, och jag vill göra full rättvisa åt hans fattningsförmåga: det stämde till punkt och pricka med vad jag menade. Det var verkligen min mening, att herrarna borde försöka — om jag nu skall tillåta mig säga det i form av ett »råd» — att komma igen med förslaget en annan gång på det sätt, att man genomarbetade det och, under jämförelse med utlandet, närmare angäve, vilka garantier man ville ha. Framlade man ett sålunda genomarbetat förslag, då funnes det kanske utsikter att få det igenom. Jag tror i varje fall, att en sådan metod har ofantligt mycket större utsikter att göra sig gällande. Icke alla här i landet äro nämligen alldeles klavbundna av vare sig höger- eller vänsterpolitik, utan många, ja, kanske flertalet står och väger mellan partierna,

och det är dessa indifferent, som ofta till slut giva utslaget. De komma nog att känna sig mera tilltalade av den metod, jag nu tillåta mig skissera, än av den högst abstrakta metod, som herrarna tyckas älska, den metoden nämligen att skära allt över en kam.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

Herr von Zweigbergk frågade, varför jag gäve råd åt vänstern och icke lika gärna kunde giva råd åt mina närmare vänner — som han tycktes mena — högern. Ja, det är icke så länge sedan jag tillät mig göra det i en kommunal rösträttsfråga — rådet följdes icke, men det är ju icke mitt fel. Jag har icke därvidlag låtit mig komma något till last. Jag har för visso den uppfattningen nu lika väl som häromdagen, att en sådan fordran som den på kvinnornas i kommunen rätt att influera på brännvinsförsäljningen i kommunen är en absolut förnuftig fordran, vars avvisande jag icke nu behöver karakterisera, då jag redan tillräckligt tydligt gjort det. Det är därför icke alldeles befogat av herr von Zweigbergk att rikta den förebräelsen mot mig. Ej heller torde han gärna kunna mena, ätt jag nu skulle vara skyldig att själv lägga fram ett program, rekommendera det åt högern och säga: i de och de punkterna bör personlighetsprincipen få gälla, i de och de punkterna bör den icke få gälla, o. s. v. Det hade varit att ställa alltför stora krav på mig, även om jag icke hade haft åtskilligt annat att göra än att ägna mig åt detta.

Herr von Zweigbergk påstod vidare, att jag skulle hava resonerat ologiskt genom att klandra det onödiga repeterandet av andra kammarens beslut i första kammaren. Herr von Zweigbergk sade det har tydligen icke fallit honom in, att vi haft det förut, att samma förhållande rått tidigare, då vi haft högermajoritet i både första och andra kammaren. Det är precis samma förbiseende å herr von Zweigbergks sida, som båda herrarna gjorde sig skyldiga till förut vid återopandet av 1860-talets män. Herrarna glömma, att partierna den tiden icke hade den ställning, som de nu hava och som de framför allt komma att få alltmera, ty vi gå mer och mer — ingen mänsklig makt kommer att kunna förhindra det — i riktning åt skarpa partibildningar och hänsynslöst genomförande av partiprogram; dessa förhållanden tedde sig helt annorlunda på 1860-talet, än herr von Zweigbergk tycks vilja göra gällande. Ännu viktigare och mera påfallande är, att på den tiden det fanns högermajoritet i andra kammaren och även i den första kammaren, dessa högerpartier visst icke alltid voro så kongruenta, som en vänstermajoritet i båda kamrarna nu skulle bliva. Och framför allt är det den stora skillnaden, att det då icke fanns någon sannolikhet för att en sådan kongruens skulle bliva permanent (såsom den ej heller blev), ty kamrarna voro (och äro ännu) byggda på så olika grunder, att det måste betraktas som en ren tillfällighet, om samma parti-gruppering inträdde i dem båda. Någoting helt annat är det däremot, när man bygger första och andra kamrarna på samma

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.

(Forts.)

grund, ty då blir likheten dem emellan självklar och evig, och därmed den enas repetition av den andras beslut lika självklar, evig och meningslös.

Slutligen ett ord om ett argument, som vi hört här för hundrade eller tusende gången; i dag två gånger, först av herr Hellberg och sedan av herr von Zweigbergk; detta välkända argument: »herrarna kunna väl begripa, att utvecklingens gång är, att vi till slut skola få rätt, vad kan då motstånd tjäna till?» Det är för det första intet argument, utan en profetia. Och för det andra: om utvecklingen är sådan, att det någon gång i världen uppstår det resultat, som herrarna vilja hava fram, är det skäl för oss, som anse detta oriktigt, att då taga ansvaret på oss? Om herrarna äro så säkra på den utvecklingen, genomdriven den då och tagen ansvaret! Men vi andra låta oss icke bestämmas av herrarnas profetior, utan av *skäl*. Om någon anser, att utvecklingen på en viss punkt tenderar åt fördömligt håll, vad skulle man tänka om honom, därest han voterade för det fördömliga, därför att han befarade, att det icke kunde hindras? Nå, nu anser jag för min del icke den utvecklingen fördömlig. Jag har icke den barnsliga tron, att första kammaren eller den graderade röstskalan skulle kvarstå *in saecula saeculorum*. Men när är rätta tidpunkten? Om jag exempelvis måste antaga, att detta är gjort och bör vara gjort år 2016, är det skäl nog för mig att i dag besluta, att så *nu* skall ske? Vad som är helt naturligt år 2016 kan väl vara ett kapitalt politiskt misstag den dag i dag är. Jag för min del är icke endast övertygad om detta, utan jag är dessutom övertygad om att det är ett kapitalt misstag av vänstern att taga denna fråga som den gjort, och jag säger ännu en gång: jag tror, att vänstern långt förr än år 2016 skulle komma till sitt mål, om den undersökte och uppdelade frågan, i stället för att taga allt i klump.

Herr Pers: Jag för min del ser denna fråga framför allt ur rättens synpunkt, och jag tror, att svenska folket är ganska lyhört för vad som är rätt eller orätt även på detta område. I förhållandet emellan rika och fattiga kan det dock i allt fall vara ett sken av rättvisa, att den, som har mera, får ett högre inflytande genom en större rösträtt, men den mest påfallande orättvisan i den nuvarande skalan ligger enligt min uppfattning i förhållandet emellan de fattigare. Om det är två arbetare med 800 à 1000 kronors inkomst och den ene är barnlös, men den andre har stor familj, så får familjefadern några hundra kronors beskattningsfritt avdrag och resultatet blir, att han kommer ned till ett par röster, kanske till en enda röst, under det att den arbetare, som förtjänar ungefär lika mycket som han, men som icke har så många barn, väger dubbelt så mycket och måhända ännu mer på röstvägen än den, som har många barn. Jag tror, att det är en alldeles upprörande orättvisa, och när man betänker att utvecklingen på kommunalskattens område kommer att gå i

den riktningen, att de barntyngda familjerna bliva mer och mer befriade från skatt, skulle detta innebära en fortgående deklarerad av de medborgare, som hava en talrik barnskara, till förmån för de barnlösa. Den, som ger samhället en skara barn, är en mindervärdigare medborgare, har mindre att säga än den, som har ett fåtal barn eller är barnlös. Vid anordnandet av skolor och sådant, kommer den barnlöse att vara privilegierad gent emot den, som har en stor skara barn. Det finner jag fullkomligt upprörande, och jag skulle vilja höra, vad högermännen kunna anföra till stöd för rättvisan i en sådan uppfattning.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! Det måste väl sägas något från vårt håll också. Jag hade väntat, att någon annan skulle göra det. Jag skall emellertid försöka att icke bliva för långsam.

Här ha framförts de båda olika synpunkterna, och det kan ju kanske icke bliva något egentligt resultat i den riktning vi önska, ty de där båda principerna mötas ju icke. Den ena principen är den, att inflytandet i kommunerna skall vara beroende på den enes eller andres förmögenhet, och den andra är den, att personligheten, som själv fattar ståndpunkt i frågorna och har intresse för sin kommun, skall få mer att säga till om. Emellan dessa båda ståndpunkter finnes helt naturligt ingen brygga, utan den ena måste väl vika. Vår får väl vika tills vidare.

Jag vill till att börja med stanna inför den svartmålning, som herr Thyren målade, när han framhöll, huru den av oss åtrådade förändringen skulle innebära en total omgestaltning av denna kammare och grundfästa ett vänstervälde, som nära nog hotade att bliva evigt. Det är klart, att jag icke ett ögonblick vill förneka, att jag har den allra varmaste önskan att förändring i denna kammares fysionomi skall komma till stånd. Det är så många, många av folkets krav, som stranda på denna kammares motstånd, att det vore högst besynnerligt, om man icke önskade ett annat förhållande. Den klagan, som en ansedd representant av denna kammare gav uttryck åt i går, att reformarbetet går så förfärande fort i våra dagar, hade jag oändligt svårt att förstå. Men när vi verkligen *önska en något raskare takt* och såsom förutsättning härför önska en behöflig förändring i första kammarens fysionomi, vilken skulle ernås genom att få den kommunala rösträttsskalan lika, så begära vi ingenting mer än att de olika idéerna skola få strida om sitt inflytande på lika plan, så att icke den ene skall handikapas, om jag får använda det uttrycket, därför att han icke besitter någon vidare förmögenhet. Vardera partiet skulle då under tilltro till sin menings sanning och styrka få möta det andra i jämn strid. Det synes mig, att en sådan begäran icke alls är obillig, och var och en som tror på sina idéer skulle väl icke vara rädd för en sådan jämnare strid.

Ett argument, som icke blivit bemött bland dem som av den förste ärade talaren frambars, var, att ingen kan visa, att de nuvarande rösträtsbestämmelserna hava länt till skada för kommunerna

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

i deras förvaltning. Ett sådant argument bevisar enligt min mening ingenting. Precis på samma sätt kunde man hava sagt före 1907, att de gamla kommunala rösträttsbestämmelserna icke åstadkommit någon skada alls, och det fanns icke något skäl då heller att gå ifrån den ståndpunkten.

Icke heller synes det vara möjligt att med allvar göra gällande, att just gränsen 40 år, om jag så får säga, den allena saliggörande. Det kunde precis lika gärna vara 30, 35 eller 50. Och såsom ett ytterligare exempel på huru orättvis denna 40-gradiga skala i dess nuvarande form är, må jag få tillåtelse att återropa ett exempel som icke heller varit berört i dag, nämligen det ogynnsamma sätt, varpå denna 40-gradiga skala ställer dem, som innehava jordbruksfastighet i landet. Landets jordbrukare stå genom denna skala i fullständig underlägsenhet gent emot lönearbetare och inkomsttagare, och det kan väl icke finnas någon rimlig anledning att visa misstro emot den grupp av svenska medborgare, som kanske framför andra är utmärkt för sparsamhet, ansvarskänsla och besinning. Utvecklingen går ock i den riktningen, att dessa jordbrukares inflytande minskas. Ju mera penningvärdet sjunker och inkomsttagarnas och lönearbetarnas inkomster stiga, desto mindre blir jordbrukarnas inflytande. Taxeringsvärdet kanske ock stiger, men icke på långa håll i jämförelse med vad inkomsttagarnas löner göra. Alltså en utveckling, som år från år ställer våra jordbrukare i en mera missgynnad ställning, synes mig icke vara en utveckling, som man önskar gent emot den del av befolkningen, vilken, som jag sade, framför andra gjort sig känd för besinning och sans och sparsamhet i kommunala ärenden.

Vad nu särskilt beträffar den föredragna första punkten, som säger, att bolagen icke längre skulle få utöva sin rösträtt, gäller allt vad man talat om personlighetsprincipen i alldeles eminent mening om denna punkt.

Jag vill nu sluta med att citera ett yttrande av den ärade talare, som inledde debatten i dag. Han skrev helt nyligen i en tidskrift några behjärtansvärda ord, som jag, som sagt, skall be att få anföra. Han sade: »Ej blott negativt, utan även positivt, ropar till oss krisen för hundra år sedan sitt allvarsord om den nationella endräktens betydelse då landets hela välfärd står på spel. 1807—1809 förlamade tvedräkt och splittring: som följd en tredjedel av riket förlorat! 1812—1814 enighet och kraft: som följd ett återupprättat rike! Det var på denna skillnad i det inre allt hängde; utåt var politikens huvudriktning, som bekant, vid båda tillfällena ganska likartad. Säkert är i varje fall att om inre tvedräkt skall råda, har Sverige mycket små utsikter att ur den nu pågående krisen rädda sitt framtida liv.» När han skrev dessa ord, förmodar jag, att han hade i sina tankar det stora försvarsanslag, som snart kommer före till behandling. Men det förefaller mig, att ett riktigt behjärtande av hans egna ord skulle hava manat honom att, när han inledde debatten i dag, yrka bifall till utskottets förslag i de fyra första punkterna. Ty det lär väl icke kunna av någon

enda i denna kammare bestridas, att en sådan bestämmelse som den nu i fråga om den kommunala rösträttsskalan rådande, där förmögenhet och återigen förmögenhet erkännes vara det, som framför allt annat gör en person duglig i kommunala ting, omöjligen kan godkännas av alla dessa, som ingen förmögenhet hava, men som hava levande intresse för sin kommun och nitälska för dess bästa. Det är icke möjligt att tala om någon enighet, så länge en sådan enligt min mening orättvis och sårande bestämmelse som denna finnes.

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

Till sist vill jag bemöta ett litet yttrande av herr Thyren, vilket för övrigt återkom under debatten i går i en annan fråga, nämligen att det talet, som vid ett och annat tillfälle förts fram, att »frågan mognar» och »utan tvivel kommer till sin lösning», icke skulle vara berättigat. Ja, jag vill säga, att det där kompakta motståndet, som icke på något sätt vill giva med sig, när vi komma med våra hjärtekrav, det kan vara en sak, som är farlig att lära oss andra. Högern har ju också sina hjärtefrågor. Vi kanske komma att göra en dygd av nödvändigheten. Vi hava sagt nej en tid och sagt ja sedan. Det kanske icke är så bra att lära oss att säga nej i oändlighet. Till vinnande av den beprisade enigheten, vilken enligt min mening skulle kraftigt befordras av att giva medborgarna i riket samma ställning och inflytande i de frågor, som för dem äro av högsta vikt och intresse — till vinnande av en sådan enighet är det som jag tror, att ett bifall till det förevarande förslaget skulle i allra högsta grad tjäna, och jag vill därför, herr talman, nu yrka bifall till den första punkten i det föredragna betänkandet.

Herr von Zweigbergk: Herr talman! Endast ett ord! Herr Thyren har upprepade gånger återkommit till, att han anser, att vi med det numera rådande partiväsendet kommit i ett skede, då de allmänna principer, som tillämpades på 60-talet icke längre äro riktigt opportuna och förenliga med statsnyttans krav. Det föresvävar mig på grund av de upprepade uttalandena av honom, att hans egen s. k. vildeställning inom den nuvarande riksdagen ingivit honom en något överdriven föreställning om arten av det åsiktsslaveri, som hans kamrater i övrigt lida under. I likhet med många andra andans män föreställer han sig, att så där för en femtio år sedan den goda tiden rådde, den verkliga guldåldern. Detta torde dock både i det ena och det andra avseendet vara i viss mån en synvilla av herr Thyren. Då Karl Ivarsson i andra kammaren reglerade majoritetspartiets votum med sin näsduk, var det ett partityranni så gott som något. Nu för tiden får en partiledare, som vi veta, använda betydligt större teknisk färdighet för att nå sitt mål. Så pass mycket har jag sett, att jag kan säga herr Thyren, att icke heller på den tiden, då Patrik Reuterswärd var styrande inom denna kammare, individen hade tillfälle att göra sig så särskilt fritt gällande.

Herr Thyren dömer säkerligen i detta avseende en smula historiskt orätt, och detta har tydligen någon betydelse för honom och

Om upphävande av kommunal rösträtt för bolag och omyndiga.
(Forts.)

hans ställning till den fråga som nu är före. Jag tror nämligen, att herr Thyrén i grund och botten är benägen för att, medan första kammarmajoriteten och dess ledare mogna i denna fråga, vara med oss ense därom, att man knappt kan med framgång bygga rösträtt och medborgarrätt på den på det yttersta i dessa dagar proklamerade dogm, som jag vågar omskriva så: Tro på den goda och välluktande penningen och misstro till den dåliga och suspekta människan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att vad utskottet hemställt skulle avslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i punkten 1 av sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 42.

Ifrågasatt
ändring i
landstings-
förordningen.

Punkten 2.

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner likaledes måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag om ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer inom den kommun, där han är mantalsskriven, envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917.

Herr Klefbeck: Blott ett par ord! Den nu ifrågavarande bestämmelsen är kanske mera motbjudande än de andra. Enligt densamma skall en person kunna utöva sin rösträtt i olika valkretsar. Hans förmögenhet skall på så sätt få göra sig gällande på den ena platsen efter den andra. I Norge är lagen så pass sträng, att där förloras rösträtten av den, som röstar i mer än en valkrets. Jag hemställer, om icke åtminstone denna blygsamma begäran, som innehålles i andra punkten måtte kunna av första kammaren bifallas.

*Ifrågasatt
ändring i
landstings-
förordningen.*

(Forts.)

Herr Clason: Med hänvisning till vad jag anförde under principdebatten om sambandet mellan kommunal rösträtt och kommunal skattskyldighet ber jag att i denna punkt få yrka avslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medförde förlust av kommunal rösträtt, begränsades enligt i huvudsak samma grunder, som vore bestämda i fråga om den politiska rösträtten.

Om begränsning av den tid, för vilken obetalda kommunalutskylder medför förlust av kommunal rösträtt.

Herr Clason: Jag ber att även i denna punkt få framställa avslagsyrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å nu föredragna punkt annat yrkande ej framställt, än att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 4.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att riksdagen med bifall till förutnämnda motioner likaledes måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande kommunalförfattningar, att den nuvarande kommunala röstskalan avskaffades och ersattes med bestämmelser, enligt vilka var och en, som betalade skatt till kommunen, skulle äga en röst,

Om utsträckning av den kommunala rösträtten.

Om utsträckning av den kommunala rösträtten.

(Forts.)

ävensom till de ändringar i övrigt i nämnda författningar, som i avslutning till vad i motionerna anförts, ansågos böra i sammanhang härmed komma till stånd.

Herr Clason: På grund av vad jag yttrat i huvuddebatten anholder jag att få yrka avslag på denna punkt.

Herr Klefbeck: Jag ber att få yrka bifall till denna fjärde punkt.

När den berördes i den inledande debatten, anmärktes särskilt emot den, att den var oklar, emedan där stod hänvisat till »ändringar i övrigt i nämnda författning», som skulle göras till föremål för utredning. Av motiveringen framgår vad det är för punkter som möjligen i samband med den stora utredningen, om man får kalla den så, skulle utredas. Den ena är, i vilken utsträckning fullmakt skulle kunna få användas, och den andra om upphävandet av åtskillnaden mellan land och stad vid val till landsting. Båda dessa saker innefatta önskemål, som länge legat oss om hjärtat och som för att kunna tillfredsställande lösas nog behöva sin utredning.

Då således det skälet, att framställningen icke skulle vara fullt klar, enligt min uppfattning icke håller streck, ber jag att så mycket frimodigare få yrka bifall till fjärde punkten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ifrågasatt valbarhet för kvinna till landstingsledamot.

Punkten 5.

Utskottet hade i förevarande punkt hemställt att herr Halléns m. fl. motion, i vad den avsåge sådan ändring i landstingsförordningen § 10, att kvinna skulle bli valbar till landsting, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits af herrar *Edén, Hellberg, Olof Olsson, Stadener, von Zweigbergk, Larsson* i Västerås, *Waldén, Hallén, Kropp* och *Janson* i Bråten, vilka yrkat att utskottet måtte hemställa, att riksdagen, med bifall till herr Halléns m. fl. motion i denna del, måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 10 i förordningen om landsting:

§ 10.

Valbar till landstingsman är envar inom landstingsområdet röstberättigad man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara:

a), b), c) och d) (lika med nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

*Ifrågasatt
valbarhet för
kvinna till
landstings-
ledamot.*

(Forts.)

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig avsäga, såvida han ej i fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

Herr Klefbeck: Det är ju för hela kammaren bekant, att kvinnan är valbar till stadsfullmäktig, och det är ju då blott i överensstämmelse härmed som det nu föreslås, att hon ock måtte kunna bliva valbar till landsting, varför jag hemställer, att denna femte punkt måtte av kammaren avslås och kammaren i stället bifalla den vid punkten 5 av herrar Edén m. fl. fogade reservationen.

Herr Clason: Herr talman, mina herrar! Jag framhöll redan under principdebatten min uppfattning i fråga om denna punkt och ber i enlighet därmed att få yrka bifall till utskottets hemställan i densamma.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i föreliggande punkt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å vad utskottet hemställt, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Edén m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt, att riksdagen med anledning av herr Halléns m. fl. motion måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 24 i förordningen om landsting:

*Om dagtraktamente
åt lands-
tingsmän.*

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en sällingsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.

Om dagtraktamente åt landstingsmän.
(Forts.)

Vid nu föredragna punkt hade reservation avgivits av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, Meurling* och *Hildebrand*, vilka på anförda skäl yrkat avslag å föreliggande punkt.

Herr *Clason*: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få hänvisa till den reservation vid punkten 6 i utskottets hemställan, som återfinnes på sid. 39, och med denna hänvisning ber jag att på de i reservationen anförda skälen få yrka avslag å denna punkt.

Herr *Klefbeck*: Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till punkten 6. Det synes mig, att det skäl, som reservanterna anført, icke är hållbart. De ha velat göra gällande, att vi önska, att ersättning skulle lämnas landstingsman såsom *avlöning*. Vår mening är i stället, att även till dem, som bo på den plats, där landstinget hålles, skulle utgå *gottgörelse för extra kostnader*. Det ställer sig för en hel del landstingsmän så, att de måste gå ifrån sitt vanliga förvärfvsarbete och sålunda gå förlustiga sin dagliga inkomst, och det synes mig därför blott vara en konsekvens av nu gällande bestämmelser, att även deras kostnader, som bo på platsen, ersättas, så att de sålunda få gottgörelse för verkligt lidna förluster.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till punkten 6.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag därpå, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. lika representationsrätt för stad och land vid val av landstingsmän.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 31 nästlidne maj och den 1 i denna månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lika representationsrätt för stad och land vid val av landstingsmän.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 14 av herr *Olausson* hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om sådan ändring i landstingsförordningen, att stad och land erhöle lika representationsrätt vid val av landstingsmän, samt för nästa års riksdag framlägga det förslag, var till utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt sådan förändring i förordningen om landsting kunde vidtagas, att den olikhet, som nu förefunnes mellan landsbygd och städer i avseende å valkrets- och representationsbestämmelser för val av landstingsmän, utjämnades, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ang. lika representationsrätt för stad och land vid val av landstingsmän.

(Forts.)

Reservation hade avgivits av, utom annan utskottsledamot, herrar *Bellinder, von Geijer, von Mentzer, von Bahr* och *Hallendorff*, vilka på anförda skäl hemställt, att herr Olaussons ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Geijer: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag vid detta utlåtande inom utskottet avgivit en reservation, skall jag be att i korthet få med några ord motivera denna.

Den kvalificerade representationsrätt, som städerna åtnjuta i landstingen, ha de haft alltifrån landstingsinstitutionens inrättande. Det skäl, som anförts till stöd för detta förhållande, är, att man på det viset velat åstadkomma en motvikt mot den numeriska undervikt, vari städernas ombud alltid komma att befinna sig i förhållande till häradenas ombud. Detta skäl framhålles av kommunallagskommittén och det utskott — det var allmänna besvär- och ekonomiutskottet vid 1859—1860 års riksdag — som avgav yttrande över kommitténs förslag, godkände detta skäl och tillade några ord i samma riktning. Det skäl, som sålunda legat till grund, torde ännu hava bärande kraft, även om förhållandena i någon mån ändrats. Jag skall icke uppehålla mig vid den ekonomiska sidan, att städerna bidra till de gemensamma landstingsutgifterna i större proportion än efter deras representation. Man måste emellertid se detta förslag i alldeles särskilt sammanhang med den fråga vi nyss behandlat, en fråga som har en ganska vitt gående politisk karaktär. Jag vädjar till alla, som deltagit i landsting, huruvida verkligen den omständigheten, att städerna ha större representationsrätt, vålat några som helst olägenheter. Några klagomål i denna riktning hava icke, såvitt jag vet, blivit framförda.

Det är på dessa skäl som jag för min del, herr greve och talman, anser, att utskottets förevarande hemställan icke bör bifallas, och jag ber därför att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Greve Hamilton, Alexander: Herr greve och talman, mina herrar! Då detta utlåtande avgjordes i utskottet, anmälde jag min reservation; av en tillfällighet. Jag ber därför nu att få yrka bifall till den av herr Bellinder med flera avgivna reservationen, och stöder jag mig i huvudsak på samma skäl, som konstitutionsutskottet vid 1914 och 1915 års riksdagar anförde mot de då i detta ärende väckta motionerna, nämligen att

Ang. lika representationsrätt för stad och land vid val av landstingsmän.

(Forts.)

det icke förefinnes någon opinion för ändring. Den orättvisa, varom motionären talar, kännes nog sålunda icke tryckande för landsbygden.

Herr Hellberg: Denna motion står naturligtvis i ett visst samband med den stora frågan om den kommunala rösträtten men den kan dock behandlas alldeles oberoende av denna.

Jag skall rörande det här föreliggande förslaget endast erinra om det bekanta förhållandet, att det förr funnits bestämmelser om skilsmässa mellan land och stad även vid riksdagsmannaval till andra kammaren. Denna åtskillnad är numera, som bekant, upphävd, och det blir då en tämligen naturlig konsekvens därav, att även skilsmässan upphäves i fråga om landstingsvalen. Det är så mycket större anledning att vidtaga denna förändring, som redan år 1909 olikheten mellan land och stad förminskades. Den moderna samhällsutvecklingen medför att överallt stadsliknande samhällen så att säga sprängas in i landsbygden, och till följd därav försvinner den gamla skillnaden mellan land och stad mer och mer. Gentemot den föregående talarens yttrande om städernas representationsrätt i landstingen, kan det vara skäl att framhålla, att om en sådan likhet mellan land och stad, varpå här yrkas, åstadkommes, det inte alls är säkert, att städernas representanter i landstingen bli fåtaligare, därför att städerna komma att ingå i landsbygdens valkretsar. Jag har roat mig med att se efter och funnit, att i andra kammaren, för vilken skillnaden mellan land och stad i valhänseende numera är i huvudsak upphävd, för närvarande sitta, grovt räknat, 87 representanter från städerna, sålunda 7 mer än under den tid, då städerna voro skilda från landsbygden. Det är mycket sannolikt, att något liknande skulle inträffa, därest även i fråga om landstingsvalen samma likställighet mellan land och stad bleve genomförd som i fråga om riksdagsmannaval. Jag förstår, att förslaget nu inte har någon utsikt att vinna bifall, men jag kan med ganska stor säkerhet förutsäga, att det är en fråga, som kommer att arbeta sig fram, ty den skillnad mellan land och stad som i detta avseende ännu upprätthålles synes mig inte hållbar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad. varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 31 sistlidne maj och den 1 innevarande juni bordlagda utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, och
nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 16 b) och c) i riksdagsordningen,
bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets den 31 nästlidne maj och den 1 innevarande juni bordlagda utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete, till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och till lag angående tillämpning med avseende å elektrisk järnväg av bestämmelserna i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägsdrift; dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 10 april 1916 dagtecknad proposition, nr 111, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag till

lag om försäkring för olycksfall i arbete;

lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken;

lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

lag angående tillämpning med avseende å elektrisk järnväg av bestämmelserna i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift.

I samband med denna proposition, som hänvisats till särskilda utskottet, hade utskottet till behandling förehåft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 104 av herrar *Sixten Neiglick, Erik Hallin* och *J. S. Almer*;

» 109 av herr *Charles Lindley*, och

» 110 av herr *Hjalmar von Sydow*; samt

inom andra kammaren

nr 266 av herrar *Axel Sundberg, Aug. Larsson* och *Wilh. Hellberg*;

nr 274 av herr *Per Tysk*;

» 275 av herrar *Bernh. Eriksson, Hj. Branting, F. V. Thorsson, Herm. Lindqvist, Värner Rydén, Nils Persson, Erik Palmstierna, Vikt. Larsson* och *Rich. Sandler*; och

nr 276 av herr *Alex. Thore*.

Utskottet hade avfattat sin hemställan under tre med A), B) och C) betecknade avdelningar, utav vilka avdelningen A) innefattade fyra särskilda punkter, avseende vardera ett lagförslag.

Ifråga om sättet för detta utlåtandes föredragning yttrade

Herr Svensson: Herr greve och talman! I avseende å föredragningssättet tillåter jag mig hemställa:

att utlåtandet föredrages punktvis;

att i fråga om punkten A) först föredragas vart för sig de under punkten upptagna lagförslagen och därefter utskottets hemställan;

att förslaget till lag om försäkring för olycksfall i arbete föredrages paragrafvis, och att vid behandling av 1 § i detta förslag överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse lagförslagen komma att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som bliva med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar, i återförvisade delar kunna föranledas; samt

att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölles.

Avdelningen A).

Utskottet hade här hemställt, att riksdagen måtte med tillkännagivande, att de i förevarande proposition framlagda förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete, lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och lag angående tillämpning med avseende å elektrisk järnväg av bestämmelserna i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, i anledning av sagda proposition samt med anledning därav väckta motioner för sin del antaga förslag till lagar i dessa ämnen, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbete.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

Envar arbetare är, där ej nedan annorlunda stadgas, enligt denna lag försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet.

Kostnaden för försäkringen bestrides, med bidrag av statsmedel till omkostnaderna, genom försäkringsavgifter, som erläggas av arbetsgivaren.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Såsom skada till följd av olycksfall i arbete anses jämväl sjukdom, som förorsakats av särskilt giftigt, vid arbetet begagnat ämne.

Vid förevarande paragraf hade reservationer avgivits

dels av herrar Lindman, Svensson, Antonsson, von Sydow, Widell, Beckman och Pettersson, vilka anfört:

Då ersättning för yrkessjukdomar enligt sakens natur hör till sjukförsäkringen och icke till olycksfallsförsäkringen samt man, om yrkessjukdomar hänföras under olycksfallsförsäkringslagen, riskerar, att så småningom stadgandet härom allt mer och mer utvidgas, så att åtskilliga sjukdomar, t. ex. tuberkulos m. fl., vilka antagas hava uppkommit eller förvärrats genom förhållandena å arbetsplatsen, efter hand skjutas under olycksfallsförsäkringen och komma att i försäkringshänseende vila uteslutande på arbetsgivarna, hemställa vi att sista punkten i denna paragraf måtte utgå,

dels ock av herr Widell, som hemställt, att riksdagen måtte på det sätt bifalla herr Neiglicks med fleras och herr Sundbergs med fleras motioner, att i 37 § infördes ett nytt moment, så lydande:

Därest försäkringsavgifterna enligt i denna lag stadgade grunder skulle för någon arbetsgivare bliva synnerligen betungande, må under en tid av tio år efter lagens trädande i kraft, på därom gjord framställning, Kungl. Maj:t, efter prövning i varje särskilt fall, bevilja sådan arbetsgivare skäligt bidrag av statsmedel till fullgörande av avgiftsskyldigheten ifråga.

Herr von Sydow: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag hör till dem, som i åtskilliga viktiga delar reserverat sig mot utskottets utlåtande, vilket nära sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition, anhåller jag att få yttra några ord i frågan.

Jag skall då först be att uttryckligen få betona, att min opposition mot det framlagda förslaget icke bottnar i någon principiell avoghet gent emot socialförsäkringen. Tvärtom är jag en varm anhängare och beundrare av den moderna socialförsäkringen. Jag är övertygad, att en väl avvägd och klokt inrättad socialförsäkring är en stor välsignelse för ett folk. Detta visar erfarenheten från det land, som nu omkring en mansålder haft en omfattande socialförsäkring införd, nämligen Tyskland.

Jag vill också uttryckligen betona, att jag instämmer i den kritik utskottet riktat mot nu gällande olycksfallsersättningslag. Denna

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

lag är otillfredsställande — den var det redan vid sin tillkomst — och i trängande behov av en omfattande revidering.

Frågan är nu, om det förslag, som erbjödes oss här, är av beskaffenhet att medföra en klokt inrättad och väl avvägd socialförsäkring. Jag medger, att detta lagförslag i många avseende är förtjänstfullt, buret som det är av en uppriktig önskan att skänka vårt arbetande svenska folk en modern olycksfallsförsäkring, och i många delar avfattat med stor skicklighet. Men jag har icke kunnat dölja för mig, att förslaget är behäftat med svagheter och brister av den beskaffenhet att de måste avhjälpas, innan förslaget göres till lag.

Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang nämna några ord om själva utredningen i ärendet. Den är i flera avseenden icke tillfredsställande. Kommittébetänkandet vilar i själva verket icke på något statistiskt underlag. Visserligen finnes det i betänkandet en del statistiska tabeller, som äro omsorgsfullt utförda men om man jämför utlåtandet med dessa tabeller, skall man finna, att utlåtandet knappast i en enda punkt vilar på denna statistik. Tabellerna äro lösa påhäng till betänkandet och hava icke blivit använda vid utarbetande av lagförslaget. Detta leder till att kommitténs beräkningar i stort sett sväva i luften, att man icke kan vara viss om huruvida de resultat i ekonomiskt hänseende, som kommittén kommit till, äro riktiga eller icke. Jag förbiser icke svårigheterna att åstadkomma en tillförlitlig statistik i detta avseende, men jag tycker, att saknaden därav bort mana kommittén att i hög grad iakttaga varsamhet vid avfattandet av sina förslag. En sådan varsamhet har icke iakttagits.

Jag kan icke heller underlåta att anmärka, att kommittén icke försökt tillgodogöra sig de erfarenheter i ämnet, som förfinnas i utlandet. I kommitténs betänkande finnes visserligen en redogörelse för lagstiftningen i de flesta europeiska länder, men denna redogörelse, som helt säkert i sig är fullkomligt riktig, saknar all upplysning om huru dessa lagbestämmelser verkat, huruvida man i de olika länderna är nöjd med det system man har eller önskar en förändring däri. Det är känt, att i åtskilliga länder, däribland Tyskland, det vuxit upp en ganska allvarlig kritik mot åtskilliga delar av socialförsäkringen särskilt olycksfallsförsäkringen. Härom får man i kommitténs betänkande ingen kunskap. Det synes mig, som om kommittén beträffande en så utomordentligt viktig fråga bort sända ut någon av sina medlemmar att studera förhållandena på ort och ställe. Det är mig en gåta, varför så icke skett, och jag tror, att om det skett, kommitténs förslag i åtskilliga delar varit annorlunda.

Det är också en betänklig sak att, sedan kommitténs betänkande avgavs, hela ärendet handlagts med sådan brådska, att man lämnat för knapp tid till nödig kritik. Jag förstår mycket väl, att detta berott på en i och för sig förklarlig önskan av civilministern att få fram ärendet så fort som möjligt, men det finnes mycket social sakkunskap i detta land utom den i kommittén representerade, och denna sakkunskap fick alldeles för kort tid på sig till att göra sig hörd. Man ser, att ämbetsverk, som uttalat sig i ärendet, beklagat sig här-

över. Det är också ofördelaktigt att propositionen framlagts så sent som skett, ty därigenom fick utskottet arbeta under en brådska, som tagit sig uttryck i betänkanDET. Såsom herrarne se av betänkanDET, är det ett kaos av olika meningar och reservationer. Hade man haft bättre tid, torde en del av dessa meningsskiljaktigheter kunnat arbetas bort, ehuru förvisso åtskilliga kommit att stå kvar.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Då jag nu övergår att säga några ord om det principiella innehållet i själva lagförslaget, kommer jag först till den mest omdebatterade frågan, nämligen den om karenstiden. Detta är en fråga av synnerligen stor vikt. Jag vill emellertid icke nu ingå i någon detaljerad redogörelse för densamma, ty detta blir nödvändigt vid det ändringsförslag, som jag framställt vid 6 §, och jag vill icke trötta herrarne med att upprepa samma sak två gånger. Jag vill här endast säga såsom min övertygelse, att den omständigheten, att man förlagt de kortare olycksfallen från deras början till olycksfallsförsäkringen, utgör en avvikelse från de rationella principerna för en modern socialförsäkring och medför en felaktig organisation av olycksfallsförsäkringen, en felorganisation, som sedermera svårligen låter sig rättas. För mig står det därför som en obetingad nödvändighet, att rättelse i detta avseende företages i förslaget, om det skall upphöjas till lag.

Vid all social försäkring gäller det att iakttaga två skilda synpunkter och väga dem mot varandra. Å ena sidan får man icke giva för litet, så att försäkringens ändamål icke uppnås, men å andra sidan får man icke heller giva för mycket, enär då försäkringen i själva verket motverkar sitt eget ändamål. Man får vid olycksfallsförsäkring icke giva så hög ersättning, att det blir en vinst för den skadade att hava varit utsatt för olycksfall. Ja, man får icke ens giva så mycket, att alla hans förluster bliva betäckta. Någon del av dem böra stå kvar, så att den skadades eget ekonomiska intresse må driva honom att gå åter i arbetet så fort han kan.

Av dessa båda synpunkter har kommittén egentligen beaktat endast den första. Man torde få svårt att finna den andra på något sätt framhävd i kommitténs betänkande. Detta har också tagit sig uttryck i lagbestämmelsernas avfattning. Det vill synas som om kommittén i regel gått till väga på det sätt, att den ur utländska lagar plockat ihop det i varje fall för arbetarne mest fördelaktiga och fört det samman i lagen. Och sedermera, mina herrar, har utskottet ytterligare spätt på och ökat, så att man enligt min mening otvivelaktigt kommit långt i fråga om ersättningarnas belopp.

Vad kostnaderna beträffa skulle förslaget enligt beräkning medföra en kostnad för arbetsgivarna av mellan 9 och 10 miljoner, obräknat tilläggsavgifter av 5 procent av premierna. Man har beräknat, att olycksfallsförsäkringen nu kostar 2 å 3 miljoner, det blir sålunda en ökad tunga på arbetsgivarna av omkring 7 miljoner. Av hela kostnaden anses $\frac{2}{3}$ falla på industrien. I avseende å kostnaderna vill jag säga, att såvitt jag känner till stämningen hos arbetsgivarna, de icke principellt sätta sig emot att giva ut dessa miljoner, men fordra, att om de skola giva ut dem, det skall vara för en fullgod olycksfallsförsäkring, icke för en underhållig eller mindre god för-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

säkring. Huru som helst, säkert är, att avgifterna komma att tungt belasta arbetsgivarna och särskilt industrien. Det finnes vissa industrier, för vilka en sådan tunga kan bliva rent av ruinerande. Jag tänker härvidlag särskilt på stenindustrien, som redan nu arbetar — såvitt den över huvud taget kan sägas arbeta — under ytterst tryckta konjunkturen. För denna industri har gjorts framställning om lindring i ett par motioner, och jag är utskottets majoritet tacksam för den i stort sett välvilliga behandling, som dessa motioner fått röna.

Herr greve och talman, jag tillåter mig, medan jag har ordet, att även yttra mig om den särskilda ändring i § 1, som jag och mina meningsfränder påyrkat. Den rör en sak av principiell betydelse nämligen yrkessjukdomarna. Det är så, att dessa sjukdomar böra höra till sjukförsäkringen redan därför, att olycksfallsförsäkringen icke är organiserad för att taga emot och lämna vård åt dem som insjuknat i invärtes åkommor. Man har visserligen i en och annan utländsk lagstiftning hänfört de s. k. yrkessjukdomarna till olycksfallen. Men detta har man icke gjort av någon rationell grund, utan därför, att olycksfallsförsäkringen uteslutande bekostas av arbetsgivarna medan sjukförsäkringen endast till en del bekostas av arbetsgivarna, så t. ex. i Tyskland till en tredjedel, i Norge till en tiondel o. s. v. Det är sålunda givet, att man genom att överföra yrkessjukdomarna till olycksfallsförsäkringen, kan öka arbetsgivarnas tunga för socialförsäkringen i dess helhet. Utom det principiellt oriktiga uti att hänföra yrkessjukdomar till olycksfall, ligger ock av nu antydda grunder en fara däruti, att man sedan man väl tagit det första steget kommer så småningom att yrka på, att allt fler sjukdomar skola föras dit. Detta ärendes behandling visar i själva verket på ett eklatant sätt denna fara. Kommittén har blott föreslagit, att till olycksfallsförsäkringen skulle räknas sådana sjukdomar, som förorsakats av särskilt giftiga, i arbetet begagnade ämnen. Ärendet hann icke komma längre än till riksförsäkringsanstalten, förrän man föreslog en utvidgning: dels skulle Kungl. Maj:t bestämma, vilka ämnen skulle falla härunder och dels skulle även inbegripas sjukdomar, förorsakade av smitta från ämnen, som hanterades i arbetet, bestämmelser, som skulle kunna giva anledning till en mycket evasiv tillämpning. Detta förslag har senare upptagits i motion av min ärade kamrat på Stockholmsbanken, herr Lindley vilken emellertid ytterligare utsträckt förslaget så att även sådana sjukdomar som malaria, gula febern, m. fl. skulle kunna falla under olycksfallförsäkringen.

Då både principiella och praktiska skäl tala mot ett sådant stadgande som här av utskottet föreslagits, skall jag, herr greve och talman, be att få yrka avslag på utskottets förslag i denna del och bifalla till herr Lindmans m. fl. reservation.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Det var med stor tillfredsställelse, som jag lade märke till, att den föregående ärade talaren hade en, enligt min tanke, riktig utgångspunkt

för sitt anförande, när han ställde sig på den moderna socialförsäkringens ståndpunkt och ville göra sitt till, för att även i vårt land ett stort steg framåt skulle tagas på detta område. Det synes mig, att denna deklaration redan vid första behandlingen bådär gott för frågans lösning.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

Den ärade talaren riktade åtskilliga anmärkningar mot den utredning, som föreligger i frågan. Det kan icke för mig finnas anledning att här söka bemöta dem. Vi ha i utskottet fått mottaga betänkande och utredning från Kungl. Maj:t, och den korta tid, som stått oss till buds, har knappast medgivit någon mera djupgående utredning. Jag ber dock att få säga, att det knappast syns mig fullt befogat, när den ärade talaren klagade över den bristande tid, som vederbörande myndigheter haft att förfoga över i och för utlåtandens avgivande. Den, som verkligen studerar sig in i frågan, kommer till den uppfattningen, att det är ganska utförliga och grundliga utlåtanden från olika myndigheter och även enskilda personer, som här föreligga. Jag vill i detta avseende särskilt omnämna riks försäkringsanstaltens omfångsrika utlåtande, ett utlåtande, som grundar sig på trettonårig erfarenhet på detta område.

Vidare klagade den ärade talaren över det kaos, som rådde i frågan till följd av de många reservationer, som föreligga. Det är mycket sant, att det i början förefaller, som det skulle råda ett verkligt kaos på detta område, men studerar man sig in i saken, torde man finna, att det icke är fullt så farligt, som det ser ut. I de viktigaste principiella frågorna har dock fullständig enighet kunnat åstadkommas. Jag vill i detta avseende nämna, att den betydelsefulla frågan om övergång från ersättningsskyldighet till försäkringsplikt i princip omfattats av utskottets alla medlemmar. Vidare är man enig om att utsträcka försäkringen till att omfatta ett ofantligt mycket större antal personer än förut, inemot 1,350,000. Man har ock enat sig om vem som skall bära kostnaden för den nya försäkringen. Man har varit på det klara med, att det bör inrättas en slags överdomstol i fråga om försäkringstvister, det s. k. försäkringsrådet, en institution som jag i förbigående sagt anser vara av en utomordentlig vikt. Man har slutligen även enat sig om grunderna för ersättnings utgående. Det är egentligen i fråga om karenstiden och beträffande ersättningsbeloppen, som man stannat i olika meningar. Enigheten har också varit fullständig i fråga om uppfattningen att vår nuvarande lag av år 1901 är behäftad med mycket stora brister, och att den därför så fort som möjligt bör ersättas med en bättre lag. Jag tror mig också efter den föregående ärade talarens anförande kunna säga, att i det stora hela utskottet varit enigt om att det nu föreliggande förslaget — om jag bortser från nyss nämnda divergenser — är en i stort sett tillfredsställande lösning av denna stora fråga, och att om lagförslaget i huvudsak antages, vårt land kommer att rycka upp i främsta ledet bland nationerna i fråga om olycksfallsförsäkring.

Den ärade talarens huvudanmärkning gällde de kortvariga

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

olycksfallens placering. Han hade den uppfattningen, att de kortvariga olycksfallen ovillkorligen tillhöra sjukförsäkringen. Sasom herrarna finna av den utredning, som lämnas av utskottet, har denna fråga varit föremål för mycken diskussion och olika meningar. Det finnes de, som med styrka framhållit, att de kortvariga olycksfallen skola höra till sjukförsäkringen, men också de, som hålla före, att de höra till olycksfallsförsäkringen. Utskottet har citerat en verklig auktoritet, som ställer sig på den senare ståndpunkten, nämligen presidenten för det tyska riksförsäkringsämbetet, doktor Kauffmann. Jag skall för närvarande icke närmare ingå på denna fråga, emedan jag kommer tillbaka till densamma vid 6 §, men jag skall i stället nämna ett par ord om några andra saker, som den ärade föregående talaren anförde.

Han betygade på ett för mig sympatiskt sätt arbetsgivarnas villighet att påtaga sig kostnaden för den nya grenen av socialförsäkringen. Men, betonade han, det måste vara en god och icke en underhållig försäkring, som arbetsgivarna ville uppbära. Han hade den uppfattningen, om jag förstod honom rätt, att det nu föreliggande utskottsförslaget i någon mån skulle innebära en ur principsynpunkt mindre värdefull försäkring eller innefatta bestämmelser, som ur social försäkringssynpunkt icke vore tillfredsställande. Här om kan man tvista. Jag har för min del den uppfattningen, att *reservanternas* förslag ovillkorligen lider av betänkliga brister. Undersöker man nämligen de förändringar reservanterna gjort i Kungl. Maj:ts förslag, finner man alltigenom ganska vittgående försämringar. Med avseende härpå tillåter jag mig som exempel i korthet anföras, att man tagit bort yrkessjukdomarna från lagens räckvidd. Man har utslutit en stor del tillfälliga arbetare från försäkringen. Man har utsträckt karenstiden från av Kungl. Maj:t föreslagna fyra dagar till sextio dagar, under vilken tid arbetsgivaren har ersättningsskyldighet, vilket måste medföra följder, som jag sedermera i annat sammanhang skall tillåta mig motivera såsom otillfredsställande och i samband därmed bli sjukpenningarna väsentligt lägre än enligt utskottets förslag. Livräntan, som i utskottets förslag under vissa förhållanden skulle utgå även till den skadades efterlevande föräldrar, är utesluten. Reservanterna ha vidare påyrkat, att högsta livräntan skall sänkas från 1,200 kr. till 1,000 kr., och de ha icke gått med på utskottets förslag att höja den lägsta livräntan från 200 kr. till 300 kr. Sjukpenningarna äro dessutom alltigenom förminskade, och dessutom har påyrkats att sjukkassorna skola förbjudas lämna sjukhjälp. Tager man i betraktande alla dessa olika förändringar, kan man icke komma ifrån, att det är en väsentlig *försämring*, som reservanterna vidtagit i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, och ställer man sig på den ståndpunkten, att man endast vill främja och bekosta en verkligt god socialförsäkring, måste jag säga, att nog tycker jag man då borde gå på utskottets förslag. Jag skall icke vid detta tillfälle ingå på några flera detaljer. Jag måste emellertid yttra ett par ord om yrkessjukdomarna, emedan dessa ju höra till 1 §. Den föregående talaren yttrade, att de

borde utgå ur lagen. Dessa yrkessjukdomar höra ju visserligen icke till någon av förslaget kardinalpunkter. Tager man bort dem, behöver man icke därför ändra andra paragrafer i lagförslaget, och det är känt, att i Kungl. Maj:ts förslag dessa yrkessjukdomar icke voro medtagna. Men å andra sidan har ålderdomsförsäkringskommittén medtagit dem, och riksförsäkringsanstalten, som måste anses representera stor erfarenhet på detta område, har uttryckligen framhållit, att de böra medtagas. Anstalten har för övrigt medtagit flera yrkessjukdomar, än kommittén gjort. Riksförsäkringsanstalten anför dessutom, att redan nu hänföras till olycksfallsskador en hel del sådana skador, som stå på gränsen till sjukdomsfall, såsom blodförgiftning m. m. Nu kan jag icke neka till, att det vore en stor fördel, om i denna lag medtoges sådana yrkessjukdomar, om vilkas karaktär av yrkessjukdomar icke den minsta tvekan råder. Jag tillåter mig ock i detta sammanhang anföras, att en del utländska lagar medtagit dessa sjukdomar, t. ex. den engelska och den schweiziska lagen. I den nyligen i Frankrike antagna lagstiftningen om olycksfallsförsäkring äro de medtagna, och om jag ej är illa undermåttad, är detsamma förhållandet i det danska lagförslaget. Det är sålunda enligt min mening många skäl, som här föreligga, för att dessa yrkessjukdomar medtagas i lagstiftningen. Jag tror, att hela olycksfallsförsäkringen därigenom kommer att medföra större nytta, än om de nu skulle uteslutas.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

Innan jag slutar, herr talman, ber jag till sist att vid denna paragraf få säga ytterligare endast, att jag under behandlingen av denna fråga, på vars lösning arbete nedlagts under så många år, hade hoppats, att den skulle kunna lösas i enighetens tecken. Jag behöver knappt antyda, att det vore synnerligen lyckligt, om så komme att ske just i dessa tider, som nu råda. Nu har inom *utskottet* icke så kunnat bli fallet. Det synes åtminstone av reservationerna, som om meningsskiljaktigheterna vore större, än någon från början kunde förutsätta. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt att föra denna viktiga sociala fråga till en lycklig lösning, och jag skall även tillåta mig uttrycka den önskan, att det skall lyckas majoriteten i denna kammare, som ju har lagens öde i sina händer, att i vissa punkter, där reservationer, avseende minskning av försäkringens förmåner, föreligga, se denna fråga icke endast ur de bemedlades synpunkt, utan även ur arbetarnas, ty det är ju dock för deras räkning det hela har kommit till. Jag har åtminstone alltid hoppats, att när denna lag kommit till stånd, den skulle bidraga till att verka försonande i striden mellan samhällsklasserna och väsentligt öka samhällssolidariteten.

Jag ber att få yrka bifall till paragrafen enligt utskottets förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall icke i någon vidare mån ingå på förslaget allmänna principer, vare sig beträffande förhållandena i nu gällande lagstift-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

ning eller de ändringar, som enligt min mening böra vidtagas i förslaget i olika avseenden. Jag kan inskränka mig till att instämma med den förste ärade talaren.

Emellertid kan jag icke underlåta att gå något närmare in på ett förhållande, som av honom redan delvis berörts. Det gäller den i vissa delar otillfredsställande utredningen. Förutom vad han i detta avseende yttrat, skulle jag vilja erinra om ett par andra omständigheter. Det är ju så, att försäkringsrådet kommer att intaga en mycket central ställning i den nya försäkringsorganisationen. Det kan då icke betraktas annat än som anmärkningsvärt, att man i den kungliga propositionen icke finner någon som helst antydning, kan jag säga, huru detta försäkringsråd skall taga sig ut i verkligheten. Kommittén har på några få rader i allmänna fraser talat om, huru det borde vara sammansatt, men utan något konkret förslag, och denna anordning beröres icke alls av departementschefen.

En annan sådan punkt, där det förefaller mig, att utredningen är bristfällig, är den, som gäller den viktiga frågan om debiteringen av försäkringsavgifterna och därmed sammanhängande förhållanden. För att debiteringen skall kunna ske, fordras naturligtvis först och främst, att man har reda på arbetsgivarna samt arbetarna och deras löner. Det säges nu i propositionen och i riksförsäkringsanstaltens utlåtande en hel del om denna sak, men någon verklig plan för densamma får man icke. Det hänvisas till mantalslängderna och riksförsäkringsanstaltens ombud. Jag får för min del säga, att vad mantalslängderna beträffar, med den kännedom jag har om dem, jag tror, att de bliva en dålig källa därvidlag, och dessa ortsombud innebära en administration, som kommer att kosta så oerhörda belopp, så vitt jag kan se, att det icke blir möjligt att komma till en tillfredsställande lösning, utan att stadga obligatorisk uppgiftsskyldighet för arbetsgivarna. Riksförsäkringsanstalten föreslår en obligatorisk uppgiftsskyldighet, om också mera begränsad, än jag anser lämpligt, men Kungl. Maj:t har icke ansett sig böra upptaga detta förslag. Riksförsäkringsanstalten har påvisat, att utan denna obligatoriska uppgiftsskyldighet förvaltningskostnaderna måste bliva synnerligen höga. Jag instämmer till fullo i detta, och inom utskottet har jag påyrkat, att i 17 § skulle stadgas obligatorisk uppgiftsskyldighet för arbetsgivarna. Jag har icke på den punkten funnit tillräckligt understöd och då jag icke haft tillfälle att själv formulera någon bestämmelse därom, nödgats vid denna bestämmelse avgiva en blank reservation för att därmed beteckna den stora vikt jag måste fästa vid denna fråga.

Icke heller beträffande uppbörden av försäkringsavgifterna har jag ansett utredningen tillfredsställande. Visserligen talas det om olika möjligheter, men vilken av dessa som skall väljas, har icke sagts. Beträffande den saken återkommer jag vid en senare paragraf. De brister, som utredningen enligt mitt förmenande företer, hava gjort, att jag från början ställt mig tve-

som, om jag för min del skulle kunna gå med på bifall till detta förslag. Att jag gjort det, beror naturligtvis på samma skäl, som dikterat den förste talarens ståndpunkt, att nämligen den nuvarande lagen är otillfredsställande, och i högsta behov av förbättring, under det att i alla fall grundprincipen för det nya förslaget är riktig. Detta överensstämmer även med min åsikt.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts)*

Vad nu beträffar den föredragna första paragrafen, skall jag beträffande yrkessjukdomarna inskränka mig till att instämma med den förste talaren i hans yrkande om bifall till den däri framförda reservationen. Jag vill endast erinra gentemot herr von Koch, att det här gäller endast en ringa del av yrkessjukdomarna, och att om man stannar därvid, saken kanske icke är så farlig, men att det är mycket svårt att säga, var man skall stoppa. Börjar man med en grupp av yrkessjukdomar, kan det taga en mycket stor utsträckning, och enligt mitt förmenande vore detta mycket olyckligt, då dessa sjukdomar givetvis måste anses tillhöra sjukförsäkringen. Det är tydligt, att sjukdomar och olycksfall icke äro detsamma, det säger sig självt.

Slutligen vill jag i denna paragraf beröra en annan fråga, som också framhållits av den föregående talaren. Det gäller stenindustriens nödläge. Jag har ansett mig nödsakad att på denna punkt anföra reservation. Det har, som kammaren har sig bekant, väckts en motion i båda kamrarna, som går ut på, att i första paragrafen skulle införas en bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att, därest premierna för någon näringsgren skulle visa sig alltför tryckande, medgiva bidrag till premierna av statsmedel. Detta gäller nu närmast stenindustrien. Liksom den förste ärade talaren skall jag tacksamt erkänna, att utskottet icke ställt sig avvisande till denna sak. Utskottet har föreslagit en skrivelse, och det är gott och väl, men för min del kan jag icke anse, att det är tillräckligt här. Motiveringen för denna skrivelse utgår så gott som uteslutande från nuvarande kristillstånd inom stenindustrien, nuvarande nödläge, men motionen syftar mot något helt annat. Den utredning, som legat till grund för motionen, är baserad på uppgifter för normala förhållanden, och denna utredning säger enligt min mening, att premierna för stenindustrien komma att gå upp till sådan höjd, att denna industri sättes i fara även under normala förhållanden. Nu är det min mening, att om man står inför att stifta en lag, som man vid själva stiftandet vet komma att för ett så betydelsefullt område verka nedbrytande och förstörande, det är lagstiftarens plikt att, samtidigt som lagen stiftas, se till huru olägenheterna skola kunna undvikas. Jag menar därför, att det vore behöfligt att i själva lagen införa erforderliga bestämmelser om huru nödlidande industrier och närmast stenindustrien skola bispringas. Jag medger gärna, att den form, som framlagts i motionen, icke kan betraktas som vidare tillfredsställande, men jag för min del har icke kunnat finna någon bättre, och i utskottet har icke hel-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

ler någon annan kunnat göra det. Jag har därför nödgats stanna vid motionärernas yrkande, endast med den ändring, att jag för att betona, att detta dock är en övergående bestämmelse, förslagit, att stadgandet skulle överflyttas till 37 §, i övergångsbestämmelserna, och i fråga om giltigheten inskränkas till 10 år.

Vid denna paragraf har jag emellertid intet yrkande om den saken, utan återkommer jag härtill vid 37 §.

Herr statsrådet v o n S y d o w: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall endast tillåta mig att med några korta ord beröra förslaget i dess helhet. När jag fick detta utskottsbetänkande i min hand, blev jag liksom en föregående ärad talare tämligen betänksam just med anledning av det vimmel av reservationer, som fogats till utlåtandet. Men vid närmare granskning gav dessa reservationers innehåll fann jag dock, att skiljaktigheterna röra sig väsentligen om detaljfrågor, visserligen viktiga nog. En del av dessa detaljfrågor äro sådana, om vilka man utan tvivel rent objektivt sett kan hava skiljaktiga synpunkter. I fråga om vissa av dem hava, vill det synas mig, ganska goda skäl anförts för både den ena och den andra synpunkten. Om de grundläggande principerna för denna lagstiftning — och dit kan jag omöjligt räkna frågan, huru ersättningen under nuvarande karenstid skall ordnas — har man dock varit ense i utskottet. I detta vågar jag också se ett tecken på att man redan vid denna riksdag skall komma fram till en tillfredsställande lösning av denna viktiga sociala fråga.

Jag har haft en levande känsla av att den nuvarande lagstiftningen på området är så otillfredsställande, att man från Kungl. Maj:ts sida icke borde underlåta något för att snarast möjligt få saken löst. Med denna syn på tingen har jag icke kunnat tillstyrka uppskov med frågan, även om jag givetvis hade önskat, att vissa detaljfrågor, vissa tillämpningsfrågor, varit mer utformade, när förslaget kom på riksdagens bord. Jag är helt ense med den siste talaren däri, att det varit önskligt, om man exempelvis kunnat lägga fram förslag till organisation av försäkringsrådet liksom ock detaljerat förslag, huru man tänkt sig insamlandet av uppgifterna angående arbetsgivare och arbetare samt uppbörderna av försäkringsavgifterna, men detta är dock endast tillämpningsfrågor. Vad särskilt den viktiga frågan om försäkringsrådet angår, ha reservanterna i den delen hemställt, att frågan skall avgöras genom en av Konungen och riksdagen stiftad lag. Jag vill härtill anmärka, att reservanternas förslag icke väsentligen skiljer sig från Kungl. Maj:ts, ty det är uppenbart, att en huvudsaklig del av frågan om försäkringsrådets organisation — frågan om försäkringsrådet såsom domstol — den saken måste ordnas genom lag.

I den andra punkten, frågan om uppgifter på arbetsgivare och arbetare liksom ock frågan om uppbörderna, ha åtskilliga utredningar gjorts. Om än dessa icke äro avslutade, ha de dock

kommit så långt, att jag är tämligen säker, att dessa frågor skola i praktiken kunna lösas. En vida större organisationsfråga, en större uppgift på detta område än den här ifrågavarande har man visat sig kunna gå i land med — jag syftar på ordnandet av pensionsförsäkringen.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Jag hade icke tillfälle att höra den förste ärade talarens anförande, och jag skall som nämnt icke gå in på detaljfrågor. Jag skall endast yttra mig om den särskilt föredragna i §, som gäller yrkessjukdomarna. I detta fall har utskottet gått i från Kungl. Maj:ts förslag tillbaka till kommitténs och sålunda hänfört yrkessjukdomarna under olycksfallsförsäkringen. Såsom herrarna finna av kommittébetänkandet, är det endast ett par länder, där man hittills fört yrkessjukdomarna under olycksfallsförsäkringen, nämligen England och Schweiz. Visserligen är det sant, att även i andra länder förslag varit uppe att lägga yrkessjukdomarna under olycksfallsförsäkringen, men enligt min mening synes det klokast att i alla händelser till en början skilja dessa från denna senare försäkringsform. Enligt sin natur höra ju dessa sjukdomar till sjukförsäkringen, och dessutom är det givetvis förenat med svårighet att skilja mellan yrkessjukdomar och vanliga sjukdomar. Därför synes det mig klokt, om kammaren, som jag antager blir fallet, följer reservanternas i denna punkt.

Jag yttrade nyss, att jag med hänsyn till beskaffenheten av skiljaktigheterna hyste vissa förhoppningar att komma fram till en god lösning. Jag gör det så mycket mera, som enligt min mening en god social lagstiftning är till gagn icke blott för de stora arbetarmassorna, utan icke mindre för arbetsgivarna och för landet i dess helhet. Dessa utgifter för arbetarförsäkringen få icke betraktas som, och äro icke heller uteslutande en tunga, lagd på industrien och arbetsgivarna. De lämna en direkt valuta framför allt i form av förbättrad folkhälsa, ökad arbetskraft och stegrad konsumtionsförmåga hos de stora breda lagren av folket. Det är säkerligen icke någon tillfällighet, att i Tyskland ett väldigt nationalekonomiskt uppsving framträdde ungefär samtidigt med eller kort efter det arbetarnas villkor så väsentligt förbättrats. I alla händelser hava vetenskapsmän både på det nationalekonomiska och socialpolitiska området ställt dessa företeelser i nära inre sammanhang, och jag har hört liknande omdömen från industriens män. För min del tror jag på en storartad utveckling även inom vår svenska industri, just i hägn av en god sociallagstiftning.

Jag vågar giva uttryck för den förhoppningen, att ur de beslut, som kunna komma att fattas av riksdagens båda kamrar, dock skall framgå ett positivt resultat för denna fråga, som knappast längre kan vänta på sin lösning.

Herr Lindley: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall här försöka att i stället för att gå över hela förslaget

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

koncentrera mig på 1 § och angiva, vad där särskilt finnes för skäl till anmärkningar.

Det sadas av den förste ärade talaren, att det framgår som ett bevis på oresonligheten i de yrkanden, som framkommit från arbetarhåll synnerligast och från utskottsmajoritetens sida, att yrkessjukdomarna enligt dessa yrkanden skulle tillföras olycksfallsförsäkringen. Därvidlag anfördes bland annat, att jag yrkat på ett än längre gående förslag, enligt vilket jag även till yrkessjukdomar önskat få hänföra sådana fall som berberi, malaria, gula febern, solsting och andra klimatsjukdomar. Det måste ju — ansåg han — vara alldeles orimligt att göra ett sådant yrkande. Jag tror dock, att det kunde vara skäl att i någon mån syna alla de längst gående yrkandena för att kunna få se, på vilken resonlig grund ändå dessa yrkanden stå. Det är ju så, det kan icke förnekas av någon, att det yrkande, som här i första hand framställts, gäller sjöfolket. Jag yttrade i fråga om sjömännen, som äro mönstrade ombord på fartyg, att de icke äro fria män, som kunna välja destinationsort, välja så att de kunna undvika den klimatsjukdom, den smittosamma sjukdom, som grasserar på den ort, dit de komma, utan tvingas att medfölja fartyget och alltså kunna ådraga sig under utövande av sitt arbete en sjukdom, som kan medföra död eller invaliditet. När en sjöman under sådana förhållanden blir tvingad att medfölja ett fartyg, och han då ådrager sig en smittosam sjukdom, anser man då, att hela bördan därav eller åtminstone största delen skall läggas på sjömannen själv, och att arbetsgivaren, i detta fall redaren, som bestämt fartygets destination, icke har det ringaste ansvar gent emot honom? Jag kan icke se, att det kan finnas något rimligt skäl att befria redaren från skyldigheten att åtminstone försäkra sjömannen mot de faror, som han sålunda kan ådraga sig. Sjömannen kan icke undvika dem, men redaren kan se till, att de undvikas, ty han kan låta bli att destinera ett fartyg till en febersmittad ort eller en ort, där malaria grasserar. Han kan också skydda sig genom att försäkra sjömännen för den skada, som denna kan ådraga sig.

Nu söker ju utskottet trösta mig, antar jag, genom att säga, att detta är en fråga, som man får taga upp i samband med sjukförsäkringen. Ja, det kan vara mycket riktigt och bra, att frågan tages upp i samband med sjukförsäkringen. Men det löser icke frågan, åtminstone icke i sådana fall, där invaliditet följer på grund av smittosam sjukdom. Det finns ju en hel del av dessa smittosamma sjukdomar, t. ex. gula febern, som icke allenast framkalla tillfällig sjukdom, utan också har med sig sviter, som göra den sjuke mer eller mindre till invalid. I så fall skulle en person, som ådragit sig en sådan sjukdom, icke få någon annan ersättning än eventuellt det lilla understödet under den tid, han faktiskt har legat sjuk. Det är därför, som jag verkligen tror, att just dessa sjukdomar ha mycket större samhörighet med olycksfallsförsäkringslagen, än de skulle ha med

sjukförsäkringslagen. Jag kan därför icke finna, att det av mig framställda yrkandet är oresonligt, utan jag tror tvärtom, att oresonligheten ligger på den andra sidan, där man icke vill aktgiva på sådana skäl och icke taga den hänsyn, som man väl ändå måste taga.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Orsaken till att jag, trots det att jag icke är belåten med utskottets förslag i denna punkt, likväl anser mig böra yrka bifall därtill, är den, att även med utskottets formulering delvis komma att täckas sådana fall, där man kan tänka sig, att sjömannen eventuellt kan ådraga sig en smittosam sjukdom genom beröring med lasten. Helt nyligen förekom i tidningarna en notis nedifrån Göteborg, som kanske kammarens ledamöter ha fäst sin uppmärksamhet vid. Där hade icke mindre än sex sjömän ombord å ett fartyg blivit mycket svårt sjuka, så att de måste föras till ett sjukhus, endast på grund av att lasten bestod av kiseljärn och att dettas giftiga avdunstning förorsakade sjukdom. Vi veta ju, att även dödsfall inträffat på grund härav. Det är alltså icke, det måste jag säga, endast genom direkt beröring med lasten, utan också på grund av giftig utdunstning från densamma, som sjukdom kan förorsakas, vilken till och med kan vålla död. Borde då icke sådana fall inrymmas under olycksfallsförsäkringen? Jag kan icke se, att det finns något rimligt skäl för att utesluta dessa fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i 1 §.

Herr Mannheimer: Herr talman! Bara ett par ord till bemötande av vad den siste talaren anförde.

Jag vill gärna instämma med honom däri — och jag tror, att jag kan säga, att utskottet i dess helhet står på den ståndpunkten — att principiellt sett arbetsgivarne böra bära risken för yrkessjukdomar. I det fallet tror jag icke, att det råder någon meningsskiljaktighet, men svårigheten har varit att lösa denna mycket svårlösta fråga i sammanhang med olycksfallsförsäkringen. Utredningen påvisar nämligen, att denna fråga icke är löst i utlandet. Vidare har utredningen påvisat, att frågan icke är mogen att nu tagas upp till lösning här i landet. Kommittén inskränkte sig därför till att taga upp endast ett slag av yrkessjukdomar, nämligen det slaget, som lätt kan konstateras vara en följd av yrket, d. v. s. sådana sjukdomar, som uppkomma genom giftiga, vid arbetet använda ämnen. Jag tror, att den siste talaren skall ha mycket svårt att jäva, att det icke finns mycket goda skäl för den ståndpunkt, som utskottet således har nödgats att ställa sig på i denna punkt, d. v. s. att i allmänhet icke upptaga yrkessjukdomarna nu.

Det finns ju reservanter, som påyrkat, att man icke ens skall taga med bestämmelsen angående det slag av yrkessjukdomar, som jag nyss nämnde. Däremot har utskottet funnit, att då kommittén vågat sig på att taga med det slaget av yrkessjuk-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

domar, och då det är alldeles klart, att arbetsgivaren bör ha ansvaret för yrkessjukdomarna, har utskottet ansett sig böra föreslå riksdagen att åtminstone gå så långt.

Jag får, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag även vid denna punkt av paragrafen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande paragraf yrkats, dels att vad utskottet föreslagit skulle godkännas, dels ock att utskottets förslag skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Lindman m. fl. vid paragrafen avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på antagande av herr Lindmans m. fl. förslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Lindman m. fl. vid 1 § av särskilda utskottets i utlåtande nr 1 punkten A1) framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda

Ja — 72;

Nej — 44.

2 §.

Denna paragraf hade följande lydelse .

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

(i *utskottets förslag*:)

I denna lag förstås med arbetare envar, som mot avlöning användes till arbete för annans räkning utan att i förhållande till honom vara att anse såsom självständig företagare, så ock envar, som för vinnande av yrkesutblidning utan avlöning utför dylikt arbete. Med arbetsgivare förstås envar, för vilkens räkning sådan arbetare användes till arbete, utan att mellan dem står någon tredje person, vilken såsom självständig företagare åtagit sig att ombesörja arbetets utförande.

Såsom arbetare enligt denna lag anses ej den, som utför arbetet i sitt hem eller å arbetsställe, Såsom arbetare enligt denna lag anses ej den, som utför arbetet i sitt hem eller å arbetsställe,

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

som av honom bestämmes, ej heller arbetsgivares barn och föräldrar i förhållande till honom, ej heller minderårig, som icke fyllt tolv år, ej heller den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare.

(i utskottets förslag:)

som av honom bestämmes, ej heller arbetsgivares barn och föräldrar i förhållande till honom, *ej heller den, vilkens avlöning hos arbetsgivaren, för år räknat, överstiger femtusen kronor*, ej heller minderårig, som icke fyllt 12 år, ej heller den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Reservation hade avgivits av herrar *Lindman, Svensson, Antons-son, von Sydow, Widell, Beckman, Nilsson och Pettersson*, vilka på anförda skäl yrkat, att stadgandet i denna paragraf gäves den be- gränsning, att till lagparagrafen gjordes följande tillägg:

»— — — använder arbetare *eller till arbete, som icke avser arbetsgivarens* näring eller yrke.»

Herr von Sydow: § 2 i utskottsutlåtandet handlar om det omfång, i vilket man skall genomföra försäkringsplikten.

Kungl. Maj:t och utskottet ha givit denna lag ett vidare omfång än motsvarande lag i något annat land. Jag syftar på att den omfattar även tjänare, som användas till husliga sysslor. Det har varit med ganska stor tvekan, som jag för min del kunnat biträda förslaget redan i denna del.

Men förslaget går ännu längre. Det tager också med tillfälliga arbetare hos sådana arbetsgivare, som ha fast anställda arbetare hos sig, och detta även i fråga om tjänare för husliga sysslor. Alltså, mina herrar, om en person som har fast anställda tjänare, får tillfällig hjälp till tvätt, skurning eller upppassning o. s. v. i hemmet, så skall han betala försäkringspremier för denna hjälp, ty i och med detsamma, som den tillfälliga tjänaren kommit i arbete, är han eller hon försäkrad.

Nu frågar man, hur det försäkringstekniskt kan vara möjligt att beräkna försäkringspremier för den olycksfallsrisk, som en person löper genom att för en dag ha arbete med tvätt eller skurning i en familj. Ja, det synes svårt? Vi frågade också i utskottet en framstående representant för kommittén, hur man tänkt sig att försäkringsavgifterna i detta fall skulle beräknas. Han svarade: Det är mycket enkelt. Om en person har t. ex. två tjänare, är det alldeles givet, att han också har tillfällig hjälp i hemmet. Då lägger man på premien t. ex. en krona för denna tillfälliga hjälp. Nu kan det vara en annan person, som också har två tjänare men som kanske har mera främmande än den förre, då lägger man på 1,50 eller 1,75. Om han tycker, att detta icke är rättvist, så kan han gå upp i riks-försäkringsanstalten och

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

klaga. Om då riksförsäkringsanstalten gillar hans klagomål, kan han få t. ex. 25 öre tillbaka.

Nu vill jag fråga herrarna, om herrarna tycka, att det är en riktig statsförsäkring, som sker så, att premierna sättas godtyckligt, i den förhoppning, att vederbörande skola underkasta sig denna godtyckliga debitering, endast därför att beloppen äro så små, att det icke tjänar något till att bråka om dem. I reservationen har yrkats, att endast sådan tillfällig arbetskraft skall komma med under försäkringen, som utövas i arbetsgivarens näring eller yrke. I sådant fall kan en riktig premiersättning ske. Om en målarmästare har fast anställda arbetare hos sig och dessutom anlitar extra hjälp i målaryrket, måste han för egen räkning föra en förteckning över de arbetstimmar, som de extra anställda arbeta hos honom. Däri har man en god grund, efter vilken man försäkringstekniskt kan uträkna arbetsgivarens premier för denna extra arbetskraft.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Lindmans m. fl. reservation.

Herr Mannheim: Herr talman! Reservanterna ha här framställt ett yrkande, att man skulle begränsa lagens omfattning. Den som anser, att det är ett av de mest tilltalande dragen hos detta lagförslag, att det just omfattar en så stor mängd arbetare i vårt land, måste naturligtvis motsätta sig varje sådant yrkande. Här har ju utskottet så mycket lättare kunnat hålla fast vid sin ståndpunkt att motsätta sig det yrkande, som har framställts från reservanterna, som denna ståndpunkt står i full överensstämmelse med den, som intagits såväl av kommittén enhälligt som av Kungl. Maj:t.

Mot detta förslag att även taga med arbetare, som sysselsättas tillfälligt, har av den siste ärade talaren framhållits, att det skulle vara så stora svårigheter ur försäkringsteknisk synpunkt att fastställa premierna för dylika tillfälliga arbetare. Men för dem av herrarna, som tagit del av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande, är det klart, att denna svårighet i hög grad överdrivits. Man kan rent av säga, att någon sådan svårighet i själva verket icke alls föreligger. Det förhåller sig nämligen så, att denna premiersättning ju i allmänhet sker kollektivt. För de större arbetsgivarna bestämmas premierna efter antalet arbetare, och man beräknar då, att en större arbetsgivare i sin verksamhet även sysselsätter tillfälliga arbetare. Detta kan ju alla i något större eller något mindre grad; och det är naturligtvis omöjligt att exakt bestämma, vad en sådan risk är värd. Men det vågar jag påstå, att detta är icke endast fallet med den försäkring, som vi nu tala om, utan det tror jag, att var och en som har någon erfarenhet på sakförsäkringens område, erkänner, att då det exempelvis gäller sjöförsäkring eller brandförsäkring, är det ytterligt svårt att säga, att den och den risken är värd pre-

cis så och så mycket. Det är en sak, som man får lära sig av erfarenheten. Man får en viss känsla, en viss instinkt, på grund av vilken man kan säga, att den och den risken är värd ungefär så och så mycket.

Detta gäller också då det är fråga om de mindre arbetsgivarne. Man vet, att t. ex. i ett vanligt hushåll det användes tillfällig arbetskraft. Det kan vara något större eller mindre grad, men jag tror icke, att det undandrager sig bedömande, och jag tror som sagt icke, att det blir svårare att bedöma detta än många andra frågor, som falla under en dylik försäkring.

Jag håller därför före, att denna svårighet är lätt att komma över. Man kan vidare lätt förstå, hur lågt premierna egentligen behöva sättas för att få en sådan risk täckt. Det påvisas i utskottsutlåtandet, hurusom man beräknat premierna för en ordinarie arbetare till lägst två kronor om året och högst 70—80 kronor per år. Om man nu tänker sig, att man har en tillfällig arbetare, låt oss säga för en dag, betyder det i en sådan verksamhet, som är den ofarligaste, där det betalas två kronor om året, för de vanliga arbetarne, att risken skall vara värd ungefär $\frac{2}{3}$ öre. För den högsta farlighetsklassen skulle risken under nu angiven förutsättning bliva värd ungefär 25 öre. Härav framgår ju, att själva premiefrågan är en ytterst liten fråga, men däremot har själva försäkringen en ytterst stor betydelse för de arbetare, som bli försäkrade. Det förefaller mig också, att arbetsgivarne icke borde ha något emot att även dessa arbetare försäkrades. Om jag tänker mig, att jag i mitt hushåll har extra hjälp, t. ex. en skurgumma, eller om jag får hjälp vid tvätt, så förefaller det mig, som om det skulle vara en synnerligen tilltalande känsla att veta, att om de som sålunda arbeta för mig träffas av olycksfall, äro de, och detta för nästan ingen kostnad, försäkrade för dylikt olycksfall. Jag tycker, att det skulle vara en ytterst behaglig känsla att veta detta. Jag vill gärna medgiva, att man ur rent försäkringsteknisk synpunkt kan göra anmärkning häremot. Men jag tror i alla fall, att den reella vinsten av att få dessa tillfälliga arbetare med i så stor omfattning som möjligt är så betydande, att man mycket väl, synes det mig, kan lämna åsido de skäl, som herr von Sydow framställde och som rent teoretiskt sett ju kunna ha en viss giltighet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet von Sydow: Herr greve och talman! För min del tror jag, att både utskottet och reservanterna lagt något för stor vikt vid denna fråga. Även om reservanternas förslag skulle bifallas, skulle det helt säkert bli endast ett fåtal arbetare, som bleve undantagna från försäkringen. Just ur den synpunkten synes mig, att reservanterna knappast borde vidhålla sitt förslag. Av den anledningen bör man icke heller lägga alltför stor vikt vid deras skäl. Svårigheten att bestämma premierna lär nog icke vara så synnerligen stor. Den eventuella

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

premieförlusten blir, såsom utskottet även påpekat, helt säkert också mycket ringa. Alldeles säkert bör denna lilla förlust uppvägas av det minskade besväret för försäkringsinrättningen, att i varje särskilt fall fastställa, huruvida den tillfällige arbetaren använts i arbetsgivarens näring eller icke.

För den enskilde arbetaren återigen är det ju en avsevärd försämring, om reservanternas förslag bifalles. Dessutom måste det bli mycket svårt för honom att göra klart för sig, varför han i det ena fallet skall få ersättning och i det andra icke.

Jag skall be att få taga ett exempel. En grosshandlare här i Stockholm skickar ett stadsbud med ett brev. Stadsbudet blir på vägen överkörd av en automobil. Innehåller nu brevet en beställningsorder, får han ersättning. Skulle brevet ha innehållit en middagsbjudning, får han det icke!

Jag tror, att denna sak har ringa betydelse för frågan i dess helhet men kan vara av stor betydelse för arbetaren. Jag vill därför hemställa, huruvida icke kammaren skulle kunna följa utskottet i denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att angående föreliggande paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som förordats i herr Lindmans m. fl. reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Lindmans m. fl. förslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Lindman m. fl. vid 2 § av särskilda utskottets i utlåtande nr 1 punkten A1) framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 43.

3 §.

Godkändes.

4 §.

För denna paragraf hade föreslagits följande lydelse:

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten; dock att, där för ändamålet bildats sådant ömsesidigt olycksfallsförsäkringsbolag, vars delägare äro arbetsgivare och för vars förbindelser delägarna svara med obegränsad personlig ansvarighet, försäkringen av delägarnas arbetare i stället må äga rum i det bolag.

Försäkring i bolag, som ovan sägs, skall omfatta samtliga delägarens arbetare i rörelse, arbetsföretag eller annan verksamhet, som med försäkringen avses.

Reservation hade vid denna paragraf avgivits av herrar *Branting*, *Daniel Persson*, *Lindqvist* och *Holmström*, vilka på anförda skäl hemställt, att 4 § måtte givas följande lydelse:

Försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten.

Herr *Lindley*: Jag tror visserligen icke, att det finns stora utsikter att få det krav beaktat, som jag här vill yrka bifall till, men jag har ändå ansett det nödvändigt att yrka bifall till den av herrar *Branting*, *Daniel Persson*, *Lindqvist* och *Holmström* till punkten fogade reservationen.

Jag utgår nämligen från att arbetsgivarintresset kommer att ligga så tungt på de av arbetsgivarna startade försäkringsföreningarna, och att man kommer att nedpressa premierna till lägsta möjliga nivå och reducera ersättningen till minsta möjliga belopp, så att det kan innebära en fara för arbetarna att icke få ut den största möjliga ersättning, som kan lämnas dem. Det blir då arbetarna, som i sista hand få sitta emellan.

Ävenså är jag alldeles övertygad om att om den vid 25 § av högerrepresentanterna fogade reservationen blir antagen, vilket den med all säkerhet blir i denna kammare, komma säkerligen förhållandena att bli ännu värre, i det att man då med säkerhet kommer att rubricera en hel del olycksfall såsom åstadkomna genom vårdslöshet, och då proponera nedsättning i ersättningarna. Säkerligen komma dessa av arbetsgivare och andra startade försäkringsföreningar i mycket stor utsträckning att begagna denna möjlighet att nedpressa ersättningsbeloppen. Detta är ett tillräckligt skäl för mig att yrka bifall till den av herr *Branting* m. fl. till punkten fogade reservationen.

Herr *von Sydow*: Herr greve och talman! Jag ber att få påpeka, att såväl i kommitténs som i Kungl. Maj:ts förslag fanns stadgande upptaget om arbetsgivarebolag såsom bärare av försäkringen. Det synes mig vara en mycket billig, rättvis och naturlig fordran från arbetsgivarna, att då de skola betala hela försäkringen med borttät 10 miljoner om året, de lämnas till-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

fälle att ställa det så klokt, praktiskt och billigt för sig som möjligt genom att själva taga saken om hand.

Jag ber också att få säga, att i Tyskland, där denna försäkring uteslutande handhaves av yrkesföreningar bland arbetsgivarna, de farhågor, som herr Lindley uttalade, icke alls besannats. Jag ber få tillägga att jag tror det vore nyttigt, om riks-försäkringsanstalten finge en viss konkurrens med sig och icke finge uteslutande monopol på denna försäkring.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att åt paragrafen skulle givas den lydelse, som föreslagits den av herr Branting m. fl. vid paragrafen avgivna reservation.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag i denna del vara med övervägande ja besvarad.

5 §.

Denna paragraf hade följande lydelse.

(i *Kungl. Maj:ts förslag*.)

Besvär och framställningar, som i 33 § omförmälas, prövas av ett för hela riket gemensamt försäkringsråd, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Försäkringsrådets organisation bestämmes av Konung och riksdag.

(i *utskottets förslag*.)

Besvär och framställningar, som i 33 § omförmälas, prövas av ett för hela riket gemensamt försäkringsråd, som jämväl i övrigt har att med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling.

Rörande grunderna för försäkringsrådets organisation och verksamhet stadgas i särskild lag.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Jag har icke något yrkande att göra, utan jag är fullständigt ense med utskottet därom, att paragrafen, sådan utskottet föreslagit den är bättre än i Kungl. Maj:ts förslag, och detta erkännes ju delvis av herr statsrådet själv. Men med anledning av en vid denna paragraf fogad reservation — som kan giva upphov åt den meningen, att Kungl. Maj:ts förslag, i vilket det stadgas att försäkringsrådets organisation bestämmes av Konungen och riksdagen, skulle kunna tolkas så, att icke båda kamrarnas beslut skulle vara erforderliga för ifrågavarande organisation — har jag härmed velat säga, att när det på detta ställe liksom på andra ställen talas om en organisation, som skall bestämmas av Konung och riksdag, är det alldeles uppenbart, att det erfordras Konun-

gens och bägge kamrarnas sammanstående beslut för att en sådan organisation skall komma till stånd.

Jag har som sagt intet yrkande.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

Herr Mannheim: Då jag undertecknat den reservation till utlåtandet, som avser denna paragraf, skall jag be att få säga några få ord.

Det har ju varit så, att den sida jag tillhör i allmänhet stött det förslag som kommit från Kungl. Maj:t. I denna punkt ha vi också i en reservation yrkat bifall till paragrafens lydelse sådan Kungl. Maj:t föreslagit den. Nu vill jag gärna medgiva riktigheten av den synpunkt som framhölls av den siste ärade talaren, nämligen att när det gäller en organisation av den natur som det här är fråga om, nämligen ett slags högsta domstol i vissa viktiga frågor, en del av det område, för vilket sålunda skall bestämmas grunderna, borde fastställas i den ordning, som är föreskriven för lag. Men det finnes ju andra delar av detta område, som icke ha samma betydelse, och de borde tillhöra Konungens ekonomiska lagstiftningsmakt. Därför har jag för min del trott, att man bättre gav uttryck åt den tanke, som låg bakom Kungl. Maj:ts förslag genom att fasthålla uttrycket »Konungen och riksdagen» än att välja det förslag utskottsmajoriteten gjort.

Jag skall emellertid vid denna punkt icke göra något yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter förevarande paragraf godkändes.

6 §.

Förevarande paragraf lydde

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall, på grund av försäkringen, till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakat förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

a) erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon och dylikt;

b) sjukpenning för varje dag sjukdomen varar, utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den skadades dagliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att sjukpenning ej utgår under de fyra första dagarna, efter olycksfallet, dagen för olycksfallet inräknad, och ej heller utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en fjärdedel;

2) om olycksfallet, efter sjukdomens upphörande, medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

livränta under tiden å ett årligt belopp, motsvarande vid förlust av arbetsförmågan två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att livränta ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel.

Kan vid sjukdom läkarvård ej utan oskäligen omgång eller kostnad anskaffas, må i stället annan lämplig vård beredas den skadade.

Vid denna paragraf hade reservation avgivits av, bland andra, herrar *Lindman, Svensson, Antonsson, von Sydow, Widell, Beckman* och *Pettersson*, vilka hemställt, att åt 6 § måtte givas följande förändrade lydelse:

Har arbetare skadats till följd av olycksfall i arbetet, skall, på grund av försäkringen, till honom i ersättning utgivas:

1) om olycksfallet medfört sjukdom, som förorsakat förlust eller nedsättning av arbetsförmågan *under mera än sextio dagar efter olycksfallet, från och med den sextioförsta dagen och så länge sjukdomen varar:*

a) erforderlig läkarvård jämte läkemedel och andra till arbetsförmågans höjande nödiga hjälpmedel, såsom kryckor, enklare konstgjorda lemmar, glasögon och dylikt;

b) sjukpenning för varje dag, utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp, motsvarande två tredjedelar av den skadades dagliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp som svarar mot nedsättningen; dock att sjukpenning ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en fjärdedel;

2) om olycksfallet, *efter upphörande av därav förorsakad sjukdom, vare sig denna varat sextio dagar efter olycksfallet eller icke,*

(i utskottets förslag:)

livränta under tiden å ett årligt belopp motsvarande vid förlust av arbetsförmågan två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att livränta ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel. *På därom av den skadade gjord ansökan, må försäkringsrådet, där synnerliga skäl äro för handen, besluta, att i stället för livränta eller del därav skall till den skadade utgivas ett kapital för en gång, till belopp, motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder.*

Kan vid sjukdom läkarvård ej utan oskäligen omgång eller kostnad anskaffas, må i stället annan lämplig vård beredas den skadade.

medfört under längre eller kortare tid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan:

livränta under tiden å ett årligt belopp, motsvarande vid förlust av arbetsförmågan två tredjedelar av den skadades årliga arbetsförtjänst, och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; dock att livränta ej utgår, där ej arbetsförmågan blivit nedsatt med minst en tiondel.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

I stället för livränta eller del därav må med försäkringsrådets medgivande till den skadade utgivas ett kapital för en gång till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder; dock att, där den skadades arbetsförmåga genom olycksfallet nedsatts med mer än 15 %, livränta eller del därav må utbytas mot kapital endast på framställning av den skadade och under förutsättning, att försäkringsrådet finner betryggande säkerhet vara för handen, att utbytet länder den skadade till verkligt gagn.

Kan vid sjukdom läkarvård ej utan oskälig omgång eller kostnad anskaffas, må i stället annan lämplig vård beredas den skadade.

Herr von Sydow: Herr talman! Den sjätte paragrafen handlar om det mest omdebatterade ämnet i hela lagen, nämligen den så kallade karenstiden. Meningsskiljaktigheten beror därpå att inom utskottet uppkommit tvekan huruvida det är principiellt riktigtast att olycksfallen under en viss karenstid, beräknad till sextio dagar, läggas till olycksfallsförsäkringsanstalten eller hänföras till sjukförsäkringen.

Jag ber att i detta avseende få säga några ord om organisationen av den sociala försäkringen i allmänhet. Det är ett vedertaget bruk att likna denna försäkring vid en byggnad. Sjukförsäkringen utgör bottenvåningen, sedermera kommer olycksfallsförsäkringen som den andra våningen samt ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen som den tredje våningen. Det är en vedertagen grundsats, att alla fall skola passera genom sjukförsäkringen, där skall man sortera dem och fördela dem på de andra grenarna. I fråga om kostnaderna gäller att medan olycksfallsförsäkringen betalas helt och hållet av arbetsgivarna, så betalas sjukförsäkringen blott till någon del av arbetsgivarna och för övrigt av de försäkrade själva med någon hjälp av statsmedel. Arbetsgivarnas del i sjukförsäkringen är olika på olika håll, sålunda i Tyskland en tredjedel, i Norge en tiondedel. Skälet till att arbetsgivarna skola vidkännas en viss andel i sjukförsäkringen är huvudsakligen det att denna försäkringsgren omhändertager utom de egentliga sjukdomarna även olycksfallen intill en viss tid, 13 veckor i Tyskland, 10 dagar i Norge.

Att man anser, att korta olycksfall skola först komma till sjukkassorna och behandlas där, beror på två skäl. Det första är det, att sjukkassorna äro lokalt organiserade. I varje kommun finnes en sjukkassa med sin styrelse. Ifall det inträffar ett olycksfall inom kommunen, får sjukkassans ledare taga hand om den ska-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

dade och skaffa honom vård o. s. v. Sedermera vårdas han på sjukkassans bekostnad under den första tiden. I all olycksfallsförsäkring ligger en stor vikt därå att den skadade omedelbart får vård. Denna synpunkt tillgodoses då sjukkassorna först omhändertaga olycksfallen, när sjukkassans styrelse omedelbart kan besluta om och anordna vården.

Det samma blir icke förhållandet om olycksfallet i första hand skall omhändertagas av olycksfallsförsäkringen, när denna är centralt och icke lokalt organiserad. Detta följer av hela dess natur. Olycksfallsförsäkringsanstalten skall bestämma om stora invaliditetsräntor, stundom av ett kapitalvärde av 20,000 till 25,000 kronor, vilket icke kan betros åt underordnade funktionärer i landsorten utan måste ske centralt. Skall nu olycksfallsförsäkringsanstalten i första rummet taga hand om den skadade, måste det gå rapport från arbetsgivaren till olycksfallsförsäkringens styrelse. Denna behandlar ärendet i behörig ordning och måste efter utredning i saken remittera ärendet till sitt ombud i orten eller någon annan för att få den sjuke omhändertagen. Detta leder till en omgång, som är till mycken nackdel för den skadade, och jag vill säga herrarna, att då sjukkassenämnden, som har mycken erfarenhet i sådana ting, var samlad i Stockholm, förklarade den, att den ifrågasatta anordningen var absolut otillfredsställande.

Vidare är det så, att sjukkassan kan vida mer än olycksfallsförsäkringen utöva effektiv kontroll över att den skadade återgår till arbetet så snart detta är möjligt. Nu är det vid all social försäkring en mycket viktig sak att se till, att försäkringen icke missbrukas, så att den leder till ohåg för arbete och försök att skaffa sig obehörigt underhåll på det allmännas bekostnad. Även i de svenska sjukkassorna med deras relativt ringa sjukbidrag har man stor erfarenhet av att de sjuka icke återgå till arbetet, då de borde. Detta kallas för semestersjuka, en åkomma, som inom svenska sjukkassorna är ganska utbredd, enligt vad jag inhämtat av ledare inom sjukförsäkringen. Nu är det givet, att de lokala sjukkassorna mycket bättre än olycksfallsförsäkringsanstalten kunna kontrollera, att de skadade i tid gå tillbaka till arbetet, dels därför att sjuk-kassorna i regel ha en särskild s. k. besökare för sådant ändamål och vidare emedan medlemmarna ha ett eget ekonomiskt intresse av att det icke utgår sjukhjälp eller olycksfallshjälp till personer som ei äro berättigade att erhålla sådana. Det belastar medlemmarnas kassa och ökar deras utgifter, om dessa ersättningar utgå för länge.

Jag vill också konstatera, att både kommittén och Kungl. Maj:t i princip synas ha varit av den meningen, att det riktiga är, att olycksfallen i början skola gå till sjukkassorna. Utskottet har däremot förklarat sig vara tveksamt samt anfört en del skäl för en motsatt uppfattning, som är helt ny. Ty eljest, mina herrar, har ovannämnda regel gällt som en trossats inom den sociala försäkringen. Utskottet åberopar att olycksfallen gå direkt till olycksfallsförsäkringen i Italien, Schweiz och Holland. Vad Italien beträffar är detta icke något lyckligt exempel, ty i Italien finnes

icke någon obligatorisk sjukförsäkring, utan endast en frivillig sjukförsäkring, och den är ytterligt litet spridd. I Schweiz är egentligen förhållandet detsamma. Där finnes obligatorisk sjukförsäkring endast i en kanton. Schweiz kan därför icke heller med rätta anföras såsom exempel. Däremot är det fullkomligt riktigt, vad utskottet säger om Holland. Men det förhåller sig också så, att chefen för olycksfallsförsäkringen i Holland på direkt tillfrågan om sin uppfattning uttryckligen förklarat det vara ett missgrepp, att olycksfallen gå direkt till olycksfallsförsäkringen i stället för till sjukkassorna.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Vidare har utskottet åberopat en utländsk auktoritet i denna fråga. Det är så, att bland den oerhört omfattande litteratur, som finnes i detta ämne, kan man hitta ett eller annat uttalande som går i utskottets riktning, och utskottet har haft tur att kunna åberopa som auktoritet en person, som onekligen intager en auktoritativ ställning. Men om herrarna läsa hans uttalande, så finna ni, att det icke är absolut i den ena eller andra riktningen. Det framhålles där vissa synpunkter, men man kan icke säga, att något bestämt resultat fastslås.

Det uppgives också, att det i Tyskland har visat sig, att olycksfallsförsäkringen ofta omedelbart tager hand om olycksfallen, övertager dem av sjukkassorna, och därav vill man sluta, att det vore bättre, att de genast ginge till olycksfallsförsäkringen. Jag vill säga herrarna, att det är fullkomligt riktigt att det sker som utskottet uppgiver i vissa stora industricentra, i Essen, Stettin och liknande industridistrikt. Där har i allmänhet olycksfallsförsäkringen ett eget sjukhus. Ifall det då inträffar smärre olycksfall, att någon skadar ett finger o. s. v., får ärendet gå till sjukkassan, men om det inträffar ett allvarsamt olycksfall, vars följder uppenbarligen komma att räcka mera än 13 veckor, är det naturligt, att försäkringsanstalten efter överenskommelse med sjukkassan genast tager den sjuke om hand och inlägger honom på sitt sjukhus. Denna omständighet bevisar således icke någonting annat, än att om hela Tyskland bestode av sådana stora industricentra som nyss nämnts, så vore det lämpligt att anordna olycksfallsförsäkringen som utskottet tänkt sig, och jag går längre och säger, att om hela Sverige vore som en enda stad eller ett enda centraliserat industridistrikt, så vore här också lämpligast att anordna det så som utskottet föreslår. Men förslaget passar absolut icke för landsbygden vare sig i Tyskland eller i Sverige.

Nu kan man hos oss icke utan vidare lägga de kortvariga olycksfallen på sjukförsäkringen, därför att vi icke ha någon obligatorisk sjukförsäkring i vårt land. Den frivilliga sjukförsäkringen kan icke tvingas att taga emot olycksfallen och dessutom är det stora delar av vårt land, där inga frivilliga sjukkassor finnas. Man måste alltså ha ett provisorium, en övergångsbestämmelse. Då har man två utvägar att välja. Antingen kan man lägga alla olycksfallen från början på olycksfallsförsäkringen, eller också kan man, såsom föreslagits av en mängd myndigheter och även i vår reser-

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

vation, för karenstiden bibehålla en omedelbar ersättningsplikt för arbetsgivarna.

Mot det förra förslaget, som Kungl. Maj:t biträtt, ehuru, efter vad herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, med en viss tvekan, vill jag säga, att det efter min övertygelse icke blir något provisorium. Läger man alla olycksfallen, även de kortvariga, till olycksfallsförsäkringen, så komma de att ligga där. Detta framgår efter min tanke, såsom maktförhållandena äro här i landet, av den olika betalningsskyldighet, som måste finnas för olycksfallsförsäkring och sjukförsäkring. Ifall dessa olycksfall läggas på olycksfallsförsäkringen, så skola arbetsgivarna betala det hela för dem, och det blir sedan icke möjligt att få dem överflyttade till sjukförsäkringen, där arbetsgivarna betala högst en tredjedel. Detta kan leda till att det icke blir någon obligatorisk sjukförsäkring, ty en sådan försäkring kan i själva verket icke organiseras utan betydliga bidrag från arbetsgivarnas sida.

Sedermera kommer också frågan om riksförsäkringsanstalten. Skall den få alla olycksfall, måste den ha en stab av tjänstemän, 1,500 avlönade ombud i landsorten och en mängd funktionärer vid huvudkontoret. Ifall man tager reservanternas förslag, skulle man enligt riksförsäkringsanstaltens egen beräkning kunna minska ombuden åtminstone med 500. Jag tror, att man kan minska dem med 750, och jag tycker att detta vore en vinst.

Vad centralanstalten angår, hade den holländska anstalten, som är fullt jämförlig, den sista december 1915 764 fast anställda tjänstemän. Riksförsäkringsanstalten förklarar sig kunna sköta arbetet med ett vida mindre antal tjänstemän, och jag betvivlar visst icke, att den kommer att ärligt försöka det, men förefaller mig, som om den icke beaktat tillräckligt i sitt yttrande, hur stor skillnaden är mellan den försäkring, som nu bedrivs med fasta avgifter, och den försäkring av ny typ, som skulle bedrivas enligt detta förslag. Jag har därför icke övertygats av riksförsäkringsanstalten.

Ginge man nu in på Kungl. Maj:ts förslag om ett provisorium, vore man alltså, när man skulle föra över de kortvariga olycksfallen från riksförsäkringsanstalten till sjukförsäkringen, tvungen att minska riksförsäkringsanstaltens personal i hög grad. Man skulle få avskeda minst 500 ombud, och man skulle även få minska centralanstalten med ett betydligt antal tjänstemän. Riksförsäkringsanstalten beräknar själv skillnaden i stat till 170,000 kr. och det är ju icke så litet, men jag tror, att skillnaden skulle bli vida större. Man kan tänka sig, vilka svårigheter det skulle bli, vilket motstånd det skulle möta, då man skulle försöka att genomföra reduktionen. Jag tror icke, att det skulle lyckas.

Jag är således övertygad, att om man lägger dessa olycksfall, om också på papperet endast provisoriskt, på olycksfallsförsäkringen, då bli va de där för alltid, och därigenom har man en felaktig organisationsform för den sociala försäkringen här i vårt land.

Det har sagts, att vi överdriva betydelsen av denna punkt. Nej, mina herrar, jag är övertygad att vi icke göra det. De, som säga så,

underskattar själva betydelsen av denna fråga. Vid dessa miljonförsäkringar, som omfatta ett helt folk eller hela klasser inom ett folk, gäller det, att i fall man organiserat fel från början, kan det visserligen hända, att det går en viss tid, innan följderna av felet komma fram, men de komma ofelbart, och de bliva i regel mycket betänkliga. Den sociala försäkringens historia har flera exempel på att, på grund av felaktig organisation från början, stora försäkringsföretag, som årligen kosta miljoner, slagit så illa ut, att värdet av dem är mycket ringa.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

Emellertid har man gjort vissa anmärkningar mot det av oss reservanter framställda förslaget om bibehållande av den omedelbara ersättningen för arbetsgivarna. Man säger, att arbetsgivaren kan bliva insolvent, och då får arbetaren icke ut något, eller också kan arbetsgivaren vägra att betala, och det är hårt, att arbetaren skall behöva processa. Jag tror, att man bryter udden av dessa anmärkningar genom det stadgande, som finnes i vårt förslag, nämligen att i fall icke den skadade får ut ersättning av arbetsgivaren, skall den försäkringsanstalt, han tillhör, förskjuta beloppet, och om det blir förlust för anstalten, skall denna ersättas av statsmedel. Därvid är det givetvis meningen, att i fall arbetsgivaren tredskar, arbetaren bör få överlåta sin fordran hos arbetsgivaren å riks-försäkringsanstalten, som direkt får föra talan mot arbetsgivaren. Jag tror, att därmed äro dessa anmärkningar vederlagda.

Det är också sagt, att det kan medföra olägenheter särskilt för de smärre arbetsgivarna, att de skola ha en direkt ersättningsplikt i stället för försäkringsplikt. Ja, det kan vara sant, men för det första vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på att vidare stora belopp kan det icke bli. Sextio dagar efter en krona och femtio öre per dag gör 90 kronor vartill komma kostnader för läkemedel och medikamenter. Det lilla bör ju icke bliva ruinerande. Dessutom kan arbetsgivaren för en obetydlig tilläggspremie till riks-försäkringsanstalten skydda sig för denna risk, och i fall han icke gör det, får han väl skylla sig själv. Det kommer alldeles säkert att i de papper han får från riks-försäkringsanstalten, cirkulär och dylikt, som gälla försäkringen av hans arbetare efter karenstiden, på det mest tydliga sätt påvisas för honom och läggas honom på hjärtat, att han gör klokast i att försäkra även för karenstiden, och gör han icke det, får han väl stå sitt kast.

Vidare anmärkes på, att ersättningen måste bli något mindre. Skall arbetsgivaren själv omedelbart betala ersättningen, kan denna icke gärna utgå i förhållande till lönen, utan måste fixeras till beloppet. Detta belopp måste sättas så, att det åtminstone i regel icke kommer att överstiga arbetarens inkomst — utan håller sig något under denna inkomst. Därför ha vi stannat vid ett belopp av 1 krona 50 öre för man och 1 krona för kvinna. Det är sagt, att en sådan lagstiftning skulle i vissa fall innebära en försämring för arbetaren, men jag vågar säga, att detta påstående är fullkomligt orimligt. För närvarande har arbetaren under denna tid icke laglig rätt till någon ersättning, vi föreslå, att han skall få en laglig rätt till ersättning

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

nämligen 1 krona 50 öre för man och 1 krona för kvinna. Däremot invänder man, att i några kollektivavtal högre ersättning är bestämd, nämligen 2 kronor om dagen, men utom att detta blott gäller en hand full arbetare, är det givet, att dessa avtal fortfarande skulle bli gällande. På dem inverkar naturligtvis icke den blivande lagbestämelsen.

Vidare vill jag erinra, att vårt förslag icke såsom utskottets innebär en reducering av sjukpenningarna; någon sådan skulle icke komma i fråga, vilket ju är en fördel för arbetarna.

I övrigt ber jag få fästa uppmärksamheten på, att alla dessa bestämmelser äro avsedda att endast vara provisoriska och till sin natur icke kunna vara annat än provisoriska. De övergå av sig självt till sjukförsäkring så snart den införes, och detta göra de just därför, att de högt avlönade industriarbetarna, vilka hava ledningen av arbetarnas organisationer, måste sträva efter att komma in under sjukförsäkringen med dess högre sjukpenningar.

På grund av vad jag sålunda anfört yrkar jag avslag på utskottets förslag och bifall till herr Lindmans m. fl:s reservation.

Herr von Koch: Då jag tillhör utskottets majoritet i denna fråga, ber jag att få yttra några ord.

Jag vill då till en början säga, att utskottets förslag i denna fråga intager en mellanställning. Det finnes, såsom herrarne torde finna, ett yrkande, framställt av några reservanter, som går ut på, att all karenstid skulle försvinna. Ersättning skulle utgå från och med dagen efter olycksfallet. Utskottet har icke ansett, att detta förslag, som ursprungligen framstälts av kommittén och som från vissa håll vunnit understöd, vore lämpligt, närmast på grund av de skäl, Kungl. Maj:t framställt. Men å andra sidan har utskottet icke heller kunnat gå med på de andra reservanternas förslag, att karenstiden skulle bestämmas till 60 dagar, utan har utskottet stannat vid en tid av 4 dagar, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag, och det förefaller mig, som om utskottet verkligen på denna punkt anfört starka skäl för sin åsikt.

Vad först angår den reservation, som avser avskaffande av all karenstid, ber jag få påminna om, att riksförsäkringsanstalten, som har praktisk erfarenhet på området, uttalat sig mot denna anordning. Det har visat sig, att de flesta försäkringar, som tecknas i anstalten, gälla från och med fjärde dagen, och anstalten anför även att i Holland, där ingen karenstid finnes, denna anordning befunnits vara olämplig och att man där önskar en övergång till 4 dagars karenstid.

Vad sedan angår 60 dagars karenstid, så är det utan vidare tydligt, att den från arbetarsynpunkt måste betecknas som mycket ofördelaktig. Herr von Sydow har nyss anfört, att om man går med på ersättningsskyldighet för arbetsgivarna, så som han jämte flera reservanter föreslår, måste ett fixt belopp sättas såsom sjukpenning och har i detta avseende föreslagit ett belopp av

1 krona 50 öre och 1 krona resp. för man och kvinna. Om man följer Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, skulle ersättningsbeloppet utgå med högst 4 kronor per dag. Skillnaden är sålunda mycket avsevärd, och förklarar ganska lätt, varför från arbetarhåll rests en så bestämd opposition mot reservanternas förslag i denna del. Härtill har nog bidragit, att på arbetarhåll förefinnes en viss, enligt min tanke delvis oberättigad, känsla av, att om saken ordnas på detta sätt, det skulle uppstå obehag och tvister av olika slag. Jag tror det vore lyckligt, om, såsom arbetarne i detta fall önska, sjukhjälpen kunde utgå från så att säga neutralt håll.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Men härtill kommer en annan omständighet, att även å *arbetsgivarhåll* en för lång karenstid onekligen skulle medföra stora olägenheter. Jag behöver icke säga, att jag då icke syftar på de stora arbetsgivarna — de ordna sig efter förhållandena och komma helt säkert att försäkra sig även för den s. k. karenstiden. Men man bör icke förglömma, att det nu gäller att utsträcka försäkringen så, att den skulle gälla en massa arbetsgivare, som hittills stått utanför försäkringen. Det gäller en ökning av försäkrade arbetsgivare från 50,000 till 300,000, d. v. s. till sexdubbla antalet, och en massa små arbetsgivare, torpare, hantverkare och husbönder, skulle bliva ersättningsskyldiga under en jämförelsevis lång tid. Jag tror det utan vidare framgår, att den långa tidens ersättningsskyldighet, som kan medföra en utgift, uppgående till 168 kronor, om t. ex. en tjänare blir sjuk under 60 dagar, bleve mycket betungande. Dessa smärre arbetsgivare kunna med skäl ansett sig ha gjort nog, om de erlägga försäkringspremierna, och de blir missnöjda, när de presenteras räkning på en ersättning, som kan gå till betydliga belopp. Visserligen kan man med reservanternas svara, och herr von Sydow gjorde det nyss, att arbetsgivarna kunna försäkra sig mot ersättningsrisk även för karenstiden. Men den som känner förhållandena ute i landet, har klart för sig, att ett jämförelsevis ringa antal av de små arbetsgivarne komma att försäkra sina arbetare under denna tid. Såsom nyss nämndes, anse de sig hava gjort nog om de betala sina premier.

För min del kan jag ej finna annat, än att både från arbetar- och arbetsgivarsynpunkt utskottets förslag med 4 dagars karenstid är att föredra. Under en viss punkt i utskottets förhandlingar trodde jag, att det skulle finnas möjlighet, att komma till enighet i frågan genom tillmötesgående från båda hållen, och jag framställde därför ett sammanjämningsförslag innefattande bl. a. 3 veckors karenstid, men då det visade sig, att detta icke kunde vinna sympatier, hade jag naturligtvis icke någon anledning att frångå den linje, som enligt min tanke onekligen är bäst, nämligen Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Nu ha emellertid reservanternas anført, att går man med på utskottets förslag, skulle man fastlåsa de kortvariga olycksfallen för all framtid vid olycksfallsförsäkringen, och det skulle således vara

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

omöjligt att överföra dem till sjukförsäkringen, när denna i sinom tid kan genomföras här i landet. Såsom jag förut vid ett föregående tillfälle tillåtit mig anföra, är det icke säkert att de kortvariga olycksfallen höra till sjukförsäkringen. Därom råder, såsom man finner av utlåtandet, mycket delade meningar. Jag erkänner, att mycket goda skäl tala för båda synpunkterna, att både sjuk- och olycksfallsförsäkringen borde taga hand om de kortvariga olycksfallen. Jag ber emellertid få betona, att utskottet icke ställer sig på någon definitiv ståndpunkt i denna fråga utan tvärtom anser att bestämmandet härom bör anstå, till dess sjukförsäkringsfrågan är fullständigt utredd. Utskottet säger nämligen, att frågan om de kortvariga olycksfallen bör bli föremål för en allsidig och förutsättningslös utredning, och att ett beslut, skall fattas först i samband med ett eventuellt införande av obligatorisk sjukförsäkring. Jag tror, att man härigenom verkligen lämnar den s. k. socialförsäkringskommittén, som nu arbetar med sjukförsäkringsfrågan, fria händer att utreda denna angelägenhet. Skulle man därutöver vilja i *lagen* ytterligare uttrycka den åsikten, att den nu föreslagna lösningen av frågan rörande dessa kortvariga olycksfall endast är av provisorisk karaktär, har åtminstone jag för min del ingenting däremot.

Den förnämsta invändningen som riktats mot förslaget i fråga om de kortvariga olycksfallen, den invändning herr von Sydow nyss anförde, är att riks-försäkringsanstalten genom här föreslagen anordning skulle få ofantligt ökade kostnader och svälla ut orimligt. Och, säger man, om efter några år sjukförsäkringen skulle övertaga de kortvariga olycksfallen, skulle en hel del personal inom nämnda anstalt bli överflödig. Man har t. o. m. sagt, att det av denna anledning skulle vara *omöjligt* att förflytta dessa kortvariga olycksfall från riks-försäkringsanstalten till någon annan förvaltningsmyndighet. Att denna invändning har en viss betydelse, vill jag icke förneka, men jag tror, att man överdriver denna högst betydligt. Visserligen är det svårt att beräkna, huru mycket riks-försäkringsanstalten skulle svälla ut om den övertog för en kortare tidsperiod de kortvariga olycksfallen, men jag tillåter mig omnämna, att riks-försäkringsanstalten efter mångårig erfarenhet och i frågan verkställda utredningar kommit till den slutsatsen, att om förvaltningen av dessa olycksfall skulle fräntagas densamma, skulle indragning behöva ske av följande personal: en byråchef, två sekreterare, fem första gradens tjänstemän, en kvinnlig bokhållare samt tretton kvinnliga biträden av första och andra graden. Det förefaller mig knappast, att detta skulle vara någon så ofantligt stor personal, att på *denna* grund man skulle anse sig behöva gå en annan väg, än den man i övrigt från alla synpunkter anser vara riktig.

Jag tror därför att, huru man än ser saken, vare sig från arbetsgivar- eller arbetarsynpunkt, det är bäst, om utskottets förslag i denna del antages, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till detsamma.

Herr Olsson, Lars: Herr talman! Efter herr von Kochs anförande skulle jag kunna låta bli att uppträda, men jag ber att få framhålla en synpunkt, som jag lägger synnerlig vikt på i detta lagförslag och vid denna paragraf, och det är rörande den 60 dagars karenstid, som här är föreslagen. Jag tror, att beträffande de större arbetsgivarna har det mycket ringa betydelse, om det är 60 dagars eller 4 dagars karenstid, men för de hundratusentals små arbetsgivare, som komma under lagen, har det en synnerlig stor betydelse. Man får komma ihåg, att en familj som har en barnpiga eller en drängpojke som endast är tolv år, den familjen kommer även under lagen. Jag vill taga ett exempel. Det kan finnas små jordbrukarfamiljer, där hustrun kanske är sjuklig och har många barn. De kunna därför icke reda sig själva. De hava därför en barnpiga, en yngre flicka på tolv år till hjälp. Under skördearbetet blir mannen sjuk och måste då leja arbetskraft. Så går det så illa, att även den lejda arbetaren skadar sig under arbetet. Jag är säker om att dessa små arbetsgivare av den kategori jag nu nämnt, aldrig komma ihåg att försäkra under karenstiden. Följden blir sålunda, att denna arbetare, som har en sjuk hustru och många barn och som själv är sjuk, måste till sin sjuka arbetare, om han blir skadad, utgiva ersättning kanske under hela karenstiden med 90 kronor och ytterligare för läkarvård och medicin. Och såsom förhållandena äro i Norrland, kan läkarvården i ett sådant fall komma att gå till lika mycket som ersättningen till den skadade. Jag tror det skulle vara synnerligen oklokt att stifta en lag, som skulle komma att träffa de minst bärkraftiga. Ja, många av dem som träffas av lagen, kunna vara mindre bärkraftiga än de som skola hava nytta av lagen. Det är därför av synnerligen stor betydelse, att en karenstid av 60 dagar icke blir införd i lagen, och jag tror, att detta även kunde vara en anledning till att från början göra lagen impopulär. Jag tror, att dessa försäkringsavgifter, när de komma fram på debetsedeln, icke mottagas med synnerligen vänliga känslor. Jag tror dock att folket förlitar sig med detta, men om de tillika få erfarenhet om att de, oaktat de få betala försäkringsavgifter, ändå i många fall skola betala dryga ersättningsbelopp, så tror jag, att det blir synnerligen stort missnöje.

I dessa små arbetsgivares intresse ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Om jag i detalj skulle bemöta vad de sista tvenne talarna anfört, skulle jag behöva punkt för punkt upprepa vad herr von Sydow nyss sade. Jag kan icke finna annat, än att allt vad nu yttrats i förskott blivit bemött. Det är endast ett par små punkter som jag ytterligare skulle vilja taga upp.

Herr von Koch dröjde något vid frågan om att denna ersättningsplikt skulle bli betungande för de små arbetsgivarna, och

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

herr Lars Olsson har ytterligare upptagit denna synpunkt. Herr von Koch yttrade, att kostnaderna för en sådan arbetsgivare kunde gå till 168 kronor förutom kostnad för medicin och läkarvård. Jag får säga, att jag icke förstår, varifrån han fått denna siffra. Jag kan icke beräkna dem till mer än 90 kronor såsom maximum, 1:50 om dagen under 60 dagar går till nämnda belopp, men 168 kronor kan jag icke få.

Ytterligare vill jag beträffande denna sak erinra om, att ett stort antal arbetsgivare, och ingalunda de bärkraftigaste, äro redan nu i mycket stor utsträckning ersättningsskyldiga gent emot sina arbetare. Detta gäller nämligen för alla husbönder i fråga om lagstadda tjänare. Nu kan man invända, att städsl så småningom upphört, även på landsbygden, men ännu är städjan mycket vanlig i stora trakter av vårt land, och i fråga om lagstadda tjänare är det gällande lag, att husbonden är ersättningsskyldig, om tjänaren blir sjuk eller råkar ut för något olycksfall. Han skall då svara för lön och kost o. s. v., med rätt att å den kontanta lönen göra avdrag för läkarvård och medicin. Datta kan uppgå till mycket mer än vad den nu föreslagna ersättningen utgör.

Så sade vidare herr von Koch, att riksförsäkringsanstaltens kostnader för karenstiden i verkligheten icke bleve så stora, som vi föreställde oss. Ja, riksförsäkringsanstalten har beräknat dem till 170,000 kronor, vill jag minnas, och det är ju icke ett så avskräckande belopp. Men jag kan icke, med all aktning för riksförsäkringsanstaltens stora sakkunskap, bärga mig för den föreställningen, att riksförsäkringsanstalten högst betydligt underskattat skillnaden mellan nuvarande försäkring och den blivande. Man bör komma ihåg, bland annat att det är en oerhörd skillnad, när såsom för närvarande ersättningsbeloppet är fixerat och när detta i framtiden skall fastställas för varje särskilt fall. Man måste då taga reda på, vad varje arbetare har i lön, innan det kan bestämmas, vad han skall ha i ersättning. Jag tror, att riksförsäkringsanstalten här har räknat miste på ett betänkligt sätt.

Jag vill icke dröja vidare vid frågan om karenstiden, det torde vara omöjligt att därvidlag övertyga varandra. Emellertid vill jag yttra några ord om en särskild punkt i vår reservation, som icke av herr von Sydow berördes. Där står på sidan 92 ett kursiverat stycke: »I stället för livränta eller del därav må med försäkringsrådets medgivande till den skadade utgivas ett kapital för en gång till belopp motsvarande högst livräntans eller livräntedelens kapitalvärde enligt gällande beräkningsgrunder; dock att, där den skadades arbetsförmåga genom olycksfallet nedsetts med mer än 15 %, livränta eller del därav må utbytas mot kapital endast på framställning av den skadade och under förutsättning, att försäkringsrådet finner betryggande säkerhet vara för handen, att utbytet länder den skadade till verkligt gagn.» Utskottet har icke velat var med om att vid invaliditet,

beräknad till under 15 % av den skadades arbetsförmåga, utbyte skulle få ske såsom här är föreslaget i varje fall, då försäkringsrådet sådant medgiver. Utskottet anser, att även i sådant fall det skulle fordras, att synnerliga omständigheter föreläge. Skälet för vår framställning är det, att erfarenheten särskilt från Tyskland visar, att i många fall dessa små livräntor, som en person kan få, när arbetsförmågan genom olycksfall nedsatts med 10 à 15 %, kunna lända den skadade kanske mer till skada än gagn. Denna livränta är hans enda kapital, och han vårdar detta kapital med synnerlig omsorg, han ställer om så att han aldrig blir bra. Så länge han sitter med sitt lilla lyte, lika länge utgår livräntan, och han undviker faktiskt vad som kunde göra att han åter bleve vid full vigör. Så visar erfarenheten. Nu kan det naturligtvis därjämte ofta vara en mycket stor fördel för den försäkrade att få utbyta sin livränta mot ett kapital. Särskilt om livräntan icke uppgår till mer än ett obetydligt belopp. Det kan för honom vara mycket bättre att få kapitalet på en gång för att t. ex. betala skuld å hans egna hem, och någon risk med vår bestämmelse torde icke förefinnas, då det är föreskrivet, att utbytet icke får ske annat än med försäkringsrådets medgivande.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet von Sydow: Reservanternas ståndpunkt i huvudfrågan, frågan om ersättning under den nuvarande karenstiden, är väsentligen bestämd av den uppfattningen, att de kortvariga olycksfallen lämpligen böra hänföras till sjukförsäkringen och icke till olycksfallförsäkringen. Den motion, som ligger till grund för reservationen, utgår från detta påstående rent av som från ett axiom. Det är därför med stor tillfredsställelse jag konstaterar, att min ärade frände, den förste talaren, medgav, att det kan råda tvekan i detta fall. Det finnes verkligen tvenne skolor, som bekämpa varandra på denna punkt. För min del var jag tidigare mest böjd för att tro, att de kortvariga olycksfallen lämpligen borde omhändertagas av sjukförsäkringen, men jag får säga, att min tvekan allt mer och mer växt. Just erfarenheten från Tyskland har i detta fall spelat in för mig. Den förste ärade talaren citerade doktor Kauffmann, chefen för Reichsversicherungsamt, toppen av hela olycksfallsförsäkringen i Tyskland, en man som besitter stor insikt och erfarenhet på detta område. Doktor Kauffmann är för sin del mest böjd för att anse, att man rationellt bör lägga även de kortvariga olycksfallen till olycksfallsförsäkringen. Anledningen är givetvis den, att olycksfallsförsäkringen har direkt ekonomiskt intresse av att så vårda den skadade patienten, att fara för invaliditet så vitt möjligt undvikas eller i alla händelser minskas. Sjukassornas intresse är att tillse, att patienten så fort som möjligt uppnår relativ hälsa och kassans ersättningskyldighet upphör. Särskilt när det gäller olycksfall är det klart, att för att undvika invaliditet behöves ofta vård av specialist. Det behöves kanhända ett operativt ingrepp, och dylikt

Lagförslag om försäkring för olycksfall i arbete.
(Forts.)

står icke alltid till buds i landsorten. För olycksfallsförsäkringen kan det vara en direkt vinning att kosta på något mera, t. ex. föra patienten till huvudstaden för speciell behandling, och därigenom slippa de kostnader som medfölja invaliditeten. I Norge har man alltmer övergått på den uppfattningen, att de kortvariga olycksfallen höra hemma hos olycksfallsförsäkringen; man har sålunda minskat karenstiden från 28 till 10 dagar.

Det må nu vara hur som helst med denna fråga, så är den uppenbarligen ännu icke slutdebatterad, den måste bli föremål för mycket ingående undersökning och utredning. Så kommer också att ske genom den socialförsäkringskommitté, i vilken den förste ärade talaren är en mycket värderad ledamot.

Påståendet att man låser fast saken genom ett beslut i den av Kungl. Maj:t och utskottet förordade riktningen kan jag icke finna vara riktigt. Saken blir därigenom *provisoriskt* ordnad lika väl som genom reservanternas förslag. Särskilt efter de uttryckliga uttalanden, som finnas i utskottets utlåtande, att saken bör göras till föremål för förnyad undersökning, tycker jag, att man på båda hållen kunde vara ense om, att vad som här göres blir ett provisorium.

I fråga om vilka fördelar den ena eller andra utvägen medför, ha fördelarna av Kungl. Maj:ts förslag så utförligt utvecklats i propositionen och av föregående talare, att jag skall fatta mig tämligen kort.

Alla misshälligheter och tvistigheter mellan arbetsgivare och arbetare undvikas genom Kungl. Maj:ts förslag. Arbetarnes rätt till ersättning blir fullt tryggad; jag medgiver dock, att reservanternas förslag i denna del innebära en väsentlig förbättring i förhållande till motionen. Arbetsgivaren får mindre besvär och — kanske det väsentligaste — arbetsgivaren undgår den icke obetydliga risken att få utgiva en ersättning, som i särskilda fall bleve oskäligt betungande och kanske någon gång ruinerande. Jag tänker mig exempelvis det fallet, att hos en mindre hantverkare eller innehavare av en fabrik med några få arbetare inträffar ett olycksfall med t. ex. genom explosion av en motor, så att samtidigt flera arbetare skadas. Då kan ersättningen gå till ganska väsentliga belopp, för två arbetare till 168 kronor under hela karenstiden, oberäknat kostnad för läkarvård och medicin.

Herrar reservanter hava gjort åtskilliga erinringar mot Kungl. Maj:ts förslag, framförallt att detsamma skulle fastläsa saken. Det tror jag redan har blivit bemött. Ett skäl, som framkommit i reservationen, berördes av den förste talaren och synes från den sidan tillmätas rätt stor betydelse. Man tror, att, därest man nu överlämnar de kortvariga olycksfallen åt olycksfallsförsäkringen, som helt bekostas av arbetsgivarna, bleve det mycket svårt att sedan flytta över dessa till sjukförsäkringen. Även om man skulle få dem över till sjukförsäkringen, befarar man, att arbetsgivarna få betala på två håll. Jag tror icke, att detta skäl har synnerlig stor härkraft, ty plikten till ersättning får icke ses isolerad med hänsyn endast till det ena slaget av arbetarförsäkring. Arbetsgivarnas skyldighet

måste ses i ett sammanhang, vare sig de kortvariga olycksfallen nu gå till olycksfallsförsäkringen eller sjukförsäkringen. Någon dubbelbetalning får *naturligtvis* icke förekomma. Jag ber få meddela, att socialdemokraternas chef i andra kammaren i sådant avseende gav så uttryckliga garantier under debatten, att det synes mig att man har skäl att lita därpå.

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Såsom herrarne väl förstå, anser jag, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är vida att föredraga framför reservanternas. Jag vill därmed icke hava sagt, att icke reservanternas förslag, under förutsättningar av väsentliga jämkningar, skulle vara oantagligt. Tvärtom, det kommer att medföra betydande förbättringar i nuvarande förhållanden. Vi få icke blunda för dessa förbättringar; i lagen bleve ju fastslaget att arbetarne under karenstiden skola hava ersättning och att denna ersättning skall utgå från arbetsgivarna. En betänkelig sak är dock, att ersättningen i många fall bleve betydligt reducerad, om det av reservanterna förordade förslaget skulle vinna bifall.

Jag vill slutligen med några ord beröra en fråga, som den siste ärade talaren tog upp, nämligen frågan om utbyte av små livräntor mot kapital. Han var rädd för simulering och åberopade i detta fall erfarenheter från Tyskland. Jag ber att få säga, att erfarenheterna i detta fall icke äro så samstämmiga, som den siste ärade talaren ville göra gällande. Åtskilliga specialister mena, att simulering icke är så vanlig som andra påstå. Jag har sett uttalanden av mycket framstående läkare i den riktning, att frekvensen av simulering — det gällde traumatiska nevrosor — ofta nog står i omvänt förhållande till skickligheten och erfarenheten hos läkaren. En skickligare läkare med mera psykologisk-medicinsk erfarenhet finner mera sällan simulering, han ser djupare till orsakerna. En annan omständighet som innebär betänkligheter mot utbyte av livränta mot kapital ligger däruti, att när den lilla livräntan kommer att läggas till pensionsunderstödet eller, pensionstillägget och avgiftspensionen, densamma kan för vederbörande på gamla dagar spela en icke obetydlig roll. Med våra svenska arbetares tyvärr allt för lättsinniga natur kan man befara, att, om de få kapitalet i sin hand, de snart förlösa detta till ringa gagn för individen, och det komme slutligen gå ut över familjen och kanske samhället och fattigvården. Jag tror att i detta fall utskottets förslag är att föredraga framför reservationen.

Herr Lindley: Det utgör sannerligen icke något vidare upplyftande skådespel att se majoriteten i denna kammare nästan enig i att försöka hjälpa arbetsgivarna att i största möjliga grad undandraga sig sin moraliska förpliktelse att bereda skydd åt sina arbetare. Man känner sig frestad att göra några stickprov i de vackra uttalandena om de moraliska rättsgrundsatserna, som gjorts i denna kammare av en hel del mera eminenta medlemmar av densamma, och jag finner, att åtskilliga av dessa uttalanden visa mycket litet sammanhang mellan lära och leverne. Alla utskottsreservanternas yrkanden bära vittne om på varje punkt, att man försöker nedpruta

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

och i allra högsta grad undandraga sig sina moraliska förpliktelser. Herr von Sydow yttrade, att hans syn på saken var den, att man skulle försöka åstadkomma förbättring av de fel och brister förslaget innehåller, men sannerligen jag kunnat finna ett enda försök i den riktningen. Jag har tvärt om funnit, att hans förslag är en förändring till det sämre i fråga om ersättningsskyldigheten och sådant.

Huvudangreppet riktar sig emot skyldigheten att redan från olycksfallets början lämna ersättning och går ut på att i stället påföra densamma sjukförsäkringskassan. Intill dess den obligatoriska sjukförsäkringen kommer till stånd, har man tänkt sig möjligheten att lämna en liten direkt ersättning, uppgående till en krona 50 öre till manlig och en krona till kvinnlig arbetare.

Om vi först undersöka, om arbetsgivarna hava någon moralisk rätt på den ståndpunkten, har jag icke hört något sådant skäl framdragas, att arbetsgivarna skulle hava rätt att undandraga sig att lämna ersättning under karenstiden. Det kan man ju visserligen besvara med det, att det har icke varit meningen, då de äro villiga att lämna en ersättning av en krona 50 öre till man och en krona till kvinna. Men frågan är den, om dessa arbetare hava möjlighet att under den långa karenstiden livnära sig på denna ersättning. Säkerligen icke.

Det sadet, att det kan råda tvekan om huruvida kortvariga olycksfall äro sammanhörande med olycksfallsförsäkring. Om det på arbetsgivarsidan råder tvekan därom, så kan det säkerligen icke på min sida råda tvekan om deras sammanhörande. Alla parter äro ju fullkomligt ense om att det påvilar arbetsgivarna skyldighet att försäkra och skydda sina arbetare för invaliditet. Så långt äro vi fullkomligt ense, och man skiljer sig endast i fråga om karenstidens ersättningen. Men faktum är ju det i bägge eller alla dessa fall, att invaliditet, dödsfall eller skada av övergående natur äro framsprungna av samma anledning. Ett olycksfall kan lika väl leda till invaliditet och dödsfall som till övergående skada, och således måste det sammanhöra med olycksfallsförsäkringsfrågan. Det är enligt mitt förmenande omöjligt att ställa det i en annan kategori. Och någon moralisk rätt för arbetsgivarna att lägga någon del av denna börda på arbetarna förefaller mig icke finnas. Även med godkännande av Kungl. Maj:ts förslag kommer en mycket stor portion av denna börda att påvåla arbetarna. Enligt Kungl. Maj:ts förslag är det ju endast föreslaget, att ersättning skulle utgå med $\frac{2}{3}$ av den skadades dagliga arbetsförtjänst. Alltså skulle $\frac{1}{3}$ av den avlöning, som under andra förhållanden, då arbetaren är frisk och färdig, intjänas, komma att förloras. Det kommer att påvåla honom förutom sveda och värk som åtfölja olycksfallet. Och detta för en i arbetsgivarens tjänst ådragen skada. Framförallt anser jag det ganska olämpligt för en person i ledande ställning inom arbetsgivarorganisationen att vara målsman för detta yrkande, just därför att arbetsgivarna med ofantlig styrka hävda vid alla förhandlingar såsom en första princip rättigheten att få leda arbetet, rättighet att kommendera arbetarna att utföra arbetet såsom han

vill och att ikläda sig ansvaret för arbetets utförande. Om arbetarna sedan bliva skadade i arbetet, undandraget han sig ansvaret. Det anser jag icke vara riktigt. Moraliskt är det säkerligen icke riktigt, när arbetsgivaren vill försöka skydda sig ekonomiskt mot arbetarna på detta sätt. Om arbetsgivaren, med den rätt han har, kräver att ensam bestämma i fråga om arbetets ordnande och gång och äga befalla huru arbetet skall utföras, och därigenom skada eller olycksfall inträffar, kan jag icke se, att det finnes någon normalisk rätt för honom att sedermera undandraga sig det ekonomiska ansvaret för den olycka som inträffat.

Man anför också såsom ett skäl för att icke godtaga utskotts-majoritetens yrkande det, att man icke vore fullkomligt på det klara med huruvida det vore lämpligt, att dessa övergående skador skola tillhöra olycksfallsförsäkringen eller huruvida de icke borde övergå till sjukkasförsäkringen förr eller senare. Och för att icke då föregripa detta vill man redan nu endast fastställa en liten ersättningsförpliktelse. Man befarar nämligen att, om man giver riksförsäkringsanstalten det stora uppdraget att handhava alla dessa angelägenheter, kostnaderna skulle komma att bliva så stora, att det sedermera icke funnes någon möjlighet att reducera riksförsäkringsanstaltens verksamhet. Men nu är det ett faktum, som icke kan förnekas, att även om man låter ersättningsförpliktelsen hemfalla under riksförsäkringsanstalten och om den kommer att tagas i bruk i större omfattning, vilket jag har anledning antaga att den kommer att göra, kommer naturligtvis riksförsäkringsanstalten *ändå* att svälla ut i omfång, såsom man fruktar att den skulle komma att göra. Det enda skälet, som jag här kan tillmäta någon betydelse, skulle vara det här angivna, att sjukförsäkringskassan skulle kunna hava större kontroll över den skadade arbetarens möjlighet att simulera och därigenom draga ut på ersättnings utbekommande till orimlig tid. Men det förefaller mig att även detta kan säkerligen kontrolleras och handhavas på ett förnuftigt sätt från riksförsäkringsanstalten, som gör det allaredan nu. Och jag har icke från något vederhäftigt håll hört talas om någon allmän praktiserad plan från arbetarnas sida att så länge som möjligt draga ut på övergående skador för att därigenom utfå olycksfallsersättning.

Man säger, att det finnes erfarenhet på detta område i Tyskland, men det har jag icke haft tillfälle att konstatera. Men vad jag är rädd för, det är, att man giver på hand möjligheter att så mycket som möjligt undandraga sig sina skyldigheter. Det finnes säkerligen ganska goda ansatser i den riktningen redan nu, och säkerligen har det varit så även i det förflutna.

Jag är också rädd för att detta förslag på grund av motstånd från högerhåll blir avslaget och att vi komma att få räkna med en period med bibehållande av den gamla oförmånliga lagen, och vad det betyder skall jag be att få med några få ord belysa.

Jag skrev nämligen häromdagen en artikel i Social-Demokraten såsom kammaren ju torde hava varit i tillfälle att se med anledning av förlisandet av fartyget Å., där man uraktlåtitt att försäkra besättningen. Man hade bjudit en efterlevande änka 150 kronor i ett

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*

(Forts.)

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

för allt. Så ringde redaren på till mig och sade, att han var mycket ledsen åt mitt skriverseri, och ville, att jag skulle dementera; då svarade jag, att det ville jag gärna göra, om han ville säga mig vad jag skulle dementera. »Är det inte riktigt», sade jag, »att ni bjudit änkan 150 kronor?» »Jo, men den där änkan, som ni skrev om, har nu behagat gå till en advokat och hotar mig med att på rättslig väg försöka göra sina anspråk gällande, och jag är icke skyldig till det ringaste, jag har fullgjort vad lagen fordrar, jag behöver icke göra ett dugg mera.» Någon moralisk skyldighet finns icke där. Följaktligen, avslår man nu den föreslagna lagen, får man behålla den gamla lagen utan skyldighet att försäkra folket. Samma uppfattning finnes på arbetsgivarsidan i stor utsträckning, och därför vädjar jag till kammaren att åtminstone gå till mötes i den fråga som för arbetarklassen är av stor vikt och betydelse, nämligen beredande av effektivt skydd även under karenstiden, enär de äro i behov av denna ekonomiska hjälp.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr von Sydow: Jag har begärt ordet med anledning av vad herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet yttrat. Jag vill då säga, att herr statsrådet icke uppfattat mig fullkomligt rätt, när herr statsrådet trodde, att jag skulle medgivit att det mera än i enstaka fall rådde tvekan, huruvida enligt de rätta linjerna för organisationen av socialförsäkringen de kortvariga olycksfallen böra höra till olycksfallsförsäkringen eller till sjukförsäkringen. Jag anser de sakkunniges mening i detta avseende så gott som enhällig, om jag också medgav att i den omfattningsrika litteraturen i ämnet en eller annan avvikande mening kan uppletas, t. ex. det av utskottet åberopade yrkandet från Tyskland. Man skulle i detta avseende möjligen kunna bortse från Tyskland med dess stora industricentra, där förhållandena i flera avseenden äro olika mot hos oss, och hålla sig till vår inhemska sakkunskap i detta fall. Man bör då besinna att det av oss framställda förslaget har blivit förordat av socialstyrelsen, den myndighet här i landet, som besitter den största sakkunskap i frågan. Det har vidare förordats av sociala rådet, en samling utom socialstyrelsen stående, av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga, av sjukkassenämnden, som har en betydande erfarenhet i dylika förhållanden, av kommerskollegium, vattenfallsstyrelsen, järnvägsstyrelsen m. fl. ämbetsverk, av industriförbundet, av alla rikets handelskammare o. s. v. Jag vågar säga, att den inhemska sakkunskapen är enhälligt på vår sida, med undantag för riksförsäkringsanstalten, vilken emellertid för några år sedan hade enahanda mening. Vad riksförsäkringsanstalten beträffar bör man besinna vilken mera betydande ställning den skulle få genom Kungl. Maj:ts förslag. Och jag frågar: när händer det här i Sverige, om man frågar ett ämbetsverk: kan ni fullgöra det eller det uppdraget, att ämbetsverket svarar nej? Det förvänar mig ur sådan synpunkt icke att riksförsäkringsanstalten säger: naturligtvis kunna vid sköta det här lika bra som sjukkas-sorna kunna göra.

Jag vågar ävenså säga, att min ärade medreservant herr Widell, då han yttrade sig om de lågprocentiga livräntorna icke, såvitt jag hörde, grundade sin argumentation på faran av simulering. Det var icke heller vår mening, att reservationen i huvudsak skulle motiveras därmed.

Herr statsrådet såg icke någon fara föreligga för dubbelbetaling för arbetsgivarna. Socialdemokratiska partiets ledare skall i det avseendet hava i andra kammaren lämnat garantier. Jag vill icke gå in på frågan i vad mån han kan för framtiden förplikta partiet i frågan, och jag vet icke vad han sade i andra kammaren, men jag förmodar, att det var ungefär detsamma som han sade i utskottet. I utskottet sade han att, ifall olycksfallsförsäkringen finge alla olycksfallen, även de kortvariga, han skulle vara med på att avlasta arbetsgivarnas bidrag till sjukförsäkringen. På min fråga sade han att man kunde tänka sig en minskning från 33 procent till omkring 15 procent. Där har herr statsrådet in optima forma en dubbelbelastning av arbetsgivarna. Ty får man bort från sjukförsäkringen alla olycksfallen, även de kortvariga, samt yrkessjukdomarna vilka icke kunna representera mera än ett par procent och vilkas undantagande från sjukförsäkringen för övrigt utskottet föreslagit, skall arbetsgivarnas bidrag till sjukförsäkringen icke vara 15 % utan noll.

Herr M a n n h e i m e r: Jag skall söka fatta mig så kort som möjligt, eftersom debatten i denna fråga nu pågått ganska länge.

Det förslag som framkommit från reservanterna är en försämring i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Det är en försämring för arbetarna såsom redan påvisats, och det har lika klart framhållits, att det är också en försämring för de smärre arbetsgivarna. Dessa komma med all säkerhet att i de flesta fall till övervägande antal underlåta att försäkra sig för kortvariga olycksfallsrisker. Och då kunna de komma att träffas av utgifter, som för dem kunna bliva synnerligen betungande. Nu få vi komma ihåg, att alla dessa arbetsgivare som jag nu talar om, alla dessa små arbetsgivare komma att påföras premier för olycksfallsförsäkring. De påföras premier för de olycksfall, som inträffa efter karenstidens utgång. Om nu, såsom jag utgår från, de icke komma att försäkra sig mot kortvariga olycksfall, blir följden den, att de, trots att de få betala premier, som de antagligen ofta tro täcka alla olycksfall i deras verksamhet, få en utgift som för dem kan vara synnerligen hård. Det är vidare så, att den ökning i premier som behöver påföras dessa smärre arbetsgivare för att skydda dem mot risken av kortvariga olycksfall, den är endast en bråkdel av den premie, som sålunda i varje fall kommer att påföras dem. När de få debetsedeln med premien för olycksfallsförsäkringen, då tycka de att skatten är tung och obehaglig, men det obehaget blir nog icke större, om man skall betala t. ex. 2 kr. 50 öre än om man har att utge 2 kr. Missnöjet blir sannolikt i båda fall ungefär lika stort; i ena fallet är han emellertid försäkrad för all risk, i andra fallet endast för den

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.*
(Forts.)

risk som finnes efter karenstidens utgång. Detta är för honom en stor skillnad.

Nu säger den ärade talaren på Stockholmsbänken: men de kunna ju försäkra sig. Genom denna lag erbjudes dem tillfälle att försäkra sig i riksförsäkringsanstalten. Nå, för det första, om de toge den ärade talaren på hans ord och försäkrade sig, så torde denna anstalt komma att svälla ut på det sättet, som man befarar och som utgör det måhända viktigaste skälet på grund varav man icke vill gå med på detta lagförslag. Nu är det emellertid i verkligheten så, att de komma icke att försäkra sig. Den saken är alldeles säker. Det övervägande antalet komma att stå risken själva. Jag ber att i det fallet få återropa den ärade talarens egen auktoritet i motionen nr 110. Herr von Sydow säger där med avseende på denna uppfattning, att de små arbetsgivarna komma att försäkra sig: »Denna uppfattning beror i min tanke på ett psykologiskt felbedömande av massan av små arbetsgivare. Enligt min uppfattning är otvivelaktigt, att mängden av smärre hantverkare, torpare och dylika arbetsgivare åtminstone till en början skulle fatta den nya lagstiftningen såsom en av staten dem pålagd tunga och icke inbetala större avgifter till riksförsäkringsanstalten, än vartill de vore absolut tvungna. De komme helt visst att fatta avgifterna såsom en tillökning på kronoskatten.» Alltså, jag instämmer däri fullkomligt med den ärade talaren, de komma icke att försäkra sig, och det är däri, som enligt min mening den allra tyngst vägande anmärkningen kan göras mot reservanternas förslag. De försäkrande arbetsgivarna, mina herrar, komma, — de äro, som herr von Koch upplyste, nu 50,000 — att bliva 6 gånger så många eller 300,000. Av dessa äro det övervägande antalet smärre arbetsgivare. Det bör anmärkas, att den synpunkt, som sålunda gjorts gällande från högerhåll, står i god överensstämmelse med den åsikt, som omfattas av de större arbetsgivarna, de arbetsgivare som samman slutit sig och som herr von Sydow är särskild representant för och vilkas behov han känner bättre än kanske någon annan.

Nu är utgångspunkten för reservanternas ståndpunkt den, att de kortvariga olycksfallen böra hänföras till sjukförsäkringen. Det har framhållits förut och även från statsrådsbänken, att man i avseende å riktigheten av denna uppfattning, som hittills ansetts vara nästan ett axiom, börjar hysa en viss tvekan. Det har framhållits från det mest auktoritativa håll, i Tyskland, att man där icke längre är säker, att denna uppfattning håller streck. Jag ber då att här få anföra att även från annat håll samma mening gjorts gällande. Även den är grundad på praktisk erfarenhet. Den härrör från Norge. Uti ett för kort tid sedan hållet föredrag framhöll sålunda underdirektören i den norska riksförsäkringsanstalten följande: »Problemet om rätta fördelningen av olycksfallsskadorna under den första tiden mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringen vore ännu ej definitivt löst i Norge, utan finge man se tiden närmare an. Riksförsik-

ringstanstalten ansåge emellertid mycket tvivelaktigt, om sjuk-kassorna borde få övertaga försäkringen under den första tiden. Man hade väl hittills antagit såsom ett axiom, att sjuk-kassorna skulle vara bäst skickade att övertaga sjukbehandling. Tala-ran hade också själv förut varit fången i denna åsikt. Men se-dan han fått tillfälle att närmare iakttaga dess tillämpning i praktiken, hade han blivit betänksam samt mer och mer bibragts den uppfattningen, att föreställningen om sjuk-kassornas före-träde framför olycksfallsförsäkringen närmast vore en fiktion.»

Härav framgår sålunda, att det visst icke är säkert, att den utgångspunkt, på vilken reservanterna byggt sitt förslag, är så tillförlitlig som de vilja göra gällande. Jag vill dessutom fram-hålla den synpunkten, att riksförsäkringsanstalten, som har an-svaret för olycksfallsförsäkringarna efter karenstidens utgång, måste vara intresserad av det sätt, varpå de kortvariga olycksfal-len behandlas, och därför måste, för att kunna se till att invalidi-teten icke blir svårare än nödvändigt, följa dessa kortvariga olycksfall från första början. Den får följaktligen att göra med dessa kortvariga olycksfall, oavsett huruvida de försäkras i riksförsäkringsanstalten eller icke.

Emellertid, även om man nu utgår från att reservanterna hava fullkomligt rätt i sin uppfattning, att dessa kortvariga olycksfall böra omhändertagas av sjuk-kassorna, kan man dock icke enligt min mening komma till samma resultat som reservan-terna. — Här är ju icke fråga om annat än ett provisoriskt ord-nande, och under utskottets behandling har det framhållits från utskottsmajoritetens sida, att man var alldeles beredd att gå till mötes reservanterna på det sättet, att man införde ett stadgande i lagen, varav skulle framgå, att försäkringen för kortvariga olycksfall skulle icke räckta längre, än till dess vi här i Sverige finge en lag om obligatorisk sjukförsäkring. Således, om frågan löstes på sådant sätt som nu antytts, hade i allt fall problemet huru man bör bäst ordna i avseende å de kortvariga olycksfallen, måst upptagas till behandling i sammanhang med den stora sjukförsäkringsfrågan.

Jag för min del har därför svårt att förstå den uppfattning, som så starkt gjorts gällande från herr von Sydows sida, då han säger, att om vi nu gå med på detta förslag, är det omöjligt att få en rationellt ordnad sjukförsäkring införd här i landet. Det förefaller mig, att om man ordnade saken exempelvis på det sätt, som jag nyss antydde, så ligger ju frågan fullkomligt öppen för en dylik lösning.

Det enda skäl, som enligt vad jag kan se har någon giltighet är, att riksförsäkringsanstalten sväller ut till en ganska stor anstalt. Riktigheten härav medger jag, men givetvis kan man icke få någonting för intet. Det är tydligt, att om man tager det förslag, som reservanterna framkommit med, ställer man det mycket sämre både för de försäkrade, arbetarna, och för för-säkringstagarna, särskilt de mindre arbetsgivarna. Man får na-

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)*

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.

(Forts.)

turligtvis en enklare organisation, men vill man hava försäkringen rationellt ordnad, får man taga organisationen, även om den blir något vidlyftigare. Men jag kan icke för min del förstå annat än att med den utveckling, som statens sociala verksamhet nu nått här i Sverige, man utan någon som helst svårighet bör kunna få god användning för den byrå, som behöver särskilt inrättas för försäkring av de kortvarigare olycksfallen, även sedan de överflyttats till sjukförsäkringen. Den bör kunna flyttas exempelvis till den centrala sjukförsäkringsanstalt, som måste komma till stånd i samband med den obligatoriska sjukförsäkringens införande i vårt land. Skulle icke detta visa sig lämpligt förefaller det mig i allt fall, som om det icke vore för djärvt att antaga, att det icke skall visa sig svårt att placera tjänstemännen som icke behövas hos riks-försäkringsanstalten, inom andra grenar av statens sociala verksamhet.

Här föreligger, mina herrar, ett fall, där första kammaren borde kunna giva efter. Denna fråga om karenstiden är ju den som blir avgörande för förslagets öde, vid denna riksdag. Det gäller här, efter vad jag kan förstå, icke en principfråga. Det gäller icke här en fråga, som är jämställd med exempelvis det lokala vetot, som första kammaren säger sig avböja av principiella skäl, därför att det skulle komma att ingripa på den kommunala rösträtten. Här föreligger icke heller något ingrepp på den »heliga äganderättens» princip, som gör, att första kammaren exempelvis visat sig åtminstone hitintills omöjlig, när det gällt en jämkning eller en överenskommelse med avseende på den viktiga frågan om erhållande av en ny expropriationslag. Det gäller här en enkel organisationsfråga. Hos de breda lagren hos vårt folk, hos de små arbetsgivarna och hos arbetarna förefinnes ett starkt önskemål att äntligen få införd i vårt land en olycksfallsförsäkring, som är rationellt och modernt ordnad. Om det då vädjas till första kammaren att i detta fall giva efter, då menar jag, att en dylik eftergift bör icke vara allt för svår att göra, då det uteslutande rör en lämplighetsfråga: är det lämpligt att organisera försäkringen av de kortvarigare olycksfallen på det ena eller det andra sättet? Det är väl hela frågan. I en sådan fråga har man synes det mig rätt att vänta, att första kammaren skall söka gå så långt till mötes, som det är möjligt.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Jag skall icke förlänga debatten. Allt är sagt, som kan sägas till förmån för de olika meningar, som här gjort sig gällande. För min del har jag blivit livligt övertygad av de skäl, som äro anförda för reservationen.

Gent emot den siste ärade talaren vill jag säga, att jag icke kan förstå honom, då han säger, att här icke föreligger någon stor principfråga, och att det därför vore lätt för första kammaren att giva vika. Här gäller det endast, sade han, en lämplighets- eller organisationsfråga. För mig åter ligger saken så,

att det gäller, huruvida hela den sociala försäkringen skall bli på bästa sätt anordnad eller icke. Det är just denna syn på saken, som enligt min åsikt reservanternas ha, och som de gjort gällande. För min del är jag övertygad om, att ifall denna paragraf icke får en avfattning, som tager hänsyn till de synpunkter, som gjorts gällande i reservationen, kan den icke antagas. Då kommer resultatet att bli ett sådant, som vi alla skulle djupt beklaga, nämligen att denna lag icke nu komme till stånd.

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete
(Forts.)

För att förebygga allt missförstånd vill jag säga, att den sociala försäkringen ligger mig och mina meningsfränder, det är jag viss om, lika varmt om hjärtat som någon annan. Men just därför är det vår plikt att se till att den icke förfuskas, utan att den blir så anordnad, att den kan i fullaste mått fylla sin stora uppgift.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ström: Det var endast ett par ord, jag skulle vilja säga till herr von Sydow, som nyligen gentemot herr civilministern förklarade, att hela den inhemska sakkunskapen stode på hans sida. Jag undrar, om man ändå inte får tillmäta den kommitté, som under flera år sysselsatt sig med denna fråga, en viss sakkunskap; och jag undrar, om man kan alldeles fränkänna arbetarorganisationerna — vilka dock äro ett uttryck för vad arbetarna, som det här närmast gäller, själva anse och tänka i denna sak — den sakkunskap, som man vill tillerkänna vissa ämbetsverk och kungliga styrelser, vilka ändå icke ha någon särskild erfarenhet i dessa ting. Jag tror sålunda, att lika väl som denna sakkunskap från utlandet är delad och kan sägas i väsentlig mån stå på utskottets sida, lika väl kan man också åberopa en inhemska sakkunskap till stöd för utskottets uppfattning.

Jag vill också erinra därom, att, när den nu gällande pensionsförsäkringslagen antogs och det därvid gällde, huruvida arbetsgivarne skulle bidra till denna försäkring eller icke, såsom ett skäl för att arbetsgivarne *icke* skulle bidra till denna pensionsförsäkring framhölls, att de skulle komma att få bära hela bördan av den kommande olycksfallsförsäkringen. Men nu, när det gäller denna olycksfallsförsäkring, vill man i stället lyfta av den allra väsentligaste bördan från arbetsgivarnas skuldror och lägga den i mer eller mindre grad på arbetarne själva däri genom, att man vill flytta den i huvudsak över på sjukkassorna och en kommande sjukförsäkring. Jag tror inte man kan säga, att det är riktigt att gå så tillväga.

Beträffande herr Tryggers nu lämnade förklaring, att om denna lag särskilt i denna punkt icke blir antagen i det av högerreservanternas föreslagna skicket, lagen kommer att falla, vet jag ju icke, hur därmed kan komma att gå. Men det vet jag, att det inom arbetarkretsar finns mycket starka stämningar i den riktningen, att det är bättre, att lagen faller, än att den blir så väsentligt förfuskad, att den blir en *dålig* lag. Ansvaret

Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbete.
(Forts.)

för lagens fall får i sådan händelse alltså falla på arbetsgivarne och deras representanter i denna kammare, vilka icke velat vara med om att taga den skyldiga hänsynen till arbetarnes berättigade intressen.

Herr Antonsson: Endast ett par ord! Det förefaller mig, som om denna överläggning icke skulle ha fått så stor omfattning som nu skett, därest man tagit vederbörlig hänsyn till denna frågas verkliga innebörd. Det ämne, som nu närmast föreligger, rörande ersättnings- eller försäkringsplikt, här ju avseende endast å en kortare övergångstid. Det förväntas nämligen, att lagen om obligatorisk sjukförsäkring skall vara färdig om fyra eller fem, måhända högst sex år, medan å andra sidan den lag, som nu föreligger till antagande, skulle träda i kraft år 1918. Det skulle således bliva endast omkring tre år, under vilka detta som föreslås i herr Lindmans m. fl. reservation rörande karenstiden skulle upprätthållas. Sedan kommer säkerligen enligt lagen om sjukförsäkring att inträda försäkringsplikt även med hänsyn till de kortvariga olycksfallen; och i fråga om de långvariga olycksfallen skall ju olycksfallsförsäkringslagen tillämpas. Jag tror, att om man försökte se frågan mot denna bakgrund, den skulle vara mycket lätt att lösa. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Mannheimer: Endast ett par ord till herr Trygger! När jag tillät mig vädja till första kammarens majoritet att i denna fråga söka gå tillmötes så långt som möjligt, var anledningen därtill naturligtvis den, att jag visste, att den uppfattning, som i detta fall gjort sig gällande hos utskottsmajoriteten, stred mot den uppfattning, som gjorde sig gällande hos herr Trygger. I annat fall hade en sådan vädjan icke behövt ställas. Det var nu emellertid en vädjan att giva efter i en fråga, som icke kan anses såsom en principfråga utan måste betraktas såsom en ren lämplighets- och organisationsfråga; och det synes mig, att jag kunde ha ganska goda skäl att göra en sådan vädjan, när jag erinrar, att en sådan uppfattning som den, vilken ligger bakom utskottets yrkande, har hyllats av ålderdomsförsäkringskommittén enhälligt och framburits av Kungl. Maj:ts regering.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock att utskottets förslag skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Lindman m. fl. vid paragrafen avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av herr Lindmans m. fl. förslag vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Lindman m. fl. vid 6 § av särskilda utskottets i utlåtande nr 1 punkten A 1) framställda lagförslag, röstar

*Lagförslag
om försäkring
för olycksfall
i arbets.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 34.

Herr talmannen hemställde, att som tiden vore långt framskriden, den fortsatta föredragningen av nu föreliggande utlåtande ävensom av övriga ärenden på föredragningslistan finge uppskjutas till aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag till räntor å statsskulden;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden; och

nr 146, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckt motion om anslag till beredande av lindring i de mindre be- medlades levnadsvillkor;

bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tonnageavgift dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

bankoutskottets memorial:

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 3:o av bankoutskottets utlåtande nr 52, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 57, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 53 i anledning av väckt motion angående understöd åt vissa folkskolläraryrken.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 186, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

verkspropositionen ävensom i särskilda till riksdagen avlätna propositioner gjorda framställningar om vissa anslag för utgifter för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Kammaren åtskildes kl. 5,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
